VLAD ȚEPEȘ

ŞI

NARAŢIUNILE GERMANE ŞI RUSEŞTĬ ASUPRA LUI.

STUDIU CRITIC

DE

IOAN BOGDAN
Profesor la Universitatea din Bucureşti, membru corespondent al Academieĭ Romîne şi al Societăţiĭ de istoria şi antichităţile ruseşti de la Universitatea din Moscva.

CU CINCĬ PORTRETE

BUCUREŞTĬ
EDITURA LIBRĂRIEI SOCECŬ & Comp.
21, Calea Victorieĭ, 21
1896

VLAD ȚEPEȘ

ȘI

NARAȚIUNILE GERMANE ȘI RUSEȘTĬ ASUPRA LUĬ

DE ACELAŞ AUTOR:

— **Contribuirĭ pentru istoriografia bulgară şi sîrbească.** Leipzig, Breitkopf und Härtel, 1891 (în limba germană); 8⁰, 64 pp.

— **Vechile cronice moldoveneştĭ pănă la Ureche.** Texte slave cu studiŭ, traducerĭ şi note, şi cu două facsimile. Bucureştĭ, tipolitogr. Carol Göbl, 1891, 8⁰ mare, XI + 290 pp.

— **Insemnătatea studiilor slave pentru Romînĭ.** Bucureştĭ, editura librărieĭ Socecŭ & Comp., 1894, 8⁰ mic, 44 pp.

— **Romîniĭ şi Bulgariĭ.** Raporturile culturale şi politice între aceste două popoare. Conferenţă. Bucureştĭ, editura librărieĭ Socecŭ & Comp., 1895, 8⁰ mic, 58 pp

— **Cronice inedite atingătoare de istoria Romînilor,** cu traducerĭ şi adnotaţiunĭ, şi cu o reproducere fotolitografică a letopiseţuluĭ dela Bistriţa. Bucureştĭ, editura librărieĭ Socecŭ & Comp., 1895, 8⁰ mare, XII + 206 pp.

In editura Academieĭ Romîne aŭ eşit:

Documente culese din archive şi biblioteci polone, coordonate, adnotate şi publicate de Ioan Bogdan.
— Vol. I, 1510—1600. Bucureştĭ 1893, 4⁰, XXXII + 652 pp
— Vol. II, 1601—1640. Bucureştĭ 1895, 4⁰, XXXII + 620 pp
— Vol. III, 1641—1756, e în curs de publicaţiune.

I. PORTRETUL LUĬ VLAD ŢEPEŞ

după o copie în oleiŭ a muzeuluĭ din castelul Ambras în Tirol.

II. PORTRETUL LUĬ VLAD ŢEPEŞ

după o copie în miniatură a cabinetuluĭ de monede, medaliĭ şi antichităţĭ din muzeele imperiale dela Viena.

III. PORTRETUL LUĬ VLAD ȚEPEȘ

după o broșură germană din sec. 15—16, păstrată în muzeul național din Budapesta.

I. Bogdan, Vlad Țepeș. *Stab. grafic I. V. Socecŭ.*

IV. PORTRETUL LUĬ VLAD ŢEPEŞ

după o broşură germană din sec. 15—16, păstrată în biblioteca imperială dela Berlin.

V. PORTRETUL LUĬ VLAD ȚEPEȘ

după o broșură germană din sec. 15—16, păstrată în biblioteca Academieĭ Romîne.

Stab. grafic I. V. Socecŭ.

PREFAŢĂ

Contele Joseph Kemény, un distins critic istoric, a zis în introducerea studiuluĭ săŭ asupra episcopatuluĭ de Bacăŭ următoarele: „Cineva face o supoziţie; un altul clădeşte pe ea o teorie; un al treilea o ia drept un adevăr, trage concluziunĭ dintr'însa şi maĭ adaugă ceva dela sine; un al patrulea adaugă ceva la cele adause şi mergînd tot aşa într'un fel de şir genealogic, istoria trece pe nesimţite „in longas errorum generationes", până ce în sfîrşit avem dinaintea noastră un uriaş arbore, ale căruĭ ramurĭ îndrăzneţe în loc să ofere istoriculuĭ obosit o odihnă sigură şi un sprijin puternic, îĭ storc sudorĭ de sînge". A. Kurz, Magazin für Geschichte u. s. w. Siebenbürgens, vol. II, pag. 1.

Aceste frumoase vorbe mĭ-aŭ venit în minte cînd am luat condeĭul ca să scriŭ prefaţa studiuluĭ ce prezint cetitorilor în paginele următoare.

Şi 'n adevăr, domnia luĭ Vlad Ţepeş a avut în istoriografia noastră maĭ nouă soartea teoriilor de care vorbeşte Kemény.

Dela A. T. Laurian şi până astăzĭ, domnia luĭ Vlad Ţepeş este expusă, atît în scrierile cu pretenţiĭ

ştienţifice cît şi în manualele de şcoală, într'o lumină ce treptat treptat devine tot maĭ falşă. Odată stabilit un punct de vedere greşit sub care se aprecia domnia acestuĭ voevod, faptele nouă ce se descopereaŭ asupra luĭ trebueaŭ interpretate în acelaş chip.

Şi de unde Vlad Ţepeş la istoriciĭ maĭ vechĭ, ca Şincaĭ şi Engel, este ceea ce a fost în realitate: un crunt tiran şi un monstru al omenireĭ, el se transformă la ceĭ maĭ noĭ pe încetul într'un mare şi viteaz domn, într'un organizator militar al ţăriĭ, într'un protector al celor săracĭ şi drepţĭ, ba chĭar intr'un geniu al naţiuneĭ.

Inceputul acesteĭ concepţiunĭ îl găsim, dacă nu mă'nşel, la A. T. Laurian. In manualul săŭ de Istoria Romînilor, Iaşĭ 1853, partea III, pag. 2—3, Laurian, după ce povesteşte cum Vlad Ţepeş, pe care el îl numeşte Vlad V, a tăiat sub fel de fel de pretexte o sumă de oamenĭ şi a prădat în maĭ multe rîndurĭ Transilvania, încheĭe cu următoarea apreciare generală a domnieĭ luĭ:

„El domni cu o rigoare necunoscută până atuncĭ în principatele romîne; însuflă teroare la toţĭ locuitoriĭ ţăriĭ, încît aceştia se temeaŭ maĭ tare de dînsul decît de moarte. Despot în inima şi în purtarea sa cătră alţiĭ, însă amator de independinţă naţională şi curagĭos până la temeritate, Vlad determină să sacrifice tot spre mîntuirea ţăriĭ de impunerea juguluĭ străin. Spre acest scop el organiză tot statul milităreşte, pedepsi fără misericordie orĭ-ce perfidie şi cu modul acesta întroduse în ţară o securitate publică maĭ până la necrezute“.

Un istoric cu fantasia maĭ bogată decît a luĭ Laurian, I. Heliade Rădulescu, desfăşură maĭ departe idea predecesoruluĭ său. In cartea sa: Prescurtare de història Romînilor, Bucureştĭ 1861, p. 127, după ce face pe Vlad Ţepeş să lupte contra Dăneştilor, aliaţiĭ Ungurilor şi partizaniĭ feodalismuluĭ unguresc, Heliade îĭ atribue hotărîrea de a se răzbuna pe aceştia şi încheĭe apoĭ cu următoarea apreciare generală: „Organizînd ţara milităreşte, pedepsind cu rigoare şi cu dreptate, neĭertînd nicĭ o faptă rea, ca un alt Dracon al Ateneĭ, aplicînd pedeapsa cu moarte la cea maĭ mică abatere din legĭ, prin teroare eşi la căpătîiŭ, de a moraliza ţara şi a stabili securitatea publică. Nicĭ o tigresă nu şĭ-a apărat puiĭ maĭ cu furoare în contra inimicilor, precît Vlad V şĭ-a apărat Romîniĭ în genere în contra Turcilor şi altor inimicĭ din afară şi din lăuntru". Cf. ed. II, Bucureştĭ 1870, p. 157.

Din studiul nostru se va vedea că fie-care cuvînt din această frază este o neexactitate. Dar Heliade nu s'a oprit aci. El fantazează de un tratat încheĭat de Ţepeş cu Turciĭ la 1460, cu sfatul şi cu învoirea mitropoliţilor şi boerilor (p. 127), ştie să ne spună de un alt tratat de alianţă cu Unguriĭ contra Turcilor la 1461 (p. 128), pune invaziunea luĭ Ţepeş în Turcia la 1464, sue numărul armateĭ turceştĭ venite împotriva luĭ la 250,000, vorbeşte de o luptă la Focşanĭ, etc.: toate acestea, deşi Engel, cu şaĭ-zecĭ de anĭ maĭ 'nainte, expusese domnia luĭ Vlad Ţepeş după izvoare, fără exageraţiunĭ şi neexactităţĭ.

Din manualele luĭ Laurian şi Heliade Rădulescu aprecierile greşite asupra luĭ Ţepeş trecură în ma-

nualele de şcoală maĭ nouă. Unul din cele maĭ răspîndite, al luĭ M. C. Florenţiu, după ce resumă aproape tot ce se cuprinde în Heliade asupra luĭ Ţepeş şi-l maĭ face să domnească a treĭa oară, pe la 1479 şi până la 1493, sub numele de Vlad Călugărul, zice despre el următoarele:

„Vlad Ţepeş a fost unul dintre ceĭ maĭ de căpetenie domnĭ aĭ ţăriĭ noastre: inimos, drept, vrăşmaş neimpăcat al minciuneĭ, hoţieĭ, linguşireĭ şi chĭar al leneviei până la tiranie, însă mare viteaz şi mare patriot, căcĭ deşi a fost în adevăr foarte crud cu vrăşmaşiĭ săĭ, dar nicĭ tigresa nu-şĭ apără puiĭ cu maĭ multă înfocare de vrăşmaşĭ, pe cît a apărat Vlad pe Romînĭ, patria, naţionalitatea şi religiunea lor de corupţia străină". Noţiunĭ de istoria romînă, ed. XXIII, Bucureştĭ 1892, pag. 47. In acelaş chip e redactat Mărescu, Curs elementar de istoria Romînilor, ed. II, Bucureştĭ, pag. 129—133, şi toate celelalte manuale, pe care nu le maĭ citez aci, căcĭ unul repetă ceeace zice celălalt.

Dar acestea sunt manuale, redactate de oamenĭ necunoscătorĭ a izvoarelor şi decĭ în mod fatal siliţĭ să compileze după alte manuale, fără să le poată controla.

Maĭ curios e că însăşĭ istoriciĭ noştriĭ ceĭ bunĭ, aceĭ carĭ şĭ-aŭ scris manualele bazaţĭ pe studiul propriŭ al izvoarelor, s'aŭ lăsat a fi îndrăgiţĭ de această tradiţională legendă a luĭ Ţepeş. Vom cita pe doĭ, ceĭ maĭ de căpetenie.

Dl. Xenopol, în Istoria Romînilor, vol. II, pag. 293 (Iaşĭ 1889), încheĭe capitolul săŭ despre Ţepeş cu ur-

mătoarele: „Crud pănă în măruntae, străin de milă şi de îndurare, el puse cumplita luĭ fire în slujba ţăriĭ sale şi după ce o curăţi de relele lăuntrice, tăind şi acolo unde ar fi putut lecui, el puse pĭept contra înjosireĭ în care căzuse. Aicĭ se arătară celelalte ale sale însuşirĭ, curajul temerar şi dispreţul morţiĭ, care-l puseră în stare să înfrîngă pe unul din ceĭ maĭ marĭ cuceritorĭ aĭ lumeĭ. Nu poate fi rostită asupra luĭ o laudă maĭ mare decît aceea pe care Chalcocondila o pune în gura luĭ Mohamed II: Nu este cu putinţă a se răpi ţara dela un bărbat care face lucrurĭ atît de marĭ, maĭ ales cînd dînsul ştie aşa de bine să întrebuinţeze şi puterea şi pe supuşiĭ săĭ“.

Iar Dl. Tocilescu, în Manualul săŭ, ed. 1894, pag. 45 zice: „Viteaz în războae, crud cu mişeiĭ, Vlad a hrănit în sufletul săŭ idea pentru neatîrnarea patrieĭ, a arătat că şi un popor mic, cînd este însuflat de ĭubirea patrieĭ şi are virtute războĭnică, poate cu izbîndă da pĭept sutelor de miĭ de duşmanĭ şi pănă şi pe un Mohamed, cuceritorul Constantinopoleĭ, îl poate pune în uĭmire. Dacă n'a izbutit în planurile sale, pricina a fost că în loc de a fi ajutat de Ştefan al Moldoveĭ şi cu puterĭ unite să se lupte contra păgînilor, din potrivă fu apucat între două focurĭ, de boerĭ fu părăsit, de frate-săŭ fu urgisit şi trădat, ĭar de cumnatul săŭ Mateĭ Corvin fu închis şi reţinut o bună parte din viaţa sa, fiindu-ĭ mare teamă de dînsul“.

Maĭ multă dreptate în apreciere arată bătrînul Şincaĭ, care după ce extrage în cronica sa pasajele maĭ importante din cronicariĭ ungureştĭ şi bizantinĭ,

zice (ed. II, vol. II, pag. 66) : „Cum că Vladislav, domnul Valahieĭ şi al doilea fecĭor al luĭ Dracula celuĭ bătrîn saŭ Vladislav III (aşa numeşte el pe Ţepeş) a fost foarte mare tiran, nu se poate tăgădui; dară să fie făcut atîtea şi aşa cîte şi cum scriŭ despre dînsul, încă nu pociŭ crede“. Despre cruzimile luĭ fioroase, Şincaĭ crede că sunt în mare parte „numaĭ scorniturĭ, ca cu atîta maĭ groaznic să-l arăte lumeĭ“. Şi cu maĭ multă dreptate decît Şincaĭ numea contimporanul săŭ Engel pe Ţepeş un monstru de cruzime, „ein Abschaum der Menschheit durch Grausamkeit“. Geschichte der Moldau und Walachey, pag. 173.

Astfel va eşi Ţepeş şi din studiul nostru, a căruĭ tendinţă este a restabili adevărul istoric asupra unuĭ personaj care n'ar trebui să se dea astăzĭ în şcoalele noastre drept model de vitejie şi patriotism, ci de care ar trebui să ne ruşinăm ca de un trist product al unor vremurĭ barbare şi al uneĭ naturĭ patologice moştenite.

Această concepţie a caracteruluĭ luĭ Ţepeş, după noĭ singura justă, constatăm cu plăcere, a avut-o şi Mihail Cogălniceanu. Intr'o scriere foarte remarcabilă pentru timpul săŭ, în Histoire de la Dacie, des Valaques transdanubiens et de la Valachie, Berlin 1837, Cogălniceanu numeşte pe Ţepeş „le plus grand monstre de la nature et l'horreur de l'humanité“, spune că „nous n'aurons que trop le tems de maudire et d'exécrer son nom et sa mémoire“ şi după ce povesteşte domnia luĭ, după Chalcocondylas, Engel şi Hammer, încheĭe cu cuvintele :

„C'est ainsi que mourut ce monstre de l'hu-

manité. Ni Tibère, ni Domitien, ni Néron, ni Jean le Terrible de Russie ne portèrent aussi loin que lui la raffinerie de la cruauté et de la barbarie. Les nations ne trouvèrent pas de surnoms assez expressifs ni assez infâmes pour les lui donner et flétrir sa mémoire. Les Valaques l'appellent le Diable et le Bourreau, les Turcs ne le noment pas autrement que Kasiklu voda, ou le prince des pieux. Son spectacle favori était de voir empaler et son plus grand plaisir était de manger avec sa cour sous les pieux sur lesquels étaient fixés les Turcs".

Iar după ce maĭ înşiră cîteva din cruzimile luĭ Țepeş, luate din naraţiunea săsească dela Engel, Cogălniceanu zice: „Nous en avons assez dit de ce tyran, ses cruautés sont innombrables et horribles à raconter. Détournons nos regards de ce tigre féroce". Ed. II, Berlin 1854, pag. 90, 100, 104.

Pănă şi F. Aaron în „Idee repede de istoria prinţipatuluĭ ţăriĭ rumîneştĭ", Bucureştĭ 1836, deşi zugrăveşte pe Țepeş ca pe un domn viteaz şi patriot şi admite (după naraţiunea săsească) pentru a doua domnie că „nenorocirile pătimite maĭ 'nainte schimbaseră inima luĭ Țepeş şi dintr'un tiran urît făcuseră acum un prinţ drept şi dulce" (pag. 138), îl numeşte totuşĭ „un tiran trist, posomorit şi crud" şi recunoaşte că a „săvîrşit maĭ multe fapte tiranice cu care se pîngăreşte istoria luĭ şi care fac pe cel maĭ împĭetrit să se scîrbească de dînsele" (pag. 107).

Studiul nostru era să fie o scurtă întroducere la

poveştile germane şi ruseştĭ asupra luĭ Vlad Ţepeş pe care le publicăm în partea a doua a luĭ: el a luat însă proporţiile uneĭ monografiĭ critice, de oarece cu cît studiam maĭ de aproape pe acest domn, cu atît maĭ greşite mi se păreaŭ expunerile de până acum asupra luĭ.

Epoca luĭ Vlad Ţepeş este însă una din cele maĭ obscure ale istorieĭ munteneştĭ; deaceea am fost silit pe icĭ pe colea să fac unele excurse asupra predecesorilor şi urmaşilor luĭ, pentru a rectifica unele date obicĭnuite în manualele noastre. Resultatele studiuluĭ nostru, unele maĭ mult, altele maĭ puţin sigure, se pot resuma în următoarele propoziţiĭ:

a) Premergătorul luĭ Vlad Ţepeş este Vladislav Dan, care domneşte dela Octomvrie 1448 până la Maĭ saŭ Iunie 1456.

b) Ţepeş se sue în scaunul muntenesc cu ajutorul Ungurilor, nu al Turcilor; aceasta se întîmplă în Maĭ sau Iunie 1456, nu 1455.

c) Politica luĭ, deşi neconsecventă, a fost însă totdeauna ungurească.

d) El şi familia luĭ par a fi fost catolicĭ.

e) Vlad Călugărul şi Mihnea cel Răŭ sunt fiiĭ luĭ Vlad Ţepeş.

f) Atît Ţepeş, cît şi fiĭ săĭ, aŭ prezentat diverse simptome de degenerare psichică: aceasta ne explică cruzimea nebună a luĭ Ţepeş şi Mihnea, mania religioasă a luĭ Vlad Călugărul.

g) Ţepeş cucereşte la 1456 saŭ 1457 Chilia de la Turcĭ, cărora le-o cedase Petru Aron la 1456, după ce maĭ 'nainte o cedase Ungurilor.

h) Bravura luĭ Ţepeş în lupta cu Turciĭ dela 1462 este o legendă; el fuge dinaintea lor.

i) Ştefan cel Mare n'a luat parte la expediţia Turcilor contra luĭ Ţepeş.

k) Poporul numea pe Ţepeş, Drăculea.

l) Naraţiunea germană despre Dracole wayda este scrisă de un Sas contimporan dela Braşov şi e demnă de toată credinţa; cruzimile şi jafurile istorisite într'însa se adeveresc din documente contimporane.

m) Povestea rusască despre Dracula este scrisă pe la 1481—1484 de un Rus care cunoscuse foarte bine familia luĭ Ţepeş la Buda.

n) Mihnea cel Răŭ s'a suit în scaun cu ajutor unguresc, nu turcesc, în Maĭ 1508.

o) El a fost în toate o copie fidelă a luĭ Vlad Ţepeş.

p) Danciul Ţepeluş, cel care la 1510 a omorît pe Mihnea la Sibiŭ împreună cu Iakšić, era fratele luĭ Neagoe Basarab, care avea interes să stîrpească pe Drăculeştĭ.

Sunt, se 'nţelege, departe de a crede că aceste cincĭ-spre-zece puncte vor rămînea ca resultate cîştigate pentru totdeauna pentru istoriografia noastră; unele din ele nu sunt destul de sigure, cum sunt cele privitoare la originea luĭ Vlad Călugărul şi a luĭ Mihnea; ele vor rămînea încă dubioase, cît timp documentele noastre interne zac în întunerecul arhivelor şi în mînĭ particulare.

Rămîne să zic cîteva vorbe despre cele cincĭ portrete alăturate la această scriere.

Se cunoşteaŭ până acum în publicitate două portrete ale luĭ Vlad Ţepeş: unul publicat de Dl. Hasdeŭ în Filosofia portretuluĭ luĭ Ţepeş, reprodus din Engel, Geschichte der Moldau und Walachey, altul publicat de Dl. Tocilescu în manualele sale, reprodus după o copie a lui Papiu Ilarian, aflătoare între hîrtiile acestuĭa dela Academia Romînă (Mss. No. 419).

Portretul luĭ Engel (planşa III) este luat din naraţiunea germană, exemplarul bibliotecii naţionale din Budapesta, cu titlul „Van deme quaden thyrañe Dracole wyda"; copia luĭ Papiu Ilarian este făcută după un alt exemplar al naraţiuneĭ germane, aflător în biblioteca imperială dela Berlin, cu titlul „Von dem Dracole wayda, dem grossen thyrannen". După o însemnare a luĭ Papiu Ilarian, această broşură este in 8^0 mic, are 8 file nepaginate, ĭar pe fila întîĭa se află deasupra titlul şi sub titlŭ portretul reprodus de noĭ pe planşa IV; ea e tipărită la Nürnberg („gedruckt zu Nürenberg durch Iohannes Nüchs"), n'are însă dată; este o ediţie deosebită de a luĭ Gutknecht dela 1521, pe care a cunoscut-o Kertbeny (cf. pag. 87). Cuprinsul eĭ este identic cu exemplarul Academieĭ Romîne, deşi portretele se deosebesc unul de altul.

Portretul de pe exemplarul Academieĭ, cel maĭ urît din toate, îl reproducem pe planşa V.

Nicĭ unul din aceste treĭ portrete, reproduse după broşurile germane asupra luĭ Vlad Ţepeş, nu poate fi autentic. Dl. Hasdeŭ admisese la 1864 autenticitatea portretuluĭ din Engel; dar aceasta o făcuse, se pare, maĭ mult pentru a putea justifica concluziunile fisiognomice din studiul D-sale; căcĭ nicĭ într'un

cas nu se poate admite că portretul în chestiune ar fi tot atît de veridic ca portretul luĭ Mihaĭ Viteazul, cel făcut la Praga. Atîta numaĭ se poate susținea despre toate treĭ: că ele aŭ un izvor comun. In toate Țepeș e făcut cu pletele lungĭ, cu nasul mare și drept, cu buza de jos plecată peste măsură; costumul este deasemenea acelaș: șapca cu steaua în mijloc și dulama încheĭată cu nasturĭ. Cel maĭ vechiŭ din toate pare a fi cel din Engel; acesta e și cel maĭ îngrijit în detaliĭ.

Adevăratul portret al luĭ Vlad Țepeș, după care s'a luat poate și prototipul celorlalte treĭ, este portretul ce se găsea în două copiĭ în muzeul castelului Ambras de lîngă Innsbruck și pe care îl reproducem pe planșele I și II.

Primul portret, deși amintit în descrierea castelului publicată la Viena în 1882, ne-a rămas totușĭ până acum necunoscut. Dl. Prim-ministru Dimitrie A. Sturdza l-a văzut într'o excursiune făcută la Ambras maĭ aniĭ trecuțĭ și șĭ-a procurat o copie în culorĭ după dînsul, pe care a bine-voit a nĭ-o pûne la disposiție spre publicare.

Iată ce ne spun despre acest portret autoriĭ descripțieĭ, D-niĭ Dr. Albert Ilg și Wendelin Boeheim:

„**Vlad IV Tzepesch,** auch Tzepelusch (Henker) Drakul Wojda, Woywode der Walachei von 1456 bis 1462, Sohn des Drakul, berüchtigt durch seine Grausamkeit als Herrscher. Nach mehrjäriger Gefangenschaft in Ofen wieder eingesetzt 1477, zwei Jahre später wahrscheinlich durch einen Diener ermordet. In der kaiserlichen Sammlung zu Wien als Miniaturcopie

mit der Beischrift: AVEIDA, woraus Primisser (l. c. pag. 135 [1]) einen „Aveida, Fürst der Wallachei" macht. Engel's „Geschichte der Moldau und Walachey" (Halle 1804) enthält eine ähnliche Auffassung nach einem Holzschnitt aus einer Druckschrift des XV. Jahrhunderts betitelt „Van deme groten Thyrane Dracole wyda", in der Séchenyi'schen Landesbibliothek im Nationalmuseum zu Pest". Das K. K. Schloss Ambras in Tirol, Wien 1882, pag. 110, No. 158. Dl. Dimitrie A. Sturdza completează această descriere notînd că portretul e făcut pe pînză, în oleiŭ, şi că este vederat de origine maĭ nouă; el nu este dar contimporan cu acel pe care-l reprezintă, ci o copie de maĭ tărziŭ.

Autoriĭ descripţiuneĭ nu ne spun nimic despre provenienţa portretuluĭ în colecţia dela Ambras; numele **Vlad IV Tzepesch** este pus în josul portretuluĭ de orînduitoriĭ moderni aĭ muzeuluĭ, vre-o inscripţie saŭ vre-o notiţă maĭ veche nu s'a găsit pe el.

Al doilea portret al luĭ Ţepeş (planşa II) se afla maĭ 'nainte, ca şi cel dintîiŭ, în colecţiunea castelului Ambras, de unde, în urma diferitelor mutărĭ şi schimburĭ ce a suferit această colecţie, a ajuns acum în urmă în colecţiunea de monede, medaliĭ şi antichităţĭ a muzeelor imperiale dela Viena; înaintea remanieriĭ din urmă a muzeelor el se afla în etajul de jos al palatuluĭ Belvedere. In descripţiunea publicată de Dl. Fr. Kenner, directorul colecţiuneĭ şi membru al Academieĭ de ştiinţe dela Viena, portretul e atri-

[1]) Primisser, Die K. K. Ambraser-Sammlung. Wien, 1819.

buit luĭ **Vlad IV Zepelusch.** Dl. Kenner, care a avut amabilitatea să ne trimeată o fotografie după dînsul, ne comunică că el „s'a aflat în colecţiunea de portreţe în miniatură a archiducelui Ferdinand din Tirol şi poate să fie o copie a portretuluĭ din Ambras, saŭ maĭ probabil, amîndouă par a fi copiate după originalul unuĭ artist, al căruĭ nume a rămas necunoscut[1])". Aceasta din urmă este şi părerea noastră.

Noĭ credem că amîndouă copiile aŭ intrat, împreună cu multe alte portrete, în colecţia casteluluĭ dela Ambras pe vremea archiducelui Ferdinand, fiul împăratuluĭ Ferdinand I, prin a doua jumătate a veaculuĭ al 16-lea (c. 1580), cînd castelul dela Ambras servea de reşedinţă luĭ Ferdinand în calitate de guvernator al Tiroluluĭ. Subt acest principe iubitor de artă s'aŭ îmbogăţit colecţiunile casteluluĭ, din care astăzĭ o parte se află în muzeele dela Viena, altă parte a fost restituită vechĭuluĭ castel. Vezĭ descrierea luĭ Ilg şi Boeheim, pag. VII şi urm., descrierea luĭ Kenner, pag. 4 şi urm.

Nu este imposibil, ba noĭ suntem aplicaţĭ chĭar a admite aceasta, ca originalul portretelor dela Ambras să fi fost făcut la curtea luĭ Mateĭ Corvin, pe cînd Ţepeş petrecea la Buda, de vre-unul din numeroşiĭ pĭctorĭ

---

[1]) „Führer durch die Porträtsammlung des Erzherzogs Ferdinand von Tirol", Wien 1892 (de Fr. Kenner), zice despre portret la pag. 106-107 următoarele: „**Vlad IV Zepelusch** (d. i. Pfahlfürst, weil er die Strafe des Pfählens in seiner äusserst grausamen Regierung zumeist anwendete), auch Drakul genannt, Woiwode (Wyda, in der Aufschrift AVEIDA DUX WALA[CHIAE]), anfänglich Freund, seit 1461 Gegner der Türken und Verbündeter des Königs Matthias Corvinus, zudem er, der Uebermacht weichend, entfloh, gest. 1462".

italienĭ ce treceaŭ pe acolo. Din punct de vedere artistic, portretul a fost lucrat fără multă fineţă. Cu toate acestea şi cu toate că culorile exemplaruluĭ de la Ambras sunt foarte şterse şi greŭ de recunoscut, avem însă impresia unuĭ portret luat după natură. Chipul corăspunde în amîndouă copiile cu sufletul luĭ Ţepeş. Ochiĭ pĭerduţĭ şi înholbaţĭ par obosiţĭ de o lungă iritaţie nervoasă-i faţa cea suptă pare a fi palidă şi bolnavă; disproporţia buzeĭ de jos trădează un tremur nervos nestăpînit dacă nu cumva este obicĭnuitul stigmat al degeneraţilor.

Faţa luĭ Ţepeş pare să fi fost blondă; coloarea păruluĭ nu se poate determina, atît e de ştearsă în copie; pare însă maĭ mult blondă saŭ căruntă, decît neagră.

Ţepeş e îmbrăcat într'o dulamă roşie, cu guler de samur larg şi încheĭată la mijloc cu nasturĭ de aur; pe cap poartă o şapcă de postav roşu, de jur împrejur cu o blană albă saŭ vineţie ce în exemplarul dela Ambras samănă cu nişte şire de mărgăritare; steaua dela şapcă e de pĭatră galbenă (topaz), în mijloc cu un rubin încadrat în opt perle; din stea ese un mănunchiŭ de pene, cu cincĭ perle la rădăcină.

Intreg costumul este costumul unguresc de pe vremurile acelea.

Bucureştĭ, Martie 1896.

Ioan Bogdan.

CUPRINSUL

VLAD ŢEPEŞ IN MUNTENIA.

1456—1462. 1476.

Vlad Ţepeş în Muntenia.

(1456—1462, 1476)

Poate nicĭ una din figurile cu care se făleşte trecutul nostru n'a fost atît de idealizată în fantazia poporuluĭ şi a istoricilor, ca figura luĭ Vlad Ţepeş. Aureola de sînge care încunjură acest nume a făcut din cel ce l-a purtat un domn legendar şi l-a încărcat cu virtuţĭ pe care nu le-a avut. Poporul l-a împodobit cu un caracter crud, dar drept; poeţiĭ aŭ urmat poporuluĭ [1]), ĭar istoriciĭ, răpiţĭ de dorinţa de a prezenta persoanele trecutuluĭ sub prisme măritoare, aŭ căutat să facă din Vlad Ţepeş un mare geniu, un mare eroŭ naţional, un domn care s'a luptat pentru neatîrnarea ţăriĭ în afară şi pentru domnia dreptăţiĭ şi a ordineĭ în lăuntru. D-l Hasdeŭ a mers pănă acolo, încît nu ĭ-a găsit samăn decît în Cesare Borgia şi în Shakespeare [2]). Şi cu toate acestea, din întreaga domnie a acestuĭ crunt tiran nu cunoaştem decît fapte de bestială cruzime. Nimic nu ne arată solicitudinea luĭ pentru reforme interne, nimic nu ne

---

[1]) Eminescu, satira a III-a

[2]) Filosofia portretuluĭ luĭ Vlad Ţepeş. Schiţă iconografică de B. P. Hasdeu. Bucureştĭ, 1864.

testează îngrijirea luĭ, fie pentru bisericĭ şi mănăstirĭ, fie pentru propăşirea materială a ţăriĭ.

Deşi relativ nouă (1456—1462. 1476) şi destul de bogată în cronicarĭ şi istoricĭ vecinĭ, epoca luĭ Vlad Ţepeş este atît de obscură, încît nicĭ acum, după atîtea expunerĭ ale istorieĭ romîne dela Engel şi Şincaĭ încoace, nu ştim aproape nimic sigur despre faptele săvîrşite de el în domnia Munteniei. Documente interne nu s'aŭ păstrat maĭ de loc dela dînsul: nu cunoaştem maı nicĭ o donaţiune saŭ privilegiŭ dat de dînsul vre unuĭ boer saŭ vre uneĭ mănăstirĭ [1]); cronicariĭ indigenĭ nu ştiŭ să povestească decît cîteva din cruzimile sale celebre, ĭar cronicariĭ străinĭ, carĭ eraŭ departe de teatrul activităţiĭ luĭ, ne-aŭ lăsat nişte ştirĭ foarte confuze asupra evenimentelor petrecute în Muntenia între aniĭ 1456—1462. Dintre Bizantinĭ, Chalcocondylas şi Ducas ne povestesc răsboĭul luĭ Vlad Ţepeş cu Mohamed II maĭ mult din auzite; deşi contimporanĭ amîndoı cu evenimentele, acestea se desemnează prea nebulos în mintea lor; spusele lor merită credinţă numaĭ cînd sunt confirmate de alte isvoare maĭ sigure. Pentru lupta cu Mohamed II maĭ avem, din norocire, memoriile ĭeniceruluĭ sîrb, care a slujit în oastea luĭ Mohamed şi a trecut Dunărea împreună cu corpul de armată menit să scoată pe Ţepeş din domnie. Acesta este isvorul cel maĭ autentic asupra anuluĭ 1462.

In al doilea rînd punem naraţiunea germană, scrisă de un contimporan, probabil de un Sas dela

[1]) Avem o singură confirmare a privilegiilor mănăstireĭ Tismana, din an. 1458; o publicăm la Excursul V.

Braşov, asupra cruzimilor luĭ Ţepeş şi prădăcĭunilor făcute de el în Ardeal: o lungă listă de cele maĭ fioroase cruzimĭ care le-a inventat vreodată spiritul omenesc şi din care foarte multe se văd a fi adevărate prin isvoare autentice contimporane. Datele cronologice ale aceşteĭ naraţiunĭ despre „Dracul voevod, marele tiran" sunt foarte exacte, şi deaceea ea este un isvor cu mult maĭ preţios decît a fost socotită până acum. Maĭ preţioase decît dînsa sunt numaĭ cele cîteva documente emanate dela regiĭ Ungarieĭ, dela voevoziĭ saŭ vicevoevoziĭ Transilvanieĭ, dela funcţionariĭ acestora şi dela însuşĭ Ţepeş, documente care privesc maĭ toate petrecerea luĭ în Transilvania, dar care pentru apreciarea acţiunilor luĭ politice oferă un prea neînsemnat material. Acestea, cunoscute în parte luĭ Şincaĭ din manuscrisele luĭ Cornides şi lui Engel din copiile luĭ Eder, sunt maĭ toate încă nepublicate: ele se află în archivele municipale săseştĭ dela Braşov şi dela Sibiŭ [1].

Supunînd din noŭ isvoarele publicate până acum: documentele şi cronicele unuĭ examen critic şi completîndu-le cu cele nepublicate, voesc să daŭ în acest studiŭ o nouă expunere a domnieĭ luĭ Vlad Ţepeş,

[1] Despre rapoartele ambasadorilor veneţienĭ şi altor Italienĭ, vezĭ maĭ jos, unde se vorbeşte de lupta luĭ Ţepeş cu Mohamed II. — Isvoare interne asupra luĭ Vlad Ţepeş, afară de cîteva scrisorĭ emanate dela dînsul, nu sunt. Cronica cea maĭ veche a Ţăriĭ Romîneştĭ nu ştie spune despre dînsul maĭ mult decît că a zidit cetatea Poenarĭ de lîngă Tîrgovişte şi mănăstirea Snagov, adăogînd şi povestea, că voind să pedepsească odată pe Tîrgoviştenĭ pentru o obidă făcută fratelui său, el a pus pe ceĭ tinerĭ într'o zi de Paştĭ să lucreze la cetate, până ce toate haĭnele de pe eĭ s'aŭ rupt, ĭar pe ceĭ bătrînĭ ĭ-a tras în ţapă. Magazinul istoric, vol. I, pag. 97, vol. IV, pag. 233.

nu atît pentru a stabili nouă fapte, cît maĭ ales pentru a arăta într'o altă lumină domnia şi caracterul acestuĭ voevod. Aprecierile admise în istoriile noastre obicĭnuite sunt în mare parte greşite şi faptele luĭ Ţepeş expuse într'o falşă lumină; critica ne va arăta că este aşa. Studiul acesta va servi şi ca o întroducere trebuincĭoasă spre a înţelege textele naraţiunilor germane şi ruseştĭ asupra luĭ Vlad Ţepeş, pe care le facem cunoscute publiculuĭ nostru prin această scriere.

Vlad Ţepeş ocupă tronul muntenesc în momentul cînd marele împărat al Turcilor, Mohamed II, după-ce cucerise Constantinopolul la 1453, se-pregătea să cucerească cele două puncte principale, care, după dînsul, eraŭ să-ĭ asigure pentru totdeauna stăpînirea peninsuleĭ balcanice: Belgradul sîrbesc şi Chilia muntenească. Era fatal ca după căderea acestor puncte strategice în mînile Turcilor, Muntenia şi Moldova să devie vasale perpetue ale lor, ĭar domnia turcească să se poată întinde maĭ departe, în Ungaria şi în imperiul german.

Creştinătatea luptase de cîteva orĭ fără succes contra puteriĭ mereŭ crescînde a Otomanilor; regele Vladislav căzuse la Varna (1444), după ce maĭ 'nainte creştiniĭ pĭerduseră bătăliile cele marĭ dela Cossovo (1389) şi Nicopol (1396), care amîndouă avuseră pentru Muntenia efectul de a o aduce într'o atîrnare tot maĭ apropiată de Turcĭ, îndepărtînd-o de vechea supremaţie politică a Ungarieĭ. Mircea, văzîndu-şĭ ţara ameninţată de un vecin cu mult maĭ puternic

decît Ungurii, încheĭase la 1395 tratatul de alianţă cu Sigismund al Ungarieĭ, ĭar urmaşiĭ luĭ, cu toate că uniĭ se văzură siliţĭ din timp în timp să recunoască supremaţia turcească, rămaseră credincĭoşĭ acestuĭ tratat. In decursul schimbărilor de tron ce se întîmplară în Muntenia dela moartea luĭ Mircea pănă la Vlad Ţepeş (1418—1456), ceĭ maĭ mulţĭ domnĭ se urcară pe tron cu ajutor unguresc. Ioan Huniade punea şi scotea după bunul său plac pe domniĭ din Ţara Romînească, favorizînd în special pe urmaşiĭ luĭ Dan, fratele luĭ Mircea cel Bătrîn, cu carĭ era şi înrudit [1]).

Ţepeş, care era fiul luĭ Vlad Dracul şi prin urmare nepot luĭ Mircea cel Bătrîn, deşi dintr'o familie duşmană guvernatoruluĭ Ungarieĭ, se văzu silit şi el să rămînă credincĭos acestuĭa, cu toate că de mîna luĭ pĭeriseră tatăl său Vlad Dracul şi fratele său maĭ mare Mircea. Ba se pare chĭar, după maĭ multe indiciĭ nebăgate în samă pănă acum, că el şĭ-a cîştigat tronul Munteniеĭ cu sprijinul luĭ Ioan Huniade.

S'a crezut anume, după spusele luĭ Chalcocondylas, că Vlad Dracul, supranumit Ţepeş, a ajuns în scaunul Munteniеĭ la 1456 prin ajutor turcesc [2]). Chal-

[1]) Vezĭ o scrisoare a luĭ Mateĭ Corvin către regele PolonieĭCazimir, din 1488, în care el spune despre tatăl său că „plures illic (sc. in Valachia) ad libitum praefecit vajvodas", ap. Engel, pag. 182. Acelaş lucru îl mărturiseşte şi regele Ladislaŭ, îndată după moartea luĭ Huniade, într'o diplomă din 1 Aprilie 1457, în care se zice despre acesta: vajvodas nostros transalpinensem et moldavensem, nobis et regno nostro fideles, alios occidi, alios expelli fecit; ibid., pag. 173.

[2]) Engel, Geschichte der Moldau und Walachey, Halle 1804, I Th., pag. 173.

cocondylas însă, care spune că Mohamed II a dat domnia Munteniei luĭ Vlad Țepeș, ținînd pe fratele săŭ Radu la sine, se înșală.

Vlad Dracul, tatăl acestor copiĭ, fusese omorît de Huniade la 1446 împreună cu fratele lor maĭ mare Mircea [1]; pe fratele mijlŏciŭ, Vlad, îl crutase și-l ținuse la sine; cel maĭ mic, Radu, fusese trimes de tatăl săŭ maĭ 'nainte ostatec la Turcĭ. Se știe că Vlad Dracul, care în prima luĭ domnie șovăise între Turcĭ și Ungurĭ, se dăduse în a doua domnie (1442—1446) cu totul în partea Turcilor și îndrăznise chĭar, în urma dezastruluĭ dela Varna (1444) să aresteze în țara sa pe Huniade, care se întorcea din răsboiŭ. Această îndrăzneală a plătit-o apoĭ cu capul [2].

Huniade, om prevăzător și prudent, neavînd încredere oarbă în domnul pus după Vlad Dracul, în Dan III, deși acesta îĭ era înrudit, ținu în viață pe Vlad, fiul luĭ Vlad Dracul, ca să-l aĭbă la cas de nevoe contra-candidat pentru tronul Munteniei: o tactică păstrată și maĭ tărziŭ de regiĭ Ungarieĭ față de domniĭ muntenești, precum regiĭ Polonieĭ aŭ observat aceeașĭ tactică față de domniĭ moldovenești. Această nevoe se ivi în curînd, căcĭ Dan III se compromite față de Ungurĭ în lupta de pe Cîmpul Mĭerleĭ (1448), unde Huniade încercă o înfrîngere, între altele, și din pricina trădăriĭ celor opt miĭ de

[1] Acesta e pomenit în doc. luĭ Vlad Dracul din 1439, publicat în Archiva istorică I, 1, 84—85, și reprodus de Miletić, în Dakoromanitĕ, pag. 122; aci se citează ca martorĭ toțĭ treĭ fiiĭ luĭ Vlad: Mircea, Vlad și Radu.

[2] Engel, pag. 172; vezĭ narațiunea luĭ Chalcocondylas, ed. Bonn, pag. 337—339.

Munteni veniţĭ cu Dan III. Isvoarele nu ne lămuresc îndestul acest lucru, se pare însă, că în urma uneĭ pĭerderĭ atît de simţite, Huniade, fie că l-a socotit pe Dan III trădător, fie că a vrut să pue un om maĭ energic în locul luĭ, l-a scos din domnie între aniĭ 1448—1451 şi a pus domn în Muntenia pe fiul luĭ, Vladislav [1]).

Pe acest Vladislav, „Laßlaw Wabada" al versiuneĭ germane din St. Gall, „Lasla Wyda" al versiuneĭ din Engel, îl răstoarnă Vlad Ţepeş la 1456 şi-ĭ tae capul: primul act al domnieĭ sale şi prima verigă în nesfîrşitul lanţ de crime, care nu era să se rupă decît odată cu moartea lui. Cele două versiunĭ ale naraţiuneĭ germane lasă amîndouă să se înţeleagă că întronarea luĭ Ţepeş s'a făcut cu voea luĭ Huniade: „atuncĭ (sc. 1456) bătrînul gubernator (sc. Huniade) puse să omoare pe Dracul cel Bătrîn, ĭar Dracul (sc. Vlad Ţepeş) şi fratele săŭ se lepădară de legea lor şi făgăduiră şi jurară să păstreze şi să apere legea creştinească (sc. catolică); tot atuncĭ şi într'acelaş an (1456) el fu pus domn în Muntenia, unde la moment omorî pe Vladislav voevod, care fusese domn maĭ 'nainte." Acest pasaj îl înţelegem şi maĭ bine, dacă îl comparăm cu o scrisoare din *16 Dechemvrie 1456* [2]) a luĭ Ladislaŭ de Hunyad din Kechkemeth către Saşiĭ din Braşov şi ţara Bîrseĭ, prin care iĭ roagă pe aceştia să dea ajutor luĭ Dan vodă (Daan vaivoda), care merge cu consimţămîntul regeluĭ în potriva luĭ Vlad

[1]) Asupra acestuĭa vezĭ maĭ pe larg Excursul III.

[2]) „Feria sexta proxima ante festum beati Thomae apostoli, 1456".

Țepeș [1]), deoarece acesta nu se ținuse de făgăduințele făcute regatuluĭ, pe cînd se afla încă afară din țara luı și fără tron: „non ignoratis quanta incomoda dampnaque et molestiae regno et parti transsilvano per infidelem *Drakulam* vaivodam illata sunt, et quatenus *Wlad* vaivoda partium' transalpinarum, *cum extra regnum suum esset*, mediante fide sua nobis et domino nostro regi multa promiserit, tamen postquam regnum suum adeptus est, sicuti a certo intelleximus, in partibus illis plura incomoda et dampna intullit et in posterum inferre timetur“ [2]).

Cu treĭ lunĭ maĭ 'nainte, *7 Sept. 1456*, Vlad depusese jurămîntul de credință către regele Ungarieĭ în mînile Sașilor din Brașov și țara Bîrseı. In documentul relativ la aceasta, Vlad, „partium transalpinarum vaivoda et dominus terrarum de Fogaras et Omlas“ declară: că voind să calce pe urmele luĭ Mircea și a succesorilor acestuıa, carı pururea aŭ fost în bune relațiĭ cu regiĭ Ungarieĭ, se supune și el de bună voe tînăruluĭ rege Ladislaŭ și cere, ca în cas cînd ar fi alungat din țara sa de Turcĭ saŭ de alțĭ dușmanı, să găsească un asil sigur în Ungaria: aceasta o face — zice el — maĭ ales „*de frica Turcilor*“ [3]).

---

[1]) In archiva municipală din Brașov se află (sub No. 8) o scrisoare a luĭ „Dan, fiul lui Dan vv.“ către Brașovenĭ, prin care le cere acestora ajutor contra luĭ *Dracula*, deoarece regele Ungarieĭ îĭ dăruise luĭ domnia Munteniei. In această scrisoare Dan se numește „prınț și domn“: фȣртєшь и господинь (фȣртєшь = Fürst).

[2]) Originalul în archiva Brașovuluĭ; copie la Academia Romînă.

[3]) „In adeptione prima huius Valachiae dominationis, pro maiori experientia, serenissimo principi domino domino Ladislao..... sua in iuventute nostram fidelitatem ostendere et facere volentes, caput quoque nostrum et nostrorum omnium in sinum et protectionem suae serenitatis inclınantes, *prae timor Turcorum*“.

Oare dacă Ţepeş ar fi fost pus în scaun de Turcĭ, s'ar fi temut el, în primul an şi în primele lunĭ ale domnieĭ sale, că are să fie scos dintr'însa tot de Turcĭ? Şi maĭ ales, fiind pus în scaun de Mohamed II, cel care cucerise Constantinopolul cu treĭ anĭ maĭ 'nainte?

Din documentele ungureştĭ se vede că Vlad Ţepeş poseda la începutul domnieĭ luĭ pe deplin graţia guvernatoruluĭ Ungarieĭ şi a regeluĭ. Intr'o scrisoare din *3 Iulie 1456*[1]) Ioan Huniade, care mergea să scape Belgradul din mînile Turcilor, scrie celor şapte scaune săseştĭ din Transilvania, să-ĭ trimeată trupele lor în ajutor contra Turcilor şi să n'aĭbă nicĭ o frică din partea graniţelor despre Muntenia, căcĭ „a însărcinat pe Vlad voevod să îngrijască totdeauna de apărarea lor": ecce enim commisimus Wlad vaivodae, ut pro defensione vestra semper invigilet et intendat.

Cum se vede, încrederea luĭ Huniade, care protejase pănă aci pe Vlad Ţepeş, nu era încă zguduită. Şi 'n adevăr, după două lunĭ, în *7 Sept. 1456*, cînd Huniade nu maĭ trăea, Ţepeş trimete din Tîrgovişte Saşilor jurămîntul către regele Ungarieĭ.

Am citat aceste documente, pentru a stabili faptul pănă aci neobservat, că *Vlad Ţepeş a ocupat tronul muntenesc cu ajutorul Ungurilor*. Aceasta s'a întîmplat, cum vom vedea şi maĭ la vale, prin *Maĭ saŭ Iunie 1456*[2]). In Dechemvrie acelaş an el pier-

[1]) „Kewinij, secunda die festi visitationis Mariae virginis". Orig. Sibiu; copie la Acad. Rom.; publicată de Teleki, Hunyadiak kora, vol. X, pag. 527—528. Engel, l. c., p. 173, pune aceasta scrisoare greşit in 12 Iunie 1456.

[2]) Data 1455, pusă de Tocilescu, Manual, ed. 1894, pag. 39, pentru începutul domnieĭ luĭ Vlad Ţepeş, este prin urmare greşită

duse încrederea Ungurilor, carî se pregăteaŭ să pună în locul luĭ pe Dan.

Aci e vorba de *Dan*, tatăl aceluĭ Vladislav, pe care l-a omorît Vlad Ţepeş în primul an al domnieĭ sale. Xenopol îl numeşte Dan III, admiţînd că el e fiul luĭ Dan II şi nepotul luĭ Dan I şi a luĭ Mircea; el era deci din familia Băsărăbeştilor; Chalcocondylas îl numeşte „*Dan, fiul luĭ Basaraba*“: *Δᾶνον τὸν Μασαραμπᾶ παῖδα* [1]). Acest Dan aştepta în Transilvania să-ĭ vie din noŭ rîndul la domnie şi, precum se vede dintr'o scrisoare a luĭ dată în Feldioară la *2 Aprilie 1459*, nu scăpa nicĭ o ocasie ca să ponegrească cît maĭ mult înaintea Ungurilor şi Saşilor pe Ţepeş, comunicîndu-le cruzimile luĭ; el se aşezase în ţara Bîrseĭ din însuşĭ ordinul regeluĭ Mateĭ Corvin. In această remarcabilă scrisoare Dan se numeşte „vaivoda et dominus partium transalpinarum“ şi denunţă pe Vlad Ţepeş că a devenit necredincĭos regeluĭ, că s'a supus Turculuĭ şi că a tras în ţapă şi a ars de viĭ o sumă de negustorĭ din Braşov şi ţara Bîrseĭ, ca să dea prin aceasta Turcilor o dovadă vădită de credinţa sa [2]). Poate că la acest Dan face alusiune Ţepeş în scrisoarea sa dela Tîrgovişte din *13 Martie 1457*, prin care cere Saşilor din Sibiŭ să nu adăpostească în mijlocul lor „pe un popă romînesc ce se zice fecĭor de domn“ (sacerdos Wolachorum, qui se nominat filium vaivodae), căcĭ nu aşa s'a înţeles el cu dînşiĭ,

---

[1]) Ed. Bonn, pag. 338; cf. Xenopol, Istoria Romînilor din Dacia Traĭană, vol. II (Iaşĭ 1889), pag. 127, nota 15.

[2]) Vezĭ un extras din această scrisoare maĭ jos, pag. 17—18.

cînd trăea în mijlocul lor; eĭ trebue să ştie foarte bine că el nu şĭ-a luat domnia cu ajutorul nimăruĭ [1]). Se pare că pe acest Dan Vlad Ţepeş n'a putut pune mîna; a prins însă pe fiul luĭ, pe „tînărul Dan" (versiunea germ. din Engel: „den jungen Dan", cea din St. Gall: „den jungen Darin"), fratele luĭ Vladislav, pe care apoĭ l-a prohodit de viŭ, ĭ-a făcut groapa şi ĭ-a tăĭat capul lîngă groapă.

In urma acestor relaţiunĭ ale luĭ Vlad Ţepeş cu Unguriĭ, ne-am aştepta ca el să se arăte, măcar la începutul domnieĭ luĭ, prieten şi bun vecin cu dînşiĭ. După ce ca orfan fusese ţinut de Huniade la curtea sa, după ce petrecuse o parte din viaţa sa, înainte de a ajunge domn, intre Saşiĭ din Sibiŭ, după ce atît Huniade şi ceĭlalţĭ funcţionarĭ înalţĭ aĭ regeluĭ Ladislaŭ, cît şi Mateĭ Corvin şi Mihail Szilágyi maĭ tărziŭ, căutaŭ să-ĭ acopere jafurile nemotivate făcute în Ardeal şi să-l justifice înaintea Saşilor, după toate aceste dovezĭ de bună voinţă, cum mulţămeşte Vlad Ţepeş Ungurilor şi Saşilor? Făcînd, din primul an al domnieĭ sale, din primele lunĭ chĭar, incursiunĭ prădalnice în Transilvania, devastînd teritoriile săseştĭ de lîngă Sibiŭ, Braşov, Amlaş şi Făgăraş, arzînd şi chinuind pe oamenĭ în modul cel maĭ nemilos. - In

[1]) Orig. Sibiŭ; Archiv für sieb. Landesk., N. F. XXI, 351.— Acesta este un noŭ argument că Vlad Ţepeş şĭ-a ocupat tronul din Transilvania, unde se vede că a petrecut la *Sibiŭ*, ceeace nu s'a putut face fără consimţămîntul regeluĭ unguresc. Cf. şi două scrisorĭ din *1458*, una a regeluĭ Mateĭ Corvin (28 Febr.), alta a luĭ Mihail Zylagy de Horogzeg, scrisă în numele luĭ Mateĭ Corvin (6 Mart.), prin care Saşiĭ din Sibiŭ sunt rugaţĭ *„să dea pace luĭ Vlad"*. Originalele la Sibiŭ; cea din urmă publicată de Teleki, Hunyadiak kora, X, 582—583; cf. şi Engel, l. c., 174.

tot cursul domnieĭ luĭ celeĭ dintîĭ, dela 1456 până la 1462, cronicele contimporane nu știŭ să povestească nimic altceva despre dînsul, decît crimele îngrozitoare săvîrșite în Ardeal, crime ce s'ar părea că-s fabule — și s'aŭ părut multora — dacă documentele contimporane n'ar veni acum să confirme în modul cel maĭ neîndoĭos spusele cronicelor.

Cruzimile luĭ Țepeș sunt descrise pe larg de narațiunea săsească, care spune că el, îndată ce s'a făcut domn și a ucis pe Vladislav, premergătorul săŭ, deci la *1456*, „aŭ ars sate și castele în Transilvania, lîngă *Sibiŭ* (Hermonstatt), și aŭ prefăcut în cenușe castelele și satele din Transilvania ce se numesc mănăstirea *Holznüwdorff* și *Holznetÿa* [1]); după acestea aŭ ars satul *Berkendorf* [2]) din țara Bîrseĭ cu bărbațĭ, cu femeĭ și cu copiĭ cu tot; ceĭ ce n'aŭ fost arșĭ de viĭ, ĭ-aŭ dus prizonierĭ în Muntenia și ĭ-aŭ tras în țapă".

Intr'un alt an *(1457* saŭ *1458)* Vlad Țepeș pustiește ținutul *Brașovuluĭ* și săvîrșește cele maĭ bestiale cruzimĭ față de locuitoriĭ Sașĭ aĭ acestuia.

Narațiunile germane spun că Vlad Țepeș s'a repezit cu toată puterea luĭ asupra *țăriĭ Bîrseĭ* (Wor-

---

[1]) Acestea sunt probabil satele de astăzĭ *Neudorf*, de lîngă Sibiŭ, și *Holzmengen* din districtul Nocriguluĭ, tot lîngă Sibiŭ.

[2]) Exemplarul Acad. Rom. are *Beckendorf*, al luĭ Engel *Beckendorp*. Un sat cu acest nume nu cunoaștem azĭ în țara Bîrseĭ. Poate că e vorba de *Brenndorf*, ung. *Bodfalu*, lîngă Brașov. Un *Birkendorf* se află lîngă Mediaș (ung. Oláh-Bükkös, Făget); acesta este însă prea departe de granița Munteniei, ca să poată fi identificat cu Berkendorf saŭ Beckendorp al narațiuneĭ săseștĭ. E. A. Bielz, Handbuch der Landeskunde Siebenbürgen's, Hermannstadt, 1857.

teland, Wuetzerland), aŭ ars satele şi cetăţile pe unde aŭ trecut, aŭ dat foc bucatelor de pe cîmpurĭ, ĭar pe ceĭ prinşĭ ĭ-aŭ dus afară de cetatea Braşovuluĭ (Kranstatt, Kronstat), lîngă capela sfîntuluĭ Iacob, şi de a 'lungul dealuluĭ de lîngă capelă (an den berg by der capellen) ĭ-aŭ tras în ţepe; între dînşiĭ Ţepeş cu prieteniĭ săĭ stătea la masă şi mînca. Tot atuncĭ a dat foc suburbiuluĭ cetăţiĭ şi bisericeĭ sf. Bartolomeĭ, pe care a prădat-o; după aceea a trimes pe un căpitan al săŭ să prade un sat mare de lîngă Braşov cu numele *Zeyding* (Zeinding, Zendingk) [1], şi deoare ce căpitanul nu izbuti să-ĭ împlinească porunca, fu tras în ţapă împreună cu ceĭlalţĭ. Faptele acestea sunt autentice; autorul cunoaşte aşa de bine locurile în care s'aŭ petrecut, încît este cu neputinţă a admite că ele ar fi scornite [2].

[1]) Pe romîneşte acest sat se chĭamă *Cotlea;* înainte era curat săsesc, acum sunt mulţĭ Romînĭ într'însul.

[2]) Biserica sf. Bartolomeĭ, cea maĭ veche biserică săsească din Braşov, există şi astăzĭ. Ea se află tocmaĭ la marginea despre răsărit a oraşuluĭ, era însă înainte în centrul luĭ, în partea care azĭ se chĭamă „Braşovul vechiŭ" (ung. ó Brassó, săs. Altstadt) şi care este Braşovul primitiv al Saşilor. Maĭ tărziŭ oraşul s'a lăţit spre apus, unde s'a zidit aşa numita „*cetate*", întărită cu ziduri pe timpul luĭ Sigismund, şi unde s'aŭ întins şi Romîniĭ, pe valea ce se chĭamă, dela o veche colonie bulgărească, „Şcheiŭ", ung. Bolgárszeg, săs. Obēre Vorstadt, ĭar maĭ 'nainte „Bulgarei, Pulgarei" = mahalaua bulgărească". „Suburbiul" de care vorbeşte naraţiunea germană trebue să se fi întins la poalele dealuluĭ, care se numeşte astăzĭ „Gesprengberg", rom. Şprenghiŭ, şi tot pe acolo trebue să fi fost şi capela sf. Iacob, care astăzĭ nu maĭ există. Dealul se vede a se fi numit dela această capelă Kapellenberg; astăzĭ poartă acest nume dealul „Tîmpeĭ" din sucul oraşuluĭ. Nu cumva capela sf. Iacob să fi fost sub „Tîmpa" şi dela ea să vie numele săsesc al acestuĭ deal? In istoriile săseştĭ ale Braşovuluĭ nu găsesc urmă de dînsa. Cf. Bielz, l. c., şi Nicolae Pop, Schiţă din istoria Braşovuluĭ, broşură de 34 pp., Braşov, 1883.

La *1460* Vlad Ţepeş, venind de peste pădure cu oamenii săi, pradă *Amlaşul* în ziua de sf. Bartolomei, 24 August, şi omoară o mulţime de oameni, Saşi şi Romîni, tăindu-i în bucăţi şi trăgîndu-i în ţapă. Naraţiunea săsească spune că până la 30,000 de oameni aŭ pierit atunci de sabia lui Ţepeş — număr de bună samă exagerat —, iar analele bisericei Braşovului şi Simon Massa ne spun, sub acelaş an şi sub aceeaşi zi, că Vlad Ţepeş, care ceva mai 'nainte trăsese în ţapă pe negustorii Braşoveni, a prădat la 1460, în ziua sf. Bartolomei, 24 Aug., Omlaşul din ţara Făgăraşului [1]. Cu două luni înainte de aceasta Vlad Ţepeş cerea dela Braşoveni să expulzeze pe pribegii ce se aflaŭ la dînşii, în faţa trimesului săŭ Voicu, saŭ să-i dea pe mîna lui [2].

Dar aceste jafuri nu îndestulaŭ pe Vlad Ţepeş. El nu se mulţămea să facă invaziuni hoţeşti în Ardeal, ci maltrata în toate chipurile pe supuşii statului unguresc, cari călătoreaŭ pentru fel de fel de treburi în ţara lui. Trecînd peste celelalte cruzimi relatate de naraţiunea săsească, să pomenim aci numai de două, care, din întîmplare, sunt adeverite şi printr'un document contimporan.

Naraţiunea săsească spune (versiunea St. Gall, alin. 12, versiunea Engel, alin. 11) că Ţepeş a tras

[1] Şincai, Cronica Romînilor, ed. 2, vol. II, pag. 56 — 57. Naraţiunea săsească, versiunea din St. Gall, are *Humilasch;* în alt loc această versiune spune că Ţepeş a prădat tot ţinutul *Făgăraşului* (Fugrasch).

[2] Originalul, dat „ex castro fluvii Dombavicha", se află în archiva Braşovului; copie la Acad. Rom.

în ţapă şi a confiscat averile tuturor negustorilor şi altor oamenĭ ce mergeaŭ cu marfă din ţara Bîrseĭ la Brăila, cu toţiĭ în număr de 600 de inşĭ [1]); ea maĭ ṣpune (versiunea St. Gall, al. 6, versiunea Engel, al. 4) că pe patru sute de copiĭ ce veniseră odată cu aceĭ negustorĭ spre a învăţa limba ţăriĭ, ĭ-aŭ adunat într'un singur loc şi le-aŭ dat foc. Aceste spuse ale naraţiuneĭ le-ar putea socoti cine-va de exageraţiunĭ ale autoruluĭ sas, care voeşte să prezinte pe Ţepeş în colorĭ cît maĭ sumbre, dacă n'am avea drept confirmare un document contimporan demn de toată credinţa. Dan, fostul voevod al Munteniei, spune într'o scrisoare din *2 Aprilie 1459*, dată în Feldioară, că a auzit dela judeţul şi pîrgariĭ Braşovuluĭ, că Dracul voevod a pus în ţapă pe negustoriĭ dela Braşov şi din ţara Bîrseĭ, carĭ se duseseră în Muntenia spre a cumpăra mărfurĭ, că le-a confiscat toată averea şi că pe lîngă asta aŭ aruncat în foc maĭ mult de 300 de negustorĭ şi de copiĭ ce se duseseră în ţara muntenească, ca să înveţe limba ţăriĭ [2]).

---

[1]) „Item kouflüt und ander lüt mit waar gantzer kouffmanschafft von Wuetzerland gegender *Thunow* gegen *Bregal* in zal 600 mit allem irem gutt hatt er sy all lassen, spißen und das gutt zu im genomen". Versiunea din Engel are „ouer der *Donouwe* to *Pregel*": vor der Donau zu Braïla.

[2]) Orig. în archiva Braşovuluĭ, copie la Acad. Rom. Extragem din această importantă scrisoare următoarele: Quomodo infidelis Dracul, vaivoda partium transalpinarum praetactarum, a fidelitate serenissimi principis praefati et eius regno declinasset subdidissetque se sevissimo domino Turcarum, ut operis per effectum heu manifeste demonstrasset, malingno spiritu concepto, singulos mercatores de dicta Brascho et terra Burcza et nuntios de eadem, qui tempore pacis praefatam

Micile incidente din relaţiunile luĭ Vlad Ţepeş cu Ungurii în timpul primeĭ luĭ domniĭ, cunoscute din corespondenţa luĭ cu Saşiĭ din Transilvania, sunt prea neînsemnate, ca să le relevăm aci cu deamăruntul. In corespondenţa sa, cea maĭ mare parte scrisă în limba bulgară şi păstrată în archivul municipal al Braşovuluĭ, Ţepeş cînd cere dreptate pentru oameniĭ săĭ, obijduiţĭ de grăniceriĭ Ungurĭ (Archivul Braşov., No. 173), cînd promite că se va ţinea de angajamentul luat faţă de patronul săŭ Szilágyi şi va observa pacea cu Braşoveniĭ (ibid., No. 193), cînd denunţă pe cîte un boer duşman al săŭ, ca pe Aldea (ibid., No. 164), cînd cere extradarea vre-unuĭ hoţ, care furase marfă de la supuşiĭ săĭ (ibid., No. 176 şi 177), ş. a. m. d. Toate acestea pot fi interesante ca dovezĭ de multiplele relaţiunĭ ale domnilor Munteneştĭ cu Transilvania, nu contribuesc însă de fel la lămurirea din punct de vedere politic a epoceĭ luĭ Vlad Ţepeş [1].

---

terram transalpinam pro victuum suorum acquisitione intrassent, cepisset, diris vinculis mancipando, singula bona et res ipsorum circa se habita et inventas ab eis plene auferendo, rabiem suae infidelitatis crudeliter ostendens, in bonis ablatis non contentus ad eosdem mercatores et nuntios crudeli et miserabili nece sin suis demeritis et culpis ullis exigentibus interfecisset *in palos trahendo,* de quo furor suae crudelitatis adhuc maiore ardore accensus, singulos mercatores et iuvenes qui *pro ydeomate adipiscendo* in praefata terra transalpina constituti fuissent, *numero trecentos vel plures*, igne combussissent".

[1] Afară de puţina importanţă a cuprinsuluĭ, scrisorile din care scoatem aceste fapte sunt toate fără dată. Pentru unele, în care se amintesc personaje istorice bine cunoscute, se poate fixa data în mod aproximativ (d. p. pentru No. 193, care se vede a fi din anul 1458; cf. scrisoarea publicată de Engel, Geschichte der Moldau und Walachey, vol. I, pag. 174); pentru cele maĭ multe însă aceasta este cu neputinţă.

Singurul eveniment politic de oare-care importanţă ar fi luarea cetăţiï Chilia dela Turcï, dacă scrisoarea păstrată în archivul Braşovuluï sub No. 174 este în adevăr a luï Vlad Ţepeş [1]. Aci „Vlad“ scrie Braşovenilor că a luat din mînile păgînilor o cetate: şi le cere material de răsboiŭ ca s'o apere: arcurï, săgeţï, puştï şi salitră pentru praf. Vlad nu spune numele cetăţiï, e de presupus însă că vorbeşte despre Chilia, care pe timpul luï se afla în mînile Ungurilor şi care îï interesa pe aceştia în deosebï; eï o căpătaseră prin cesiunea de bună voe a luï Petru Aron din Moldova în prima luï domnie.

Se vede că Unguriï, neputînd-o stăpîni, aŭ pierdut-o la Turcï, atuncï cînd domnul Moldoveï cu tot sfatul ţăriï se văzu silit să se închine acestora (1456, 15 Iunie). Pe aceeaşï vreme ajungînd domn în Muntenia, cu ajutor unguresc, Vlad Ţepeş, una din primele grijï ale acestuïa trebuea să fie luarea Chilieï dela Turcï. Aceasta se întîmplă, probabil, în primul saŭ al doilea an al domnieï sale (1456—1457); la 1462 ï-o atacă Ştefan cel Mare, fără s'o poată cuceri; alipirea eï de Moldova se întîmplă abïa peste treï anï, la 1465. Insemnat loc trebue să fi fost

---

Asupra acestor din urmă e chïar foarte greŭ a hotărî, dacă ele aparţin luï Vlad Ţepeş saŭ altor Vlazï din Muntenia, cum e Vlad Călugărul, Vlad cel Tînăr, etc. Clasificarea lor se va putea face maï uşor, cînd vor fi publicate. Noï am scos dintr'însele numaï ce ni s'a părut că se rapoartă incontestabil la Vlad Ţepeş, fără să avem, se 'nţelege, pretenţia de a fi nèmerit totdeauna adevărul.

[1]) Că scrisoarea aceasta aparţine luï Vlad Ţepeş, reese şi din amintirea într'însa a unuï boer *Dragomir*, pe care-l găsim ca martor în documentul luï Ţepeş din 5 Martie 1458.

pe acele vremurĭ Chilia, cînd pentru posesiunea eĭ se certaŭ Huniade şi Mateĭ Corvin, Vlad Ţepeş, Ştefan cel Mare şi sultanul Mohamed II.

Cel maĭ important' eveniment politic din prima domnie a luĭ Vlad Ţepeş rămîne totuşĭ lupta luĭ cu Mohamed II, sultanul turcesc,. la *1462*. Relaţiunile asupra acesteĭ lupte nu ne lipsesc: bizantinul Chalcocondylas o descrie destul de pe larg, după informaţiunile ce le căpătase din auzite[1]; colegul săŭ Ducas ne-o povesteşte maĭ pe scurt, dar cam în acelaş fel, fără ca să fi avut alte isvoare, decît faĭma ajunsă până la urechile luĭ. Deosebit de aceştia şi din propria ştiinţă ne-o povesteşte ĭenicerul sîrb Mihail Constantinovicĭ din Ostroviţa, care se afla în armata sultanuluĭ şi a făcut împreună cu ea întreaga campanie din Muntenia. Spiritul obĭectiv, în care sunt ţinute peste tot memoriile acestuĭa, ne face să-l punem în primul rînd şi cînd e vorba de lupta luĭ Vlad Ţepeş cu Mohamed. De valoare egală cu memoriile ĭeniceruluĭ sunt numaĭ rapoartele ambasadorilor veneţienĭ către republică, ale luĭ Petrus de Thomasiis din Ungaria şi ale luĭ Balbi din Turcia: acestea sunt scrise curînd după luptă, în 1462; istoricilor noştriĭ maĭ vechĭ ele aŭ rămas necunoscute[2].

---

[1]) Cf. „*Ḑic unii* că Vlad în persoana sa aŭ mers în tabăra turcească, de aŭ cercat şi văzut cum staŭ toate, ci nu se vede a fi adevărat", saŭ „Vlad avea călăreţĭ maĭ puţinĭ de 10,000; *sunt carĭ sic* că numaĭ 7000 aŭ avut." Şincaĭ, II, pag. 61; cf. originalul în ed. Bonn, pag. 509: *Βλάδος δὲ λέγεται καὶ αὐτὸς ἐς τὸ τοῦ βασιλέως στρατόπεδον κατάσκοπος ἐσελθεῖν*, şi tot acolo: *ἔνιοι δέ φασιν ὡς οὐ πλείους τῶν ἑπτακισχιλίων παρῆσαν αὐτῷ ἱππέων.*

[2]) Sunt publicate în Monumenta Hungariae historica, Acta extera, vol. IV şi V, şi utilizate de D-l Xenopol în Istoria Romînilor, vol. II.

Pe Mihail Constantinovicĭ din Ostroviţa nu l-a cunoscut nicĭ Şincaĭ[1]).

Aceasta a fost cauza că toţĭ istoriciĭ noştriĭ de până acum s'aŭ luat, în descrierea evenimentelor din 1462, exclusiv după Chalcocondylas, făcînd pe lîngă aceasta greşala, de a socoti pe acest scriitor cu mult maĭ bine informat decît era în realitate[2]). O sumă de greşelĭ strecurate în versiunea memoriilor ĭeniceruluĭ tipărită la 1828 contribuiră şi maĭ mult la formarea uneĭ părerĭ greşite asupra anuluĭ 1462, şi în special asupra lupteĭ cu Mohamed şi bravureĭ personale a luĭ Vlad Ţepeş. Tendinţa de a idealiza pe acest din urmă puse vîrf tuturor motivelor care aŭ contribuit să facă din el un îndrăzneţ eroŭ, cînd în realitate el n'a fost decît un neprevăzător căpitan şi un neconsecvent politic.

Motivul expediţiuneĭ luĭ Mohamed în Muntenia nu pare să fi fost altul decît înclinarea prea mare a luĭ Vlad Ţepeş către Ungurĭ; Turciĭ se temeaŭ ca

---

[1]) Prima ediţie a luĭ s'a făcut la 1828 în Varşovia (Zbiór pisarzów polskich, część druga, tom. V); fragmentul privitor la Vlad Ţepeş e reprodus în Archiva istorică a D-luĭ Hasdeŭ, vol. I, partea 2. Asupra luĭ Mihail Constantinovicĭ cf. şi J. Bogdan, Cronice inedite atingătoare de istoria Romînilor, Bucureştĭ 1895, pag. 108.

[2]) Chalcocondylas (saŭ maĭ exact Chalkokondyles), care scrie istoria imperiuluĭ de răsărit dela 1298—1463, deşi unul din ceĭ maĭ însemnaţĭ istoricĭ bizantinĭ, maĭ ales pentru epoca creşteriĭ puteriĭ turceştĭ, are totuşĭ o sumă de defecte. Luptele Turcilor la nord, d. p. cu Mateĭ Corvin, nu le cunoaşte bine şi trece foarte iute peste ele; cu atît maĭ puţin era să le cunoască pe cele din Muntenia. Afară de aceasta, o parte foarte slabă a luĭ e cronologia, unde, după părerea luĭ Krumbacher, trebue verificat maĭ totdeauna cu ceĭ-lalţĭ istoricĭ bizantinĭ contimporanĭ. Cf. asupra luĭ K. Krumbacher, Geschichte der byzantinischen Litteratur, München 1891, pag. 100—103.

nu cumva preponderanţa acestora în Muntenia să întărească prea mult puterea lor şi să pue astfel o stavilă înaintării musulmane în aceste părţi. Atacînd Muntenia, ca şi Moldova, sultanul Mohamed era consecvent cu principiul politicei sale, exprimat în timpul luptei cu Ţepeş prin caracteristicele cuvinte: „Cît timp Muntenii stăpînesc Chilia, iar Ungurii Belgradul, până atunci nu-i putem supune pe ei[1]). De aceea ni se pare de prisos a căuta motive mai imediate, mai personale pentru hotărîrea lui Mohamed.

Ceea ce spune Chalcocondylas şi admit istoricii noştrii, că Vlad Ţepeş ar fi căutat întîi să întărească ţara, făcîndu-şi un corp de sateliţi-şi omorînd pe toţi boerii în care n'avea încredere, ca mai apoi să poată trece pe faţă împotriva Turcilor, ne mai temîndu-se că va fi trădat în mînile lor[2]), — aceasta este în contrazicere cu faptele. Vlad Ţepeş nu făcuse nici odată politică turcească; sprijinul său îl căutase totdeauna în Unguri. Deaceea nu poate fi adevărată nici părerea că „Vlad, avînd de gînd să se răscoale contra Turcilor, el caută un sprijin în Ungaria şi obţine chiar în căsătorie pe o rudă a lui Matei Corvin“ [3]).

El obţinuse sprijinul unguresc şi mai 'nainte, d. p. contra Saşilor din Ardeal, şi se căsătorise probabil de mult cu acea rudă a lui Matei Corvin, despre care ne vorbesc unele isvoare contimporane.

---

[1]) După manuscrisul Załuski al Ienicerului: „poki Kilię Valafsi a Węgrzi Białogrod trzimaią, pothi ich zwalczicz nie mozemy“.

[2]) Cf. Xenopol, Istoria, II, pag. 280.

[3]) Ibid., pag. 279.

Ambasadorul veneţian Petrus de Thomasiis scria încă din 4 Martie 1462, dela Buda, că Ţepeş a luat în căsătorie pe o rudenie a regeluĭ [1]), ĭar Turciĭ îl sfătueaŭ prin Ianuarie acelaş an să nu serbeze cununia cu dînsa [2]). Dar fie că Ţepeş s'a căsătorit la 1462, fie că la 1461 saŭ chĭar maĭ 'nainte, nu cu această căsătorie şĭ-ar fi putut cîştiga el protecţia regeluĭ; el trebuea s'o poseadă de mult, ca acesta să-ĭ încredinţeze o rudă de ale sale în mînile luĭ.

Poate că motivul maĭ de aproape al expediţieĭ turceştĭ aŭ fost pustiirile făcute în Turcia de Vlad Ţepeş la 1461 şi 1462. Naraţiunea săsească spune că în acest din urmă an Vlad Ţepeş a făcut două incursiunĭ în Bulgaria, dintre care cea dintîĭ la oraşul Şiştov (*Schylta* v. St. Gall, *Schyldow* v. Engel), şi că în aceste incursiunĭ ar fi omorît peste 25,000 de oamenĭ, bărbaţĭ, femeĭ, copiĭ, trăgîndu-ĭ în ţapă, omorîndu-ĭ de viĭ şi tăindu-ĭ în bucăţĭ: aceasta ca răspuns la cererea de tribut din partea Turcilor [3]). Spusele naraţiuneĭ săseştĭ nu conţin nimic neprobabil, cînd ne gîndim la caracterul luĭ Vlad Ţepeş: ele sunt confirmate de Chalcocondylas şi de naraţiunea rusască, care vorbesc de pustiirĭ marĭ în Bulgaria. S'ar părea dar că sunt adevărate spusele luĭ Chalcocondylas despre

[1]) Columna luĭ Traĭan, 1883, pag. 34.

[2]) Scrisoarea luĭ Ţepeş către Mateĭ din 11 Febr. 1462: „in prioribus nostris litteris scripseramus . . . quomodo Turcj . . . nuntios ipsorum solennes, eo quod pacem . . . non tenere nupciasque sperneremus celebrare, transmiserunt".

[3]) Ţepeş, în scrisoarea sa din 11 Febr. 1462 evaluează pe toţĭ morţiĭ, citînd cu numele fie-care loc în care aŭ căzut, la 20,000 şi maĭ bine. Vezĭ această scrisoare reprodusă întreagă la Excursul VI.

trimeterea soluluĭ turcesc Catabolinos, ca să ceară dela Vlad Ţepeş tributul şi copiiĭ pentru corpul ĭeniceresc şi în acelaş timp, în înţelegere cu *Hamza* (*Χαμουζᾶς*) paşa din Vidin [1]), să pue mîna pe el şi să-l ducă sultanuluĭ la Constantinopol. Vlad Ţepeş, scapînd din cursă, prinde pe paşă şi-şĭ răsbună asupra luĭ, punîndu-l într'o ţapă cît maĭ înaltă. Această insultă nu putea să rămînă nerăsbunată de sultanul.

Mohamed porneşte în persoană contra luĭ Vlad cu o armată de 60,000 de oamenĭ, între carĭ vre-o 25,000 de ĭenicerı [2]); trecerea trupelor peste Dunăre şi începerea lupteĭ o încredinţează paşilor Machmet şi Izak [3]). Vlad Ţepeş venise cu puţină oaste la Dunăre, să împĭedece trecerea Turcilor; trebui să cedeze însă mulţimeĭ. Turciĭ eraŭ bine aprovizionaţĭ, aveaŭ corăbiĭ şi tunurĭ în destul; după o scurtă luptă, în care pĭeriră 250 de ĭenicerı, eĭ puseră mîna pe ţărmul stîng al Dunăriĭ şi se întăriră într'un şanţ apărat de tunurĭ. După ĭenicerĭ trecu pedestrimea întreagă cu sultanul, ĭar Ţepeş, văzînd că nu poate rezista, se depărtă de la Dunăre spre interiorul ţăriĭ [4]).

[1]) In memoriile ĭeniceruluĭ paşa este numit „*Hazam-bek*". Ceĭlalţĭ doĭ paşĭ, carĭ fac răsboĭul cu Vlad, sunt numiţĭ la el, ca şi la Chalcocondylas, *Machmeth baĭa* şi *Izak baĭa*.

[2]) Petrus de Thomasiis, într'o scrisoare din 14 Iunie 1462, Columna luĭ Traĭan 1883, pag. 37. — Numărul de 250,000 de ostaşĭ, dat de Chalcocondylas, este cu totul exagerat; de asemenea a luĭ Ducas de 150,000 (Şincaĭ, II, 64).

[3]) Trecerea trupelor s'a făcut, după Xenopol, l. c., pag. 284, nota 14, la 14—15 Iunie.

[4]) „Dragul (= Dracul) vydząсz iĭz nie moze obronicz przevozu, *ciągnol od nasz precz*", zice ĭenicerul, care era de faţă (copia Załuski).

Turciĭ, cu Radu în frunte, înaintează în ţară, hărţuiţĭ toată noaptea de Romînĭ. Deşi Vlad avea puţină oaste, el vîrîse totuşĭ multă frică în Turcĭ; într'o noapte iĭ atacase chiar aşa de puternic, încît *cîteva miĭ* [1]) dintre dînşiĭ pieriră, împreună cu cămile, caĭ şi muniţiunĭ; cîteva sute de Muntenĭ căzură prinşĭ şi fură tăiaţĭ pe loc. Văzînd în sfîrşit Munteniĭ că le merge răŭ, părăsiră pe Ţepeş şi trecură în partea fratelui săŭ [2]); Ţepeş fuge la Mateĭ Corvin, iar Mohamed, după ce laudă bravura ienicerilor şi le arată ce mare însemnătate are pentru Turcĭ cucerirea Munteniei, pune în scaun pe Radu cel Frumos şi se întoarce îndărăt.

Aşa e descris mersul lupteĭ dintre Vlad Ţepeş şi Mohamed al II-lea de către ienicerul Mihail Constantinovicĭ de Ostroviţa, cel care a făcut întreaga campanie şi povesteşte decĭ lupta ca martor ocular. Adevărul spuselor luĭ îl garantează caracterul obiectiv al memoriilor rămase dela dînsul; pentru casul de faţă în special, el n'avea nicĭ un motiv să nu spue

---

[1]) „Potim uderzily na naſz w noczi, tily mordouali liudzie, vielbrądi, konie, stany rąbiącz, isz *do kilka tiſziącz* Turkow zbiły". — Printr'o greşală a ms. din Berdyczew s'a strecurat în această frază în loc de „kilka tiſiącz" (= cîteva miĭ) *sthothyszyeczy* (= o sută de miĭ) [Arch. ist. I, 2, pag. 10] şi aceasta a fost destul, ca manualele noastre de şcoală să ridice numaĭ decît suma Turcilor căzuţĭ în luptă la 100,000 (Tocilescu, ed. 1894, pag. 43). Ţepeş are o oaste de cel mult 25 până la 30 de miĭ; el atacă un corp de armată de 250,000, omoară într'o singură noapte 100,000 şi fuge apoĭ în Transilvania: cum se potrivesc aceste lucrurĭ? Şi cu toate acestea, greşala ms. din Berdyczew putea fi uşor observată, căcĭ tot acolo se spune că Turciĭ la trecerea Dunăriĭ aŭ pierdut numaĭ 250 de ienicerĭ (l. c., pag. 11); cum era să se vorbească maĭ apoĭ de 100,000?

[2]) „Potim widząсz Walaſi iſz się o nich zlie dzieie, odstąpily od Draguli i priſtąpily ku bratu iego" (copia Załuski).

adevărul, ponegrind purtarea luı Vlad Ţepeş şi ridicînd în slavă pe Turcĭ, cum admite D-l Xenopol [1]), ca să-şı scape o teorie greşită asupra detronăriĭ luĭ Vlad Ţepeş -prin Ştefan cel Mare. Ĭenicerul sîrb şĭ-a scris memoriile după ce a eşit din armata turcească şi petrecînd în Polonia. Oare ca creştin şi ca devotat cauzeĭ creştine, era el să se facă apologistul luĭ Mohamed?

Naraţiunea luĭ Chalcocondylas, care a dat motiv istoricilor noştriĭ de până acum să expună altfel detronarea luĭ Vlad Ţepeş, e departe de a se măsura, din punct de vedere al probabilităţiı eĭ lăuntrice, cu spusele ĭeniceruluĭ: ea este confuză şi nu concoardă cu împrejurările de atuncĭ. Este adevărat că Ştefan cel Mare a atacat în anul 1462 Chilia, cetate muntenească păzită pe atuncĭ de o garnizoană ungurească; dar acest atac a rămas fără succes. Ştefan a fost lovit la un piciŏr cu puşca şi a ridicat asediul, pentru a-l reînoi abĭa după treĭ anĭ, cînd izbuti să cucerească cetatea şi să-şĭ pună pîrcalabiı săĭ într'însa[2]). De o luptă între Ştefan şi Vlad Ţepeş la 1462, afară de Chalcocondylas, nu vorbeşte nimenea. Analele moldoveneştĭ n'ar fi uıtat să pue la activul luı Ştefan cel Mare şi această faptă, dacă ea s'ar fi întîmplat în realitate. Atacul comun al luĭ Ştefan cel Mare şi Mohamed II rămîne prin urmare, până la proba contrară, o simplă combinaţiune a istoriculuĭ bizantin,

---

[1]) Istoria, II, pag. 287, nota 19.

[2]) Letopiseţul dela Bistriţa s. a. 1462 şi 1465 (Cronice inedite atingătoare de istoria Romînilor, pag. 51) şi analele putnene (Vechile cronice moldoveneştĭ înainte de Ureche, pag. 194).

care, ştiind că în acelaş an s'aŭ întîmplat şi baterea Chilieĭ şi înfrîngerea luĭ Ţepeş, le-a pus în legătură una cu alta. Şi maĭ puţin este de admis, că Ştefan din propria luĭ iniţiativă ar fi aţîţat pe Mohamed II contra luĭ Ţepeş, făgăduindu-ĭ concursul săŭ pentru scoaterea acestuĭa din scaun. Aceasta n'o spune nimenea altul afară de Chalcocondylas.

Atacul de noapte al luĭ Vlad Ţepeş, de care aminteşte şi ĭenicerul şi Chalcocondylas, nu poate fi luat drept o izbîndă a luĭ Ţepeş, ca pe temeĭul acesta să se susţină apoĭ teoria că „Ţepeş bate pe Turcĭ şi cu toate acestea pĭerde tronul“ [1]. Aceasta este o evidentă contradicţie. Dacă Turciĭ ar fi fost învinşĭ de Ţepeş, el ar fi rămas domn în Muntenia, ĭ-ar fi tras în ţapă pe toţĭ şi ar fi pus, probabil, pe fratele săŭ Radu într'o ţapă maĭ înaltă. Acestea însă nu s'aŭ întîmplat, ci „Vlad, văzînd că Munteniĭ aŭ trecut la frate-săŭ şi ştiind că nu va isprăvi ceva bine, pentru că pe prea mulţĭ îĭ omorîse maĭ 'nainte, aŭ fugit la Ungurĭ“ [2].

Ştirile adunate de Xenopol (vol. II, pag. 285 şi urm.) despre înfrîngerea ce ar fi suferit Mohamed în Muntenia pot fi adevărate, întru cît ele nu spun altceva, decît că detronarea luĭ Vlad Ţepeş s'a făcut cu oarecarĭ jertfe; pĭerderile turceştĭ nu pot fi însă luate drept un dezastru complet, cum vrea să admită D-l Xenopol. Scrisoarea luĭ Alois Gabriel, rector de Candia, către Antoniu Loredano, căpitanul de Modon [3],

---

[1]) Xenopol, l. c., pag. 290.
[2]) Chalcocondylas, ap. Şincaĭ, II, pag. 63; ed. Bonn, pag. 517.
[3]) La Xenopol, l. c., pag. 285, greşit *Moden;* cf. Columna luĭ Traĭan 1883, pag. 39.

conține știrĭ ajunse la urechia luĭ prin faĭmă; dar aceasta mărește lucrurile și le desfigurează; căcĭ este imposibil a admite că „toată armata sultanuluĭ s'ar fi întors în disordine", în urma înfrîngereĭ grave din Valachia. Tot așa de exagerată este relațiunea Albanezuluĭ, că Mohamed s'ar fi întors îndărăt în urma pĭerdereĭ suferite în timpul ataculuĭ nocturn al luĭ Țepeș, în care atac ar fi pĭerit 50,000 de Turcĭ (l. c., pag. 286). Am văzut la ce se reduce, după ĭenicerul sîrb, celebrul atac, căruĭa Țepeș îșĭ datorește reputația de eroŭ [1]).

Singura știre de origine Constantinopolitană, care se apropie de adevăr, este cea raportată de Balbi către dogele Veneției în *28 Iulie 1462;* aceasta confirmă spusele luĭ Petrus de Thomasiis și ale ĭeniceruluĭ sîrb, suind însă numărul armateĭ luĭ Țepeș la 30,000 de oamenĭ. După informațiile luĭ, Turcĭ aŭ căzut 15,000, Muntenĭ 5,000; afară de aceștia 4,000 de Turcĭ ar fi fost prinșĭ și trașĭ în țapă. Nicĭ aci nu se spune nimic despre amestecul luĭ Ștefan cel Mare în luptă [2]).

In sfîrșit, dacă Mohamed s'ar fi întors cu rușine din Muntenia, cu o pĭerdere de cel puțin 50,000 de ostașĭ și cu restul armateĭ în disordine, ce-ar fi căutat

[1]) Dealtmintrelea trebue notat că însușĭ Chalcocondylas, care îl povestește maĭ pe larg, se îndoește de bravura personală a luĭ Țepeș, arătată în spionarea lagăruluĭ turcesc; luĭ Chalcocondylas i se pare că oamenii aŭ scornit acest lucru, ca să-l arăte pe Țepeș cu atît maĭ îndrăzneț: ἐς τὴν ἐξήγησιν τῆς τόλμης αὐτοῦ, ed. Bonn, pag. 509; Șincaĭ, II, pag. 61.

[2]) Xenopol, l. c., pag. 288. — Spusele luĭ *Ducas* și *Petancius* n'au nicĭ o valoare, căcĭ sunt luate din isvoare de a doua mînă; ibid., pag. 289.

Ţepeş să fugă în Transilvania şi să scrie de acolo, din Rothel, 8 Noemvrie 1462, acea scrisoare către sultanul, care ne-a păstrat-o în memoriile sale papa Piu II şi în care Ţepeş cere ĭertare sultanuluĭ pentru răsvrătirea sa? [1]) Invingătorul cere ĭertare dela învins? Şi oare Ţepeş ar fi putut face imprudenţa să scrie, stînd în Ungaria [2]), o scrisoare prin care să se ofere a trăda pe Ungurĭ sultanuluĭ? Dar putea să stee atuncĭ în puterea luĭ, un simplu domn romîn alungat din tron şi lipsit de banĭ şi de ostaşĭ, să dea în mînile sultanuluĭ toată Transilvania şi Ungaria? Una din două: saŭ că scrisoarea către sultanul este un falşificat, — s'ar putea presupune că regele unguresc a voit să justifice prin ea încarcerarea luĭ Vlad Ţepeş, deşi el n'avea nevoe de astfel de justificărĭ înaintea papeĭ, — saŭ că, dacă scrisoarea a fost scrisă de Ţepeş, acesta işĭ perduse cu totul minţile; ea ar fi în acest cas un act de nebunie şi nimic maĭ mult. O lipsă de consecvenţă politică aşa de mare, cum presupune această scrisoare, nu se poate explica decît printr'o deprimare completă a inteligenţiĭ. Mărturisesc că sunt aplicat a admite această din urmă soluţiune, căcĭ ce să-l fi înduplecat pe Mateĭ Corvin a inventa o astfel de scrisoare? Ţepeş a scris-o fără să-şĭ dea samă de ce face, precum nu-şĭ dădea samă de ce face nicĭ cînd în primul an al domnieĭ sale începu să prade şi să jefuească teritoriul vechilor săĭ prie-

---

[1]) Reprodusă întreagă de Xenopol, l. c., pag. 291.

[2]) *Rothel* pare a fi Turnul-roşu de astăzĭ, germ. Rothenthurm. Cineva a identificat pe Rothel cu *Răşinariĭ*, un sat romînesc lîngă Sibiŭ; o localitate cu numele Rothel nu cunosc astăzĭ în Transilvania.

tenĭ. Acesta este dealtmintrelea şi singurul fapt din cîte cunoaştem, care ar motiva încarcerarea luĭ în Buda şi ţinerea luĭ sub pază severă timp de atîţĭa anĭ. Altfel poate că Mateĭ l-ar fi lăsat să şază în Transilvania şi Ţepeş n'ar fi aşteptat pănă la 1476 ca să încerce a-şĭ recuceri tronul.

Şi cu toate acestea, regele Mateı ĭ-a rămas binevoitor în tot timpul. Aceasta se vede din tot ce ştim despre Ţepeş între aniĭ 1462—1476, deşi viaţa luĭ din Ungaria ne este prea puţin cunoscută. Naraţiunea săsească nu povesteşte nimica despre ea, ĭar povestea rusască e prea legendară, ca să-ĭ dăm crezămînt în toate. Poate că e adevărată spusa cîtorva isvoare, că Ţepeş a trecut la catolicism şi că în urma aceasta Mateĭ s'a hotărît a-l pune din noŭ în scaunul Munteniei.

Isvoarele contimporane vorbesc maĭ toate de o *schimbare a credinţeĭ* luĭ Vlad Ţepeş: unele o pun însă înainte de ce el ajunse domn, altele după 1462, în timpul închisoriĭ luĭ la Buda, altele în fine, maı neclare, îl fac din Turc creştin. Bonfiniu, un istoric din ceĭ maĭ bine informaţĭ, căcĭ trăea la curtea luĭ Mateĭ Corvin, ne spune că Vlad Ţepeş, botezîndu-se, fu pus ĭarăşĭ domn în Muntenia [1]; naraţiunile săseştĭ amîndouă ne spun că „Dracul şi fratele săŭ s'aŭ lăpădat de credinţa lor“ [2] şi că Dracul „se lăsă apoı să fie botezat la Buda şi se pocăi amar“ [3]; naraţiunea

[1] Şincaĭ, II, pag. 66.

[2] „Und der Dracol und sin brüder die habend abtretten von irem glouben“. Versiunea St. Gall, al. 1.

[3] Dar na leth he syk dopen to Offen unde dede gans grote bote. Versiunea din Engel, al. 31.

rusască, alin. 16, povesteşte cum Ţepeş, ne maĭ putînd suferi muncile închisoriĭ, ca să scape de ele, s'a lăpădat de legea luĭ şi şĭ-a vîndut sufletul sataneĭ.' In sfîrşit, într'o cronică germană din sec. 15 se spune că Ţepeş, care pe atuncĭ era ţinut sub bună pază la Buda, a trecut dela legea turcească la cea creştinească, sc. catolică [1]). Orĭ-cum ar fi însă, fie că el primise catolicismul înainte saŭ în timpul primeĭ sale domniĭ, precum ar reeşi din jurămîntul luĭ de credinţă către regele Ladislaŭ cel tînăr (7 Septemvrie 1456) [2]), fie că s'a lăpădat de legea luĭ cea strămoşască numaĭ în timpul prinsoriĭ sale la Buda,

---

[1]) Leonardus Hefft, copia luĭ Andreĭ de Ratisbona (sec. 15-lea), manuscris latin din München, No. 26,632, f. 495. Pasajul relativ la Vlad Ţepeş îl datoresc D-luĭ N. Iorga, care l-a copiat din original. Fiind-că autorul acestuĭ pasaĭ era contimporan şi fiind-că el confirmă maĭ multe lucrurĭ interesante asupra luĭ Vlad Ţepeş, ca d. p. broşurile cu portretul luĭ, despre care zice că circulaŭ peste tot locul în Germania, reproduc aci întreg pasajul, aşa cum mi l-a comunicat D-l Iorga:

Anno 1462 Dracole wayda, dux Majoris Balachiae, per dominum Ysgram *(sic)* gubernatorem regni Hungariae captivus Budam ductus usque hodie bona custodia reservatur. Hic Dracole nacione Turcus quidem Budae baptizatus demumque a fide recalcitrando multa millia christianorum numere 18,000, ut ipse confessus est, palo intérfecit, quod vulgo „gespist". Ipse denique crudelior efectus Nerone et Diocletiano, multa tormentorum genera excogitans, ut ita dicam, infinitos christi fidelium vita privavit, cuius quoque res in christianos et Turcas primitus peractas stilus noster vix capere potest. Adeo denique visu crudelis et austerus apparet, ut imago vultus sui in universum fere sit orbem depictam in spectaclum missa.

[2]) Iată pasajul relativ la aceasta: „Vlad partium transalpinarum vaivoda et dominus terrarum de Fogaras et Omlas, .. considerantes nonnullorum de generatione Merche vaivodarum patris et fratrum nostrorum servitia, quae ipsi semper ac ubique regibus Hungariae et sacrosanctae eorum coronae fideliter exhibuerunt ac se *in deffensione ortodoxae fidei catholicae* gratas et acceptas reddiderunt, nos

se știe cu siguranță că pe la *1475* Țepeș reintrase în grațiile luĭ Mateĭ Corvin și că acesta îl ținea gata să-l întroducă din noŭ în Muntenia. Radu, fratele luĭ Țepeș, și Basarab Laĭot, carĭ domnesc în Muntenia dela 1462—1476 — deși cel dintîiŭ fusese recunoscut de către Mateĭ Corvin îndată după punerea luĭ în scaun [1]), ĭar cel de-al doilea fusese pus în domnie de Ștefan cel Mare, care voea să scape de un prieten al Turcilor — amîndoĭ fuseseră devotațĭ partizanĭ aĭ acestora. Amîndoĭ luaseră parte la expedițiunile turceștĭ în Moldova și eraŭ deopotrivă periculoșĭ atît pentru Mateĭ Corvin cît și pentru Ștefan cel Mare. Era natural decĭ ca maĭ ales cel dintîiŭ să dorească a pune un alt om în locul luĭ Basarab Laĭot și ca această dorință să fie sprijinită de Ștefan cel Mare.

Țepeș petrecea pe la 1475 în Transilvania. In *8 August 1475* el scria din Arghiș (ung. Árgyas), un sat în districtul Hida (ung. Hidalmás) din comitatul Șimlăuluĭ (ung. Szilágy-Somlyó), către Sașiĭ dela Sibiŭ, să dea voe uneĭ slugĭ a sale, luĭ „Christian porkolab, noster boyar“, să-ĭ zidească o casă în orașul lor. El se întitulează în această scrisoare „Wladislaus Dragulya, vaivoda partium transalpinarum“ [2]). Din

---

enim vestigia et actus imitari volentes in adeptione prima huius valachicae dominationis, etc.“ Orig. Brașov; copie la Acad. Rom.

[1]) Intr'o scrisoare din 15 Aug. 1462, va să zică *două lunĭ* după alungarea luĭ Țepeș din Muntenia, Albert de Istenmezeye, vice-comitele Săcuilor, scriea către Brașovenĭ, să păzească pace cu Radu „*acum* domn al Munteniei“: trewgas pacis cum illustri principe Radul nunc vaivoda partium transalpinarum per vos usque ad terminum praefixum dispositas firmiter et inviolabiliter observare“. Orig. Brașov, copie la Acad. Rom. Cf. și *Bonfiniu*, ap. Șincaĭ, II, pag. 65.

[2]) Orig. Sibiŭ, copie la Acad. Rom.: „pro disponendo nobis

acelaş an cunoaştem un ordin al regeluï Mateï Corvin din Buda, *21 Sept.*, cătră „Thomas, magister civium civitatis Cibiniensis“, prin care-ï spune acestuïa să dea credincïosuluï săŭ Dracula două sute de fiorinï pe socoteala sa, din veniturile Offenbayeï [1]). In *13 Octomvrie* acelaş an Vlad Ţepeş certifică printr'un act, al căruï original se află la Sibiŭ, primirea celor 200 de fiorinï. Actul e dat în Bălcaciŭ, un sat săsesc pe Tîrnava mică, districtul Blajuluï, comitatul Bălgraduluï (Bolkach, in festo Colomani martyris, a. d. 1475).

In *31 Ianuarie 1476* reinstalarea luï Ţepeş era hotărîtă în sfatul regeluï Ungarieï. Aceasta reese dintr'o scrisoare a luï Ioan Pongratz, voevodul Transilvanieï, cătră Saşiï din Braşov, prin care le spune acestora să îngădue tuturor Muntenilor, partizanï aï luï Ţepeş, cu femeile şi copiiï lor cu tot, să meargă după dînsul, afară de ceï ce vor arăta permisiunea luï de a rămînea acolo [2]). In Muntenia domnea încă Basarab; Ţepeş se pregătea, se vede, să-ï ïa locul:

---

unam domum vestri in medium, pro reformatione et augmentatione vestri honoris“. Data scrisoriï este: „ex Argyas, feria sexta proxima post festum inventionis dextrae beati Stephani protomartyris, a. d. 1475“.

[1]) Orig. Sibiŭ, copie la Acad. Rom.: „fideli nostro Drakulye ducentos florenos pro subsidio“. Data: „Budae, in festo beati Mathei apostoli, 1475.

[2]) „Quod Valachos illos, quorum uxores et filii sunt apud vos, ad Ladislaum Drakulyam pertinentes, omnes post ipsum Drakulyam dirigatis transeundos, solum modo illos vel illum qui literas ipsius Drakulya habuerint et illorum uxores et filios ibi reservetis; alii omnes vadant post ipsum Drakulyam, ut servarent domino nostro regi“. Orig. Braşov, copie la Acad. Rom.

Nu trece nicĭ o lună după ordinul luĭ Pongratz către Braşovenĭ, şi Basarab scrie din Gherghiţa, la *22 Februarie*, către Saşiĭ din Sibiŭ, în mijlocul cărora se afla Ţepeş, că nu se maĭ consideră de prietenul lor [1]); el aflase despre pregătirile rivaluluĭ săŭ. In acelaş an, *Aprilie 15*, Basarab cere dela Saşiĭ din Braşov să-ĭ extradeze pe un duşman al săŭ Horea şi pe alţĭ boerĭ (Choriya et ceteros), probabil, cu toţiĭ partizanĭ aĭ luĭ Ţepeş [2]). In *25 Iulie* acelaş an Vlad Ţepeş era să se întîlnească cu Ştefan Batori, voevodul Ardealuluĭ, şi cu armatele regale la Turda, unde trebuea să se hotărască definitiv planul campanieĭ [3]).

Eĭ s'aŭ şi întîlnit, cum se vede, de vreme ce la *31 Iulie* îĭ găsim împreună la Mediaş [4]); trecerea în Muntenia o amînară însă până la Octomvrie.

In *7 Oct. 1476* Ţepeş se găsea încă la Braşov şi era în momentul de a trece munţiĭ, căcĭ în acea zi el liberează Saşilor (judeţuluĭ şi celor 12 pîrgarĭ aĭ

[1]) „Girgiche, in festo cathedrae Petri apostoli". Orig. Sibiŭ.

[2]) „Ex novo castro, secundo die Pascae, anno 1476". Orig. Braşov. Unde să fi fost acest „Novum Castrum"?

[3]) Ştefan Erdely de Somkerek, vicevoevodul Transilvanieĭ, scrie în *21 Iulie 1476* Saşilor din Braşov, că a convocat pentru 25 a aceleĭaşĭ lunĭ (ziua sf. Iacob) congregaţiunea comitatelor la Turda, „quia magnifici Stephanus de Bathor et Ladislaus Dracula una cum exercitibus regis hic ad dictum terminum constituuntur". Vicevoevodul maĭ îndeamnă pe lingă aceasta pe Saşĭ să trimeată un om al lor în Moldova, care să se informeze despre cele ce se petrec acolo. Orig. Braşov, copie la Acad. Rom.

[4]) Aceasta ne-o spune o slugă a luĭ Ţepeş, Ladislaŭ, într'o relaţiune italiană din *7 August 1476*: Ladislaŭ, care plecase cu 10 zile maĭ 'nainte din Moldova, spune aci că „opt zile după plecarea luĭ (decĭ în 31 Iulie) se găseaŭ la Mediaş (Megies) Bathor Istvan, căpitanul regesc, şi voevodul Dracuglia, stăpînul săŭ". Monumenta Hungariae, Acta extera, V, pag. 320.

Braşovuluĭ) un privilegiu comercial, prin care îĭ asigură că vămile vor fi şi de aci înainte cum aŭ fost pe vremea luĭ Mircea cel Bătrîn, pe vremea tatăluĭ săŭ, mareluĭ Vlad voevod, şi în zilele domnieĭ luĭ celeĭ dintîĭ [1]).

La *8 Noemvrie 1476* Ţepeş se afla în Tîrgovişte; el scria în acea zi pîrgarilor din Braşov că a bătut pe vrăjmaşul săŭ *Laĭot* şi că acesta a fugit la Turcĭ; în acelaş timp el trimetea la Braşov cu solie pe boerul săŭ Rătundul şi dădea voe Braşovenilor să vie cu negoaţe în ţara sa [2]). Cu treĭ zile maĭ tărziŭ, la *11 Noemvrie*, Ştefan Batori, comandantul trupelor ungureştĭ din Muntenia, scrie Saşilor din Sibiŭ „ex castris gentium regalium prope ipsam Bokoryschya", că a ocupat Tîrgoviştea, a alungat pe Basarab şi e aproape de Bucureştĭ; maĭ toată ţara se află în mînile luĭ, boeriĭ i s'aŭ închinat cu toţiĭ, afară de doĭ, carĭ se vor închina şi eĭ în curînd [3]). Basarab se maĭ ţinea la *11 Noemvrie* în cetatea Dîmboviţeĭ, pe care o părăsi după două săptămînĭ şi fugi peste Dunăre la Turcĭ [4]).

---

[1]) No. 773 din Archivul municipal al Braşovuluĭ (slavonesc). Data: „în marele oraş al Braşovuluĭ, 7 Oct. 6985 (=1476).

[2]) Scrisoarea este datată numaĭ „Tîrgovişte, 8 Noemvrie". Cuprinsul o arată a fi din 1476. Originalul slavon în archivul municipal al Braşovuluĭ, No. 145.

[3]) Teleki, Hunyadiak kora, XI, pag. 575—576.

[4]) Vezĭ o scrisoare a luĭ Mateĭ Corvin către papa din 1476 (Exarcu, Ştefan cel Mare. Documente descoperite în archivele Veneţieĭ, Bucureştĭ, 1874, pag. 80), şi alta către legatul din Agria din 4 Dech. acelaş an (Mon. Hung., Acta extera, V, pag. 335), citate şi de Xenopol II, pag. 355. In scrisoarea către papa se zice despre Ţepeş: Dragula, capitaneus meus, vir inprimis Thurcis infestissimus et admodum bellicosus, de mea voluntate et disposicione per incolas regni illius transalpini in vayvodam solita solemnitate est assumptus".

Aşa s'a instalat Vlad Ţepeş pentru a doua oară în scaunul Muntenesc. Dar de astă dată n'avu norocul să domnească mult timp. Abïa instalat în domnie, el e omorît, după retragerea trupelor ungureştĭ şi moldoveneştĭ, de Laïot Basaraba, care năvăleşte cu Turciĭ de peste Dunăre în ţară, prinde şi ucide pe Ţepeş cu toţĭ oameniĭ luĭ, afară de zece inşĭ. Aceştia eraŭ ceĭ 200 de soldaţĭ, pe care îĭ lăsase Ştefan cel Mare în Muntenia spre a-ĭ servi de gardă luĭ Ţepeş, „pentru-că nu se prea încredea în Muntenĭ“, cum ne spune însuşĭ Ştefan în solia sa către senatul veneţian din *8 Maĭ 1477* [1]). Ţepeş nu pare să fi domnit a doua oară nicĭ treĭ lunĭ, căcĭ la *1 Februarie 1477* el era mort [2]). In *12 Martie 1477* Saşiĭ din Braşov încheïaseră pace cu Basarab [3]); din *13 Iulie 1477* avem şi o scrisoare a acestuïa către Braşovenĭ, în care el se întitulează „Bazzarab, dei gratia vaivoda partium regni transalpinarum“ [4]).

Legenda păstrată la Długosz, Miechowski şi alţiĭ spune că Vlad Ţepeş ar fi fost omorît de o slugă a luĭ, cînd călărea împreună cu dînsul; istoriciĭ admit

---

[1]) Xenopol, l. c., p. 356.

[2]) Ambasadorul duceluĭ de Milano, Leonardo Botta, spune într'o scrisoare către domnul săŭ că Turciĭ, cucerind din noŭ întreaga Muntenie, aŭ tăĭat în bucăţĭ pe Drăculea, căpitanul regeluĭ unguresc, cu aproape 4000 de oamenĭ aĭ săĭ. Mon. Hung., Acta extera V, No. 234, pag. 339. In citatul greşit al d-luĭ Xenopol (pag. 422) şi în ediţia Academieĭ Ungureştĭ se afla data neexactă 1476, în loc de 1477. In original, ce-ĭ drept, nu se află anul; doc. nu poate fi însă decît din 1477.

[3]) Aceasta se spune într'o scrisoare a luĭ „Georgius, prepositus quinqueeclesiensis“, dată în Buda „in festo beati Gregorii papae 1477“ către Saşiĭ din Braşov; copie la Acad. Rom.

[4]) Dată din Floreştĭ, jud. Prahova: „Florest, feria tertia in festo duodecim apostholorum“; copie la Acad. Rom.

ceĭ maĭ mulţĭ că a fost omorît printr'un complot de boerĭ, carĭ se temeaŭ de cumplita luĭ fire de altă dată [1]). Nicĭ una, nicĭ alta nu sunt adevărate; isvoarele contimporane cele maĭ autentice ne spun că el a fost prins şi omorît de rivalul săŭ Laĭot Basaraba şi de Turcĭ [2]).

Aşa s'a sfîrşit domnia efemeră a acestuĭ voevod, fără ca el să fi lăsat altă urmă după sine, decît faĭma din ce în ce crescîndă a cruzimilor sale. Scurtele luĭ domniĭ nu marchează nicĭ o epocă în istoria Munteniеĭ, şi nu înţelegem pentru ce uniĭ istoricĭ îl pun maĭ pre sus de predecesoriĭ saŭ de urmaşiĭ luĭ. Nedemn vlăstar din neamul luĭ Mircea Vodă! Acesta se luptase pentru neatîrnarea ţăriĭ şi ţinuse pĭept urgieĭ turceştĭ; el îşĭ căutase aliaţĭ, după împrejurărĭ, cînd în Polonĭ, cînd în Ungurĭ; ĭar la sfîrşit, cînd văzù că povoĭul turcesc creşte fără încetare şi puterile creştine scad, el înţelese cu mintea luĭ cea înţeleaptă şi cu simţul luĭ patriotic, că e maĭ bine să cumpere o pace ĭeftină dela Turcĭ, decît să păstreze prietenia cea scumpă a Ungurilor. Urmaşiĭ luĭ, toţĭ împreună cu Vlad Ţepeş, căzură saŭ în braţele Turcilor saŭ în ale Ungurilor. Ţepeş n'a fost toată viaţa luĭ decît „căpitanul regeluĭ unguresc“ [3]) pe tron

[1]) Xenopol, l. c., pag. 422.

[2]) Naraţiunea rusască (alin. 17), combinînd tradiţiunea că Ţepeş a fost omorît „de aĭ săĭ“ cu faptul istoric că el a fost omorît de Turcĭ, spune că în lupta cu Turciĭ Ţepeş atacă noaptea o ceată de oamenĭ pe care îĭ luase drept Turcĭ, carĭ însă eraŭ Muntenĭ. Aceştia, neştiind că daŭ în domnul lor, îl loviră până ce căzu mort.

[3]) Cf. raportul luĭ Leonardo Botta din 1477 către ducele de

şi devotată slugă a luĭ afară din tron. Intru cît fratele săŭ Radu cel Frumos, saŭ Basarab Laĭot, saŭ Vlad Călugărul aŭ fost maĭ răĭ decît dînsul?

Deaceea judecata d-luĭ Xenopol (l. c., pag. 293; cf. şi Cursul de istoria Romînilor pentru şcoalele secundare, Iaşĭ 1894, pag. 78—80) este nedreaptă. Figura luĭ Vlad Ţepeş este în adevăr o figură interesantă în istoria noastră; dar ea nu este interesantă prin faptele marĭ săvîrşite de Ţepeş, ci prin faptele luĭ nesocotite şi prin cruzimile luĭ nebune. Intru cît a pus Vlad Ţepeş „cumplita luĭ fire în slujba ţăriĭ sale"? Cu ce s'a ales Ţara Romînească pe urma luĭ? El s'a aruncat într'un răsboiŭ, care s'a sfîrşit cu fuga luĭ şi în urma căruĭa ţara a căzut şi maĭ adînc sub Turcĭ, fără ca ea să fi cîştigat ceva în schimb dela Ungurĭ. Oare „curajul temerar şi dispreţul morţiĭ" — care de altmintrelea le arăta Ţepeş numaĭ cînd era vorba de a omorî pe alţiĭ — oare aceste virtuţĭ le-a pus Ţepeş în serviciul ţăriĭ? Oare a ştiut el să întrebuinţeze puterea şi pe supuşiĭ săĭ, spre a face binele acestora, cum ne spune Chalcocondylas că-l lăuda Mohamed II? Nimic din toate acestea. O domnie de şase anĭ şi cîteva lunĭ, plină de sînge în lăuntru şi de umilire în afară, la sfîrşit o luptă pĭerdută prin fugă — ĭată, dacă luăm lucrurile aşa cum sunt, tot ce istoria nepărtinitoare va avea să înregistreze despre Vlad Ţepeş.

Dar s'a zis şi s'a repetat de mulţĭ: Ţepeş a

Milano, în care Ţepeş este numit *„capitaneo* del dicto re" (Xenopol, l. c., pag. 422) şi scrisoarea luĭ Mateĭ Corvin către papa din 1476, în care se zice: „Vlad Dracul, *căpitanul meŭ"* (ibid., pag. 355).

fost un domn crud şi barbar, dar el a fost sever şi drept; în ţara luï domnea ordinea şi dreptatea: hoţiï fuseseră stîrpiţï, negoţul asigurat, boeriï ţinuţï în ascultare. Maï ales două lucrurï i s'aŭ atribuit luï: disciplinarea *boerilor* şi curăţirea ţăriï de *tîlharï*. In favorul celeï din urmă se citează povestea cu negustorul care venise cu marfă în oraşul luï Ţepeş şi-şï lăsase peste noapte marfa cu banï cu tot în uliţă: dimineaţa nu-ï lipsea nimica [1]).

Disciplinarea boerilor este o închipuire a istoricilor, spre a justifica multele tăerï de capete şi multele tragerï în ţapă din timpul luï Ţepeş. Afară de afirmaţiunea luï Chalcocondylas, nu cunoaştem nimic ce ar putea să dovedească vre-o consecvenţă în persecuţiunile îndreptate de Ţepeş contra boerilor şi să justifice părerea, că Ţepeş urmărea prin aceste persecuţiunï ţinta politică de a băga frica în boerï şi hoţï, saŭ de a întroduce un „spirit de disciplină“ între boerï [2]). Acest lucru nu se poate scoate nicï măcar din cuvintele luï Chalcocondylas. El spune numaï că Ţepeş a căutat să prindă, chemînd la sine, pe boeriï ceï maï de frunte din ţară, *de care se temea* ca nu cumva să se scoale asupra luï, în casul cînd domnia s'ar da altuïa; pe aceştia ï-a stîrpit cu neamurile lor cu tot, trăgîndu-ï în ţapă. Istoria nu ne-a păstrat numele acestor boerï, dar putem presu-

---

[1]) Bonfiniu; cf. Engel, l. c., pag. 178. Povestea rusască are episodul cu cupa de aur de lîngă fîntînă, din care beaŭ toţï trecătoriï, dar nimenea nu cuteza să o fure.

[2]) Xenopol, l. c., pag. 278.

pune că eĭ eraŭ partizaniĭ Dăneştilor: aĭ luĭ Dan III şi aĭ luĭ Vladislav Dan, fiul acestuĭa.

Dar Ţepeş nu omora numaĭ pe boerĭ, el omora tot felul de oamenĭ. Chalcocondylas spune, că el nu s'a simţit tare în scaunul săŭ până ce n'a tras în ţapă peste 20,000 de oamenĭ cu femeĭ şi pruncĭ cu tot. Oare toţĭ aceştia să fi fost boerĭ? Şi-apoĭ oameniĭ cu care s'a încunjurat el, îmbogăţindu-ĭ cu bunurile confiscate dela alţiĭ, aceştia nu eraŭ tot boerĭ? Sateliţiĭ de care vorbeşte Chalcocondylas par a fi fost nişte simpliĭ mercenarĭ, aduşĭ parte cu sine din Ungaria, parte năĭmiţĭ în ţară după ocuparea domnieĭ. Un tiran nu se putea încunjura decît cu oamenĭ plătiţĭ de dînsul. Din unele indiciĭ se vede că între eĭ se aflaŭ şi străinĭ, maĭ ales Ungurĭ[1]).

Dar dacă politica luĭ Vlad Ţepeş a fost antiboerească, ce a făcut el pentru înălţarea poporuluĭ? Isvoarele nu ne daŭ nicĭ un răspuns la această întrebare. Şi-apoĭ chĭar dacă ar fi vrut să facă ceva, ce era să facă într'o domnie atît de scurtă şi atît de turburată?

---

[1]) În scrisorile luĭ Ţepeş păstrate în archivul municipal al Braşovuluĭ se pomeneşte de maĭ multe orĭ o slugă a luĭ cu numele *Vitéz János* (витѣзь ꙗнъшь), evident un Ungur. Acesta e trimes de Ţepeş în maĭ multe misiunĭ secrete: aşa la 1475, Oct. 7, într'o misiune, către Braşovenĭ; cf. doc. No. 189, dat în Merghindeal, ung. Margond aj comitatul Tîrnava mare, după presupunerea noastră în 1475; anul lipseşte în original, luna este însemnată „ѡх. .з. днь". Cît de mult ţinea Ţepeş la acest Vitéz János se vede din o altă scrisoare a luĭ către Braşovenĭ (doc. No. 180), prin care le spune acestora să nu lase pe nimenea să treacă în Muntenia fără voea luĭ ïѡанъшь витѣзь, omul luĭ de încredere. Presupunem că această scrisoare fără dată este din an. 1476.

Ceeace am constatat decĭ asupra politiceĭ luĭ externe, putem constata şi pentru politica luĭ internă, deşi aci maĭ mult prin deducţiune, decît prin inducţiune: aceeaşĭ lipsă de ideal politic peste tot, aceeaşĭ lipsă de consecvenţă şi de iniţiativă.

Dacă toate acestea sunt adevărate, ce era atuncĭ acest Ţepeş, care a făcut pe oamenĭ să vorbească atît de mult despre dînsul, al căruĭ groaznic nume se pronunţa cu frică în toată Turcia şi Transilvania, ale căruĭ fapte îngrozitoare se citeaŭ cu curiozitate în toată Germania şi Rusia?

E foarte greŭ a da o judecată definitivă asupra caracteruluĭ acestuĭ domn; pentru aceasta ne lipsesc elementele, ne lipsesc notiţele amănunţite din viaţa luĭ intimă şi familiară. Mărturisesc că orĭcît de mult m'am gîndit asupra faptelor luĭ Ţepeş, ca să scot o idee conducătoare din ele, întru aceasta n'am izbutit. Vasal al Ungurilor, el devastează teritoriile lor; supus suzeranităţiĭ turceştĭ, el refuză tributul, şi după ce din pricina aceasta e alungat din ţară, el cere ĭertare sultanuluĭ; după ce provoacă răsboĭul cu Turciĭ, el părăseşte cîmpul de luptă şi fuge în Transilvania: tot fapte care nu se leagă una cu alta.

Un lucru este însă constant în domnia luĭ: schingĭuirile oamenilor, fără deosebire de sex, de vîrstă, de clasă, de neam. Cel maĭ neînsemnat motiv îĭ este suficient pentru a condamna la moarte prin ţapă, prin foc, prin apă şi prin toate torturile imaginabile. Acestea eraŭ pentru dînsul o plăcere diabolică. El prînzea liniştit în mijlocul celor ce se sbăteaŭ în

ţepe, asista la frigerea celor aruncaţĭ în foc, tăea şi spinteca oamenĭ cu mîna sa proprie. Toate isvoarele contimporane sunt de acord a constata că durerile celor chinuiţĭ eraŭ pentru dînsul o delectare. Astfel Ţepeş ne aduce aminte de tiraniĭ ceĭ marĭ, ca Nero şi Ivan Groznicul.

Maĭ ales între acest din urmă şi Ţepeş constatăm o sumă de asemănărĭ. Ivan Groznicul omora pe oamenĭ cu aceeaşĭ plăcere, cu acelaş sînge rece şi ironie ca şi Ţepeş; el a masacrat oraşe întregĭ, ca Novgorodul, şi a dat chinurilor celor maĭ cumplite pe boeriĭ bănuiţĭ ca duşmanĭ saŭ temuţĭ; el nu s'a sfiit să-şĭ omoare pe rudele cele maĭ deaproape şi pe fiul săŭ propriŭ; se zice că ardea pe oamenĭ de viĭ şi că el singur trăgea cu cleştele jar sub picĭoarele lor.

Dar cu atîta asemănarea n'ar fi prea frapantă: cîţĭ tiranĭ de felul acesta nu are evul mediu? Ceeace caracterizează însă în deosebĭ pe aceştĭ doĭ, este acea trăsătură ironică, care însoţeşte toate crimele lor, acea diabolică plăcere ce o simţeaŭ eĭ în a provoca întîĭ pe oamenĭ să greşască, ca să-ĭ poată apoĭ chinui. Despre Ivan Groznicul ne povesteşte Samuel Collins, un doctor al ţaruluĭ Aleksěj Mihajlovič între aniĭ 1658—1666, următoarele lucrurĭ auzite de dînsul la Moscva:

Ivan purta un băţ, în vîrful căruĭa se afla un cuĭ ascuţit; pe acesta îl înfigea în picĭoarele boerilor, cînd vorbea cu eĭ, şi ceĭ ce răbdaŭ în linişte durerea, cîştigaŭ stima luĭ.

Se povesteşte despre dînsul că ar fi bătut odată cu cue în cap pălăria unuĭ sol francez, fiindcă

nu şi-o luase jos dinaintea lui; venind apoi înaintea lui un sol englez, care şi el îşi ţinea pălăria pe cap, l-întrebă Ivan, că nu ştie ce-a păţit solul francez? Englezul răspunse că ştie, dar că acel sol era solul fricosului rege al Franţiei, pe cînd el e solul vitezei regine a Angliei, care va şti să-l răsbune. Ivan rămase mulţămit de răspunsul dibaciŭ al solului şi-l dete de model boerilor săi.

Pe o noapte de iarnă rătăcindu-se într'un sat, ceru adăpost dela săteni; dar nimeni nu voi să-l primească, afară de un om a cărui nevastă năştea tocmai atunci. Ţarul porunceşte a doua zi să dea foc satului, ţăranului primitor îi dărueşte o moşie, iar celorlalţi le zice: mergeţi acum de vă căutaţi adăpost, ca să vedeţi şi voi ce bine e a dormi iarna în zăpadă.

Schimbîndu-şi hainele, se duse odată între nişte hoţi şi le propuse să fure împreună cu el comoara statului; hoţii nu se învoiră, dar îi propuseră cu bucurie să meargă împreună cu ei şi să jupoae pe boeri, căci aceştia, ziceaŭ ei, sunt cei ce fură banii statului. Ţarul rămase foarte mulţămit de răspunsul lor şi nu le făcu nici un răŭ [1]).

Nimeni nu va putea tăgădui că între aceste fapte ale lui Ivan Groznicul şi cele povestite despre Ţepeş asemănarea este aşa de mare, încît unii ar

[1]) The present state of Russia, London 1671, § 10. O traducere rusască a acestei cărţi, făcută de P. Kirěevskij, s'a publicat în Čtenija moskovskago obščestva istorii i drevnostej, pe anul 1846. Ivan Groznicul (pe ruseşte *Groznyj*) e numit de Collins *Tiranul:* the tyrant.

putea să creadă că povestea luĭ Ivan Groznicul cu solul francez şi englez este o localizare a povesteĭ luĭ Ţepeş cu soliĭ turcĭ, ĭar celelalte sunt invenţiunĭ, provocate în fantazia poporuluĭ de cetirea povesteĭ ruseştĭ despre Dracula. Această părere ar putea fi justificată, dacă n'am cunoaşte pe Ivan dintr'o sumă de fapte ale sale ca un crud şi nemilos tiran, care-şĭ bătea joc de viaţa oamenilor, ca şi Ţepeş, cu cinismul cel maĭ rece.

Deși însă amîndoĭ cruzĭ, eraŭ amîndoĭ poltronĭ, cînd îşĭ simţeaŭ viaţa în primejdie. O dovadă despre aceasta a dat Ţepeş prin fuga luĭ de Mohamed; Ivan Groznicul a dat foarte multe. Cînd lumea din Moscva se aştepta la sosirea Tătaruluĭ Achmat în cetate, Ivan fu cuprins de o groază aşa de mare, încît işĭ luă nevasta, copiiĭ ceĭ micĭ şi comorile şi fugi din cetate; fiul săŭ maĭ mare rămase în Moscva. Temîndu-se apoĭ de o conjuraţie, el îşĭ luă comorile şi fugi la Vologda; într'o vreme se gîndea să fugă în Anglia! [1])

Oare mania persecuţiuneĭ, care îl muncea pe Ivan Groznicul în a doua perioadă a domnieĭ sale şi care-l făcea să vadă peste tot locul comploturĭ şi trădătorĭ, să nu fi fost şi boala luĭ Ţepeş? *Frica* şi *neconsecvenţa* se vede că stăpîneaŭ deopotrivă pe Ţepeş şi pe Ivan. E cunoscută, de pildă, lipsa de consecvenţă a acestuĭ din urmă la numirea urmaşuluĭ săŭ:

---

[1]) Kostomarov, Russkaja istorija, St. Peterburg, 1888, tom. I, ed. 3, pag. 269 şi urm. „Ivan nu era viteaz de firea luĭ“ zice Kostomarov. Şi totuşĭ, acest om a avut curajul să tae capetele doctorilor carĭ n'aŭ putut vindeca pe fiul săŭ; l. c., pag. 284.

întîĭ el puse la închisoare pe fiul săŭ și numi urmaș pe nepotul săŭ, apoĭ închise pe nepotul și numi pe fiul săŭ. Frica l-a făcut pe el, ca și pe Vlad Țepeș, să se înconjoare de sateliți: celebra *opricină* (опричина) a luĭ Ivan, pe care a îmbogățit-o cu averile confiscate dela boerĭ, nu era decît o trupă de sateliți.

Nu este lucru întîmplător că Ivan a avut în istoriografie aceeașĭ soarte cu Vlad Țepeș: cruzimile amîndorora aŭ izbit fantazia poporuluĭ, și fiindcă ele se esercitaŭ maĭ ales asupra boerilor, poporul șĭ-a închipuit că eraŭ pedepse drepte pentru faptele lor rele. Deaceea Ivan a rămas până astăzĭ în fantazia poporuluĭ rus un țar crud, dar drept [1]). Tot așa a fost idealizat și Țepeș, nu atît însă în fantazia poporuluĭ, cît a istoricilor și poeților.

Și totușĭ Ivan a dat toată viața luĭ semne de o boală mentală, pe care uniĭ aŭ identificat-o cu „mania furibundă", alțiĭ cu „nevrastenia generală" urmată de o alienație mentală primară, ce se numește „poranoia idiopathica chronica". Dr. Rothe ne asigură că nu cunoaște nicĭ o istorie de bolnav, care

[1]) Această concepțiune despre caracterul luĭ Ivan a trecut și în istoriografia rusască modernă, care în privința luĭ e împărțită în două tabere: uniĭ văd într'însul un tiran crud, un maniac furibund: aceștia atribuesc faptele marĭ ale domnieĭ luĭ oamenilor de carĭ s'a condus în prima perioadă; alțiĭ caută să justifice toate crimele luĭ, până și omorul fiuluĭ săŭ: aceștia îl descriŭ ca pe un țar ce a urmărit înfrîngerea puteriĭ boerilor și ridicarea poporuluĭ și a burghezimeĭ. O discuție amănunțită a acestor două direcțiunĭ se găsește în scrierea luĭ Michailovskij, Ivan Groznicul în literatura rusască, St. Petersburg 1891. Pe scurt chestiunea è tratată de A. v. Rothe în broșura: Johann Wasiliewitsch IV, genannt der Grausame. Eine psychiatrische Studie. Leipzig und Wien, 1895.

din punct de vedere al diagnozeĭ, să prezinte cu atîta preciziune toate simptomele paranoieĭ [1]).

Să nu fi fost oare și Vlad Țepeș un astfel de bolnav? Deși nu ne putem pronunța cu siguranță pentru această din urmă soluție asupra luĭ Vlad Țepeș, totușĭ sunt multe motive ce ne fac a crede că el, dacă nu suferea tocmaĭ de boala luĭ Ivan Groznicul, era totușĭ o minte anormală, bolnăvicĭoasă. Ivan era bănuitor și vedea în fiecare om un dușman, care umbla după viața luĭ; Țepeș era un tiran care simțea o nespusă plăcere să vadă el însușĭ torturile executate din porunca luĭ. La Ivan găsim un motiv și o explicare: boeriĭ îl făcuseră să fie bănuitor cît timp era încă copil; el îșĭ răsbuna pentru abuzurile, batjocurile și intrigele, cărora căzuse de maĭ multe orĭ jertfă în tinereța sa; cruzimile luĭ Țepeș n'aŭ nicĭ motiv, nicĭ explicare. Căcĭ ce l-ar fi putut îndemna pe el să înțepe și să ardă de viĭ pe aceĭ negustorĭ din țara Bîrseĭ, carĭ îșĭ vedeaŭ de negoațele lor la Brăila, și pe aceĭ copiĭ carĭ veniseră să învețe limba țăriĭ? Saŭ ce l-ar fi făcut să înțepe pe supușiĭ regeluĭ unguresc, cu ajutorul căruĭa se 'nălțase în scaun? De ce, în sfîrșit, înțăpa el pe femeĭ și pe copiĭ, de ce arunca în foc pe săracĭ și pe ologĭ, de ce tortura pe călugărĭ, de ce țîntuea cue în capetele solilor, de ce chinuea păsările și șoareciĭ care-ĭ prindea în închisoare? Acestea sunt cruzimĭ ce nu-șĭ aŭ samăn de cît în cruzimile luĭ Nero, Caligula și Domițian.

---

[1]) Broșura citată, pag. 63.

Ţepeş era un *artist în crimă,* ca şi aceştĭ cezarĭ aĭ Romeĭ [1]).

Ar fi, mi se pare, greşit a crede că pe Ţepeş epoca şi împrejurările l-aŭ făcut crud. El s'a născut aşa. El suferea de acea boală, pe care psichiatriĭ modernĭ o numesc „moral insanity" şi care face pe omul atins de dînsa nu numaĭ să nu aĭbă nicĭ o compasiune pentru durerile altora, dar să simtă chĭar o plăcere într'însele. Adeseorĭ această stare a minţiĭ este unită cu abnormităţĭ sexuale, lucru constatat la maĭ mulţĭ dintre cezariĭ Romeĭ şi la alţĭ tiranĭ celebriĭ — la Ţepeş nu se pot constata [2]) —; maĭ ales însă această stare este însoţită de o depresiune simţitoare a inteligenţiĭ.

Dacă scrisoarea luĭ Ţepeş din 8 Noemvrie 1462 către Mohamed II este autentică, ea este pentru mine o dovadă de slăbicĭunea minţiĭ luĭ. Sub impresiunea descurajăriĭ sale, Ţepeş nu vedea că în zadar o scrie, căcĭ nu era să-l pue Mohamed din noŭ în scaun, după ce ştia că toată viaţa luĭ fusese de-

---

[1]) *Plăcerea de a tortura* şi de a asista la torturĭ este una din trăsurile cele maĭ esenţiale ale caracteruluĭ acestor cezarĭ. Aşa despre Caligula se spune că-ĭ făcea o mare plăcere numaĭ gîndul că la orĭce moment el ar putea să tae frumosul gît al amanteĭ sale; deasemenea îĭ venea să rîdă cu hohot, cînd se gîndea că e în puterea luĭ să tae orĭcînd capetele celor doĭ consulĭ ce stăteaŭ la masă cu dînsul. El inventa cele maĭ bizare şi maĭ monstruoase mijloace de tortură şi însoţea cruzimile sale adeseorĭ de *glume cinice,* întocmaĭ ca Vlad Ţepeş. — Detalĭurĭ se pot ceti în contimporanul săŭ Seneca, în Suetoniu şi Dio Cassiu; un rezumat a făcut L. Quĭdde în interesanta sa scriere: „Caligula. Eine Studie über römischen Cäsarenwahnsinn", pag. 19—20.

[2]) Ivan Groznicul, din potrivă, a dat multe semne de abnormităţĭ sexuale. Rothe, l. c., passim.

votat Ungurilor, pe cînd fratele săŭ Radu era omul Turcilor. Ţepeş maĭ ştia că Radu e favoritul sultanuluĭ (cf. Chalcocondylas, ap. Şincaĭ, II, pag. 58) şi cu toate acestea cerea dela sultan să detroneze pe fratele săŭ şi să-l pue pe el din noŭ în scaun.

Ştiŭ foarte bine că D-l Xenopol (l. c., pag. 292) interpretează altfel scrisoarea luĭ Ţepeş; mi se pare însă că interpretarea D-sale este greşită. D-sa se întreabă, şi cu drept cuvînt, că „dacă Vlad ar fi fost bătut chĭar de Mohamed, scos din scaun şi înlocuit cu Radu, ce înţeles ar maĭ fi avut rugămintea luĭ?" Răspunsul trebuea să fie: nicĭ un înţeles. D-sa însă caută să explice neconsecvenţa aparentă a luĭ Vlad, admiţînd că el n'a fost bătut de Mohamed, ci de Ştefan cel Mare, dinaintea căruĭa el a fugit în Transilvania; scrisoarea cu rugămintea ca să-l ĭerte ar fi trimes-o Ţepeş sultanuluĭ „încă înainte ca Radu să fi fost recunoscut domn de către ţară", cînd el putea să nutrească încă speranţa că va fi restituit. Ţepeş, cu un cuvînt, cerea în această scrisoare să fie ĭertat pentru izbînda răpurtată asupra Turcilor.

Dacă interpretarea aceasta ar corăspunde adevărateĭ stărĭ de lucrurĭ şi adevărateĭ stărĭ de suflet a luĭ Ţepeş, atuncĭ ea ar confirma şi maĭ mult opinia noastră despre boala luĭ. In casul acesta, Ţepeş n'a făcut prin scrisoarea luĭ un act *politic*, ci o faptă de nebun, căcĭ cine, afară de un spirit anormal, cere ĭertare dela cel învins? Dar D-luĭ Xenopol ĭ-a scăpat din vedere un lucru: scrisoarea este scrisă 5 lunĭ după alungarea luĭ Ţepeş. Oare în 5 lunĭ n'avusese Radu destulă vreme să se instaleze în scaun? Căcĭ

de instalare e vorba aci, nu de „recunoaşterea luĭ de către ţară“, care pentru acele vremurĭ era o ficţiune. Domnul era impus de Turcĭ saŭ de Ungurĭ, ţara avea să-l primească, boeriĭ îl ţineaŭ saŭ îl detronaŭ. Şi apoĭ, ar fi putut nădăjdui vreodată călăul Ţepeş, ca ţara să nu recunoască pe blîndul săŭ frate, ca să-l aştepte pe dînsul? Iată la ce contrazicerĭ şi imposibilităţĭ ajungem, dacă, admiţînd autenticitatea scrisoriĭ, vrem să căutăm numaĭ decît într'însa un înţeles politic, cînd în realitate ea nu este decît un nonsens politic[1]).

E de regretat că nu ştim aproape nimic despre viaţa intimă, familiară a luĭ Vlad Ţepeş, din care am putea scoate cele maĭ bune concluziunĭ asupra luĭ. Caracteristic este, că fiul săŭ Vlad, cel care maĭ tărziŭ ajunse domn şi e cunoscut sub numele de *Vlad Călugărul*, pare a fi fost tocmaĭ contrariul tatăluĭ săŭ: un om blînd şi religios. El a fost întîĭ călugăr, apoĭ domn cucernic[2]). Pe cît Ţepeş fusese de ne-

[1]) Am arătat aci numaĭ neprobabilitatea lăuntrică a presupuneriĭ D-luĭ Xenopol; documentele ne vin în ajutor pentru a confirma aceasta, căcĭ din scrisoarea luĭ Albert de Istenmezeye, vicecomitele Săcuilor, către Saşiĭ din Braşov, *15 Aug. 1462*, se vede că *Radu era recunoscut ca domn legal al ţăriĭ munteneştĭ* şi că Saşiĭ încheiaseră armistiţiu cu el. De bună samă, Turciĭ îl instalaseră cu mult maĭ 'nainte. — Şincaĭ, II, pag. 65, nu admite autenticitatea scrisoriĭ din 8 Noem. 1462, care-ĭ era cunoscută din Bzovius şi Spondanus, zicînd că „cărţile care se aduc de acelaş Bzovie şi se pomenesc şi de Spondan încă nu sunt ale luĭ, ci sunt iscodite de alţiĭ, ca să îndrepte pe Matiaş craiul Ungarieĭ, căcĭ l-aŭ prins fără de vină, ... pentru-că, cînd aŭ avut Vladislav V (Ţepeş) timp de a scrie unele ca acelea împăratuluĭ Mahomet al doilea?“

[2]) Vezĭ în Miletić şi Agura, Sbornicul ministeriuluĭ de culte bulgar, vol. IX, pag. 341 şi urm. (ed. separată, pag. 131 şi urm.) două donaţiunĭ ale luĭ Vlad Călugărul din 1490, făcute mănăstireĭ dela Govora.

credincĭos — el îşĭ lăpădase şi credinţa strămoşască pentru putere —, pe cît de mult ura el pe preoţĭ şi pe călugărĭ — sunt cunoscute glumele luĭ crude la adresa acestora —, pe atît de credincĭos şi ĭubitor de călugărĭ pare să fi fost fiul săŭ Vlad Călugărul. Să nu avem aci unul din acele interesante casurĭ de *degenerare* a raseĭ prin moştenire, care se văd atît de des în istorie? [1])

Vlad Călugărul pare să fi fost în domnie un *imbecil.* Pus în scaun la 1481, după învingerea şi omorîrea luĭ Laĭot Basaraba la Rîmnic, de către Ştefan cel Mare — Ştefan, care avea titlurĭ de recunoştinţă la adresa răposatuluĭ săŭ părinte, nădăjduea să găsească în fiŭ un credincĭos al săŭ şi un duşman al Turcilor —, Vlad Călugărul merge după treĭ anĭ, la 1484, împreună cu Baĭazit contra Chilieĭ şi Cetăţiĭ Albe. El îşĭ termină zilele în Transilvania, trăind din pensiunea ce ĭ-o dădea regele Ungarieĭ, pe la sfîrşitul anuluĭ 1506 saŭ începutul luĭ 1507 [2]).

---

[1]) Asupra faptuluĭ că Vlad Călugărul a fost fiul luĭ Vlad Ţepeş nu încape îndoeală. El se numeşte în toate documentele sale *„Vlad, fiul luĭ Vlad cel Mare“*, care Vlad cel Mare nu poate fi decît Vlad Ţepeş. Regele Ungarieĭ Vladislav II, într'o scrisoare din 1 Noemv. 1495, îl numeşte deadreptul „fiul răposatuluĭ Drăculea vodă, credincĭosul nostru iubit“: Vlad vayvodae, filio quondam Draculyae, fideli nobis dilecto. Engel, Gesch. der Wal., pag. 185. Citatul d-luĭ Xenopol, II, pag. 425, este greşit. — Asupra origineĭ luĭ Vlad Călugărul Xenopol nu se pronunţă precis, zicînd că nu se ştie dacă e fiul luĭ Vlad Ţepeş saŭ al luĭ Vlad Dracul. Archiva societăţiĭ ştiinţifice şi literare, an. VI, pag. 96—97. Tocilescu, Manual de istoria romînă, Buc. 1894, pag. 45, il numeşte greşit „fiul luĭ Vladislav din familia Dăneştilor,“ înţelegînd sub acest Vladislav de sigur pe Vladislav Dan al nostru.

[2]) Cf. tratatul încheĭat de Radu, fiul luĭ Vlad Călugărul, cu Saşiĭ din Transilvania, la 1507. Engel, Gesch. der Wal., pag. 187—189.

Dacă însă Vlad Călugărul reprezintă în sensul degenerăriĭ o *deviare* dela caracterul luĭ Vlad Ţepeş, un alt fiŭ al luĭ Ţepeş, Mihnea cel Răŭ, care a domnit dela 1508—1511, pare să fi moştenit firea întreagă a tatăluĭ săŭ. Această părere va surprinde poate pe mulţĭ, deoarece în istoriografia noastră Mihnea e considerat de obiceiŭ ca fiŭ al luĭ Vlad Călugărul [1]) saŭ al luĭ Dracea armaşul [2]). Eŭ cred însă că Mihnea cel Răŭ e fiul luĭ Vlad Ţepeş şi această credinţă mĭ-aŭ însuflat-o nu numaĭ faptele luĭ Mihnea, care sunt o copie ceva maĭ palidă a faptelor luĭ Ţepeş, ci şi cîteva notiţe contimporane, care pentru mine nu lasă nicĭ o îndoeală asupra acestuĭ fapt.

Maĭ întîĭ de toate, Mihnea e numit într'o liturghie slavonă din timpul săŭ „Iω Mihnea, *fiul mareluĭ* Iω *Vlad voevod*" [3]), care Vlad îmĭ pare a fi Vlad Ţepeş, ĭar nu Vlad Călugărul. Cu greŭ acesta ar fi fost numit de către fiul săŭ „marele Vlad vv.", pe cînd dimpotrivă, am văzut că Vlad Călugărul numeşte pe Ţepeş totdeauna „*marele Vlad voevod*".

Mihnea, care după moartea luĭ Radu ajunse

---

[1]) Xenopol, Istoria II, pag. 470.

[2]) Biografia patriarhuluĭ Nifon, Arch. ist., I, 2, pag. 140. — Nu ştiŭ pentru ce D-l Tocilescu, Manual de istoria romînă, ed. 1886, pag. 100, îl socoteşte „fiul luĭ Vladislav vodă şi nepot al luĭ Dan II".

[3]) „Şi s'a săvîrşit această carte din porunca... prea luminatuluĭ domnitor Iω Mihnea, marele voevod a toată ţara romînească şi a părţilor despre Dunăre, fiul mareluĭ Iω Vlad voevod..., în anul 7016, Noemvrie 10". A. I. Odobescu, Revista Romînă, vol. I., pag. 819. Textul epiloguluĭ e publicat şi în originalul slavon. Deşi acesta este foarte clar, numind pe Mihnea „fiul luĭ Vlad vv. cel mare", totuşĭ Odobescu îl numeşte fiul luĭ Radu vodă. Deasemenea este greşită data luĭ Odobescu 1507, în loc de 1508; la 1507 domnea încă Radu.

domn cu ajutor unguresc (1508), umbla de mult după tronul muntenesc. Incă dela *1494* Vlad Călugărul se temea de dînsul, căcĭ din acest an cunoaştem o scrisoare a luĭ către Sibienĭ, prin care le anunţă acestora că a tăĭat nasul unuĭ om, care servea de mijlocitor între „*Michne*" şi boerĭ[1]. La *1497* Mihnea se gătea să intre în Muntenia, ceeace se vede din scrisoarea nunţiuluĭ regal Bartscha Ianusch către magistrul Sibiuluĭ, din acelaş an[2], prin care îĭ spune că dacă „*voevodul Mihnea*" n'a intrat încă în Muntenia, să-şĭ dea deocamdată silinţă a-l reţinea dela această întreprindere, deoarece în momentul de faţă ea n'ar fi plăcută regeluĭ.

Cine altul are să fie acest Mihnea, care pe la 1494 — 1497 trăea între Saşiĭ din Transilvania şi era numit de dînşiĭ „voevod", dacă nu fiul luĭ Ţepeş, cel pe care autorul naraţiuneĭ ruseştĭ despre Dracula îl numeşte *Mihail* şi despre care ne spune că era feciorul cel maĭ mare al luĭ Ţepeş, că pe vremea aceea petrecea la Buda, unde venise din Constantinopol, şi că în Buda îl însurase Mateĭ Corvin? Mihnea şi Mihail sunt acelaş nume: cel dintîĭ e deminutivul celuĭ de al doilea[3]. Un simplu fiŭ de boer, cum

---

[1]) Orig. Sibiŭ; copie la Acad. Rom. Data: „Thorgowista, feria tertia proxima ante festum visitationis beatae Mariae virginis".

[2]) „Ex insula Christiana" (un sat lîngă Sibiŭ), fără dată lunară. „Si vaivoda *Michne* in terram transalpinam nondum intravit, celerius quo poteris eidem insinua literis, ne omnino intret, quoniam regiae maiestati magnum incommodum exinde subsequitur". Orig. Sibiŭ, copie la Acad. Rom.

[3]) D-l Xenopol identifică greşit pe *Mihnea* cu *Mircea*, l. c., pag. 470. Forma slavă *Michno* e deminutivul din *Michailъ*. *Mirče* are deminutivul *Mirčeta*. Cf. Miklosich, Die Bildung der slavischen Personen-

presupune biografia luĭ Nifon, făcîndu-l fiul „Draciĭ armaşuluĭ“, nu putea fi Mihnea cel sprijinit de Ungurĭ la 1494—1497.

Dar Siegler îl numeşte chĭar fiul luĭ Ţepeş. Intr'un pasaj citat de Engel, pag. 193 (cf. Şincaĭ II, pag. 196) asupra morţiĭ luĭ Mihnea în Sibiŭ, Siegler spune că *„Mihnea, fecĭorul luĭ Dracula“*, a fost scos din scaun din pricina tirănieĭ sale celeĭ cumplite: Mychne, filius Draculae, ob summam crudelitatem et tyrannidem regno transalpinensi pulsus in civitatem Cibiniensem transfugit, ubi per insidias cuiusdam Demetrii Jaxych sub arcu juxta myropolium urbis Cibiniensis ex inproviso trucidatur, die XII m. Martii, festo Gregorii papae dicato, 1510.

Tot ce ştim despre Mihnea, atît din isvoarele externe, cît maĭ ales din cele interne, care din timpul acesta încep a fi tot maĭ sigure şi maĭ amănunţite, ne înduplecă a-l socoti un demn scoborîtor din osul luĭ Ţepeş. Crîncen ucigaş al boerilor şi necinstitor cinic al nevestelor lor [1]), persecutător orb al călugărilor şi preoţilor [2]), .despreţuitor al bisericilor [3]) şi apostat: ĭată copia fidelă a luĭ Ţepeş. Faptul că era

---

namen, pag. 291 din Denkschriften der Wiener Akademie, philos.-hist. Classe, Bd. X, şi Moroškin, Slavjanskij imenoslov, s. v.

[1]) „Şi prinse pe toţĭ boeriĭ ceĭ marĭ şi aleşĭ şi-ĭ munci cu multe muncĭ cumplite şi le luâ toată avuţia şi se culca cu jupînesele şi cu fetele lor înaintea ochilor lor. De aci unora le-a tăĭat nasurile şi buzele, pre alţiĭ ĭ-a înecat şi pre alţiĭ ĭ-a spînzurat. Biografia luĭ Nifon, Arch. ist. I, 2, pag. 140.

[2]) „Preoţilor de prin satele lor tuturor le-a tăĭat nasurile spre batjocura bisericeĭ. Şi se ispitea şi se sfătuea să arză pe toţĭ egumeniĭ de pre la toate mănăstirile“. Ibid., pag. 141.

[3]) „Iar Mihnea până a se mazili, dacă pribegiră boeriĭ, aŭ trimis

catolic ne întăreşte şi maĭ mult în această convingere: fie că el însuşĭ şĭ-a schimbat religiunea, cum făcuse şi tată-său [1]), fie că se botezase în religia catolică, cînd trăea încă pe lîngă acesta în Ungaria; faptul că era catolic este neîndoelnic. El fu înmormîntat în biserica fraţilor predicatorĭ din Sibiŭ, unde i se află şi epitaful.

Cruzimea, lipsa de religiositate şi catolicismul luĭ: ĭată, pe lîngă mărturia liturghieĭ dela 1508 şi a luĭ Siegler, destule motive pentru a identifica pe Mihnea cu Mihail, fiul luĭ Ţepeş, văzut de autorul poveştiĭ ruseştĭ despre Dracula la Buda, pe la 1482 saŭ ceva maĭ încoace [2]).

Mihnea a moştenit dela tatăl său toate însuşirile. Acţiunile luĭ sunt tot aşa de nebune, tot aşa de temerare ca ale luĭ Ţepeş; aceasta l-a făcut să-şĭ pĭardă ĭute tronul. Politica luĭ Mihnea a fost deasemenea politica tatăluĭ săŭ: el rămase devotat Ungurilor şi cînd fu

---

de aŭ prădat casele şi nu numaĭ casele, ci şi bisericile şi mănăstirile lor, şi slugile şi egumeniĭ eraŭ sluţiţĭ de dînsul şi căzniţĭ. Magazinul istoric, vol. I, pag. 112.

[1]) Aceasta ne-o spune istoria mănăstireĭ catolice din Tîrgovişte, Arch. ist. I, 2, pag. 47: „Post hunc venit Michna princeps; iste fuit catholicus et nos eo tempore bene stetisse videmur; sed quia ob caedes boeronum omnibus odiosus factus est, *et etiam propter religionem mutatam*, etc.“ Cronica anonimă a ţăriĭ romîneştĭ spune şi dînsa că „Mihnea vodă se făcu *papistaş*“. Magazinul istoric, vol. IV, pag. 247. Cf. şi biografia luĭ Nifon, Arch. ist. I, 2, pag. 142: Iar Mihnea vodă a căzut în eresul huleĭ duhuluĭ sfînt.

[2]) In favorul acesteĭ identificărĭ se poate invoca, deşi nu este scris de dînsul, şi epitaful luĭ Mihnea, în care el spune că domnea „în scaunul părintesc“ (regnabam nuper *sede parentali*) şi că a fost alungat din scaunul părintesc (mea gens *patrio* pepulit me perfida *regno*). Despre fiul unuĭ simplu *armaş* nu se putea zice aşa. Engel, Gesch. der Wal., pag. 193.

detronat din scaun, se refugiă la dînşiĭ în Sibiŭ, unde curînd după aceea muri de pumnalul Sîrbuluĭ Iakšić, 12 Martie 1510. Indignarea cea mare a populaţiuniĭ şi pedepsirea ucigaşilor sunt dovezĭ de simpatia ce aveaŭ Sibieniĭ pentru acest om devotat lor. Cine ştie, poate că el locuea tocmaĭ în casa pe care o zidise tatăl săŭ Ţepeş la 1475 şi era privit de Sibienĭ ca un concetăţean al lor [1].

Stabilind identitatea luĭ Mihnea cel Rău cu Mihail fiul luĭ Vlad Ţepeş, scopul nostru a fost: să stabilim întîĭ de toate un fapt încă necunoscut în istoriografia romînă şi să dăm apoĭ un noŭ sprijin păreriĭ că copiiĭ acestuĭ domn aŭ prezentat diverse simptome de degenerare: unul de mania religioasă, altul de mania cruzimeĭ, şi că prin urmare el însuşĭ a trebuit să fie, din punct de vedere psichic, *un degenerat*, în înţelesul ce dă acestuĭ cuvînt ştiinţa psichiatrică modernă [2].

Dacă am vrea să ne aruncăm într'un domeniu maĭ puţin sigur, am cerceta maĭ departe, în linia ascendentă şi descendentă a familieĭ luĭ Vlad Ţepeş, spre a vedea, dacă nu cumva concluziunea noastră se confirmă şi prin caracterul tatăluĭ saŭ buniculuĭ luĭ Vlad Ţepeş, precum şi prin caracterul nepoţilor şi strănepoţilor luĭ.

Deşi din punctul de vedere al teorieĭ eredităţiĭ, care în degenerarea intelectuală joacă un rol foarte

[1]) Cf. Engel, l. c., pag. 191—196.

[2]) Admitem că în această privinţă cercetările luĭ *Magnan* şi ale celorlalţĭ psichiatriĭ de şcoala luĭ sunt, pănă acum, cel din urmă cuvînt al ştiinţeĭ.

mare, aceste cercetări s'ar impune numai decît, ne mulţămim totuşi cu cele expuse până aci, întîi, fiindcă asupra descendenţilor în a doua linie ai lui Vlad Ţepeş ştim prea puţine, al doilea, fiindcă asupra tatălui său nu ştim mai nimic sigur. Se pare că Vlad Dracul cel Bătrîn a fost un om *irascibil* şi *puţin socotit*; dacă ne gîndim la arestarea, fatală pentru dînsul, a lui Ioan Corvin de Huniade, cînd acesta se întorcea din lupta dela Varna: irascibilitatea e o trăsătură de caracter foarte obicĭnuită la degeneraţi. Pentru vremurile acelea însă e foarte greŭ a stabili *motivele* faptelor. Aci, de pildă, ar putea fi vorba de o *răsbunare* personală, şi aceasta n'ar dovedi nimic anormal în caracterul lui Vlad Dracul cel Bătrîn. Afară de aceasta, genealogia vechilor domni munteneşti e prea puţin studiată: aci ne întîlnim aproape la fie-care pas cu nedumeriri, pe care istoriografia noastră nu le-a ridicat încă pe deplin [1]).

---

[1]) Cf. Xenopol, l. c., II., pag. 500—501. Ceeace se poate stabili cu deplină siguranţă din genealogia lui Vlad Ţepeş sunt următoarele:

Mircea cel Bătrîn

Mihail — *Vlad Dracul*

Vlad Ţepeş — Radu cel Frumos

Vlad Călugărul — *Mihnea cel Rău*

Vlad cel Tînăr
saŭ Vlăduţ*) — Radu, zis cel Mare

*) Numit de Xenopol, II, pag. 474, Vlad VII şi frate al lui Radu cel Mare şi Mihnea cel Rău. Dar el e frate numai cu Radu, deci fiŭ al lui Vlad Călugărul, cum se numeşte el singur într'un doc. din *27 Mai 1510* (7018): Vlad vv., fiul marelui Vlad vv. (orig. la Academia Romînă). Biografia patriarhului Nifon (Arch. ist. I, 2, pag. 141) îl numeşte exact „fratele Radului vodă, care fusese domn înaintea Mihnii vodă“. Acest Vlăduţ pare să fi fost un *imbecil*, pe cînd fratele său Radu e cunoscut ca un domn *foarte religios*, ca şi tatăl său Vlad Călugărul.

EXCURS I.

Regeste pentru domnia luĭ Vlad Țepeș.

O parte foarte nesigură și obscură din domnia luĭ Vlad Țepeș a fost până acum cronologia. Las că scriitoriĭ maĭ bătrînĭ îl făceaŭ să domnească a doua oară dela 1477 până la 1479 [1]), ĭar uniĭ dintre ceĭ maĭ noĭ îl identificaŭ cu Vlad Călugărul, făcîndu-l să domnească a treĭa oară dela 1483—1496 [2]), dar nicĭ ultima încercare a D-luĭ Xenopol, deși o sumă de documente nouă ĭ-aŭ stat la dispoziție, nu este destul de lămurită în această privire. Deaceea nu va fi de prisos să resumăm aci, într'un fel de regeste, principalele fapte din domnia acestuĭ voevod, după documentele citate în studiul nostru. Ea începe pentru prima oară la Maĭ saŭ Iunie 1456 și ține până la Iunie 1462, ĭar a doua oară pe la jumătatea luĭ Noemvrie 1476 și ține până pe la jumătatea lui Ianuarie 1477. Iată datele cele maĭ de căpetenie ce se pot fixa în acest interval de timp:

1456, 4 și 15 Aprilie. Domnește încă Vladislav Dan (doc. din 15 Aprilie în Arch. ist. I, 1, 142 și doc. din 4 Aprilie în Archivul săsesc dela Sibiŭ).

1456, Maĭ—Iunie. Țepeș ocupă tronul (vezĭ pag. 11 și 65).

1456, 3 Iulie. Huniade scrie Sașilor din Sibiŭ că a încredințat luĭ Vlad Țepeș apărarea lor (orig. Sibiŭ; Teleki, Hunyadiak kora, X, 527).

---

[1]) Șincaĭ, în Cronică, și Hasdeŭ, în broșura dela 1864.

[2]) Tocilescu, în primele edițiĭ ale Manualuluĭ săŭ, d. p. în cea dela 1886, pag. 96.

1456, 7 Septemvrie. Țepeș depune jurămîntul de credință către regele Ungarieĭ în mînile Sașilor din țara Bîrseĭ (orig. Brașov).

1456, 16 Dechemvrie. Ladislaŭ de Huniade scrie Sașilor din Brașov să dea ajutor luĭ Dan contra luĭ Țepeș (orig. Brașov).

1456. Țepeș pradă în Transilvania, pe lîngă Sibiŭ și în țara Bîrseĭ (narațiunea săsască).

1457, 13 Martie. Țepeș cere Sașilor din Sibiŭ să nu adăpostească pe dușmaniĭ săĭ la dînșiĭ (orig. Sibiŭ; Archiv für sieb. Landeskunde, N. F. XXI, 351).

1457 saŭ 1458. Țepeș pradă ținutul Brașovuluĭ și țara Bîrseĭ (narațiunea săsască).

1458, 28 Februarie. Mateĭ Corvin scrie Sașilor din Sibiŭ să dea pace luĭ Țepeș (orig. Sibiŭ).

1458, 6 Martie. Mihail Szilágyi scrie Sașilor din Sibiŭ să dea pace luĭ Țepeș (orig. Sibiŭ; Teleki, l. c., X, 582).

1459, 2 Aprilie. Dan denunță cruzimile săvîrșite de Țepeș în Muntenia asupra negustorilor din țara Bîrseĭ (orig. Brașov).

1460, 4 Iunie. Țepeș cere Sașilor din Brașov să expulzeze din sînul lor pe pribegĭ (orig. Brașov).

1460, 24 August. Țepeș pradă Amlașul și țara Făgărașuluĭ (narațiunea săsască și analele Brașovuluĭ).

1461—1462. Țepeș pustiește și omoară peste 20,000 de oamenĭ în Turcia (scrisoarea luĭ din 11 Februarie 1462).

1462, 11 Februarie. Țepeș cere ajutor contra Turcilor dela regele Ungarieĭ (scrisoarea luĭ, publicată maĭ jos, pag. 75 și urm.).

1462, Iunie. Lupta luĭ Țepeș cu Turciĭ (vezĭ pag. 24).

1462, 28 Iulie. Balbi raportează către dogele Veneției înfrîngerea luĭ Țepeș (vezĭ pag. 28).

1462, 15 August. Radu era instalat în domnia Munteniei (scrisoarea luĭ Albert, vicecomitele Săcuilor, către Brașovenĭ; orig. Brașov).

1462, 8 Noemvrie. Țepeș cere ĭertare sultanuluĭ (vezĭ pag. 29).

1462—1463. Țepeș e prins și închis la Buda, unde stă 12 anĭ.

1475, 8 August. Țepeș petrece în Arghiș, comitatul Șimlăul Silvanieĭ (scrisoarea luĭ către Sașiĭ din Sibiŭ; orig. Sibiŭ).

1475, 21 Septemvrie. Mateĭ Corvin dă 200 fl. luĭ Țepeș pentru întreținerea sa (orig. Sibiŭ).

1475, 7 Octomvrie. Țepeș petrece în Merghindeal, comitatul Tîrnava mare (scrisoarea luĭ către Brașovenĭ; orig. Brașov).

1475, 13 Octomvrie. Țepeș certifică primirea celor 200 fl. (orig. Sibiŭ).

1476, 31 Ianuarie. Reinstalarea luĭ Țepeș în Muntenia era hotărîtă de regele Ungarieĭ (scrisoarea luĭ Pongratz, vv. Transilvanieĭ, către Sașiĭ din Brașov; orig. Brașov).

1476, 22 Februarie. Basarab, vv. muntenesc, declară răsboiŭ Sașilor din Sibiŭ (orig. Sibiŭ).

1476, 15 Aprilie. Basarab cere dela Sașiĭ din Brașov extradarea dușmanilor săĭ (orig. Brașov).

1476, 21 Iulie. Vicevoevodul Transilvanieĭ convoacă pe Sașiĭ din Brașov la dietą dela Turda, unde

Țepeș era să se împreune cu Batori la 25 Iulie spre a pleca apoĭ în Muntenia (orig. Brașov).

1476, 31 Iulie. Țepeș și Batori se aflaŭ amîndoĭ la Mediaș (relațiunea din 7 Aug. 1476, Mon. Hung., Acta ext. V, 320).

1476, 7 Octomvrie. Țepeș se afla la Brașov (privilegiul comercial dat acestuĭ oraș; orig. Brașov).

1476, 8 Noemvrie. Țepeș înștiințează din Tîrgoviște pe Brașovenĭ, că a bătut pe Basarab Laĭot (orig. Brașov).

1476, 11 Noemvrie. Ștefan Batori se află lîngă Bucureștĭ (scrisoarea luĭ către Sibienĭ; orig. Sibiŭ).

1476, c. 15 Noemvrie. Basarab Laĭot fuge la Turcĭ (Exarcu, Documente, pag. 80).

1476, 4 Dechemvrie. Mateĭ Corvin scrie legatuluĭ din Agria că a pus pe Țepeș în scaunul Munteniei (Mon. Hung., Acta. ext. V, 335).

1477, 1 Februarie. Țepeș era mort (Leonardo Botta către ducele de Milano, Mon. Hung., Acta ext. V, 339).

1477, 12 Martie. Sașiĭ din Brașov încheĭe pace cu Basarab (scrisoarea luĭ Gheorghe, preposit de Fünfkirchen, către Brașovenĭ; orig. Brașov).

EXCURS II.

Numele luĭ Vlad Țepeș.

Vlad Țepeș a purtat de bună samă la contimporaniĭ săĭ numele *Drăculea*, nu *Dracul*, cum e numit de obiceiŭ în manualele noastre de istorie. Aceasta se vede atît din forma ce are acest nume în isvoarele

latineştĭ şi ruseştĭ: *Dracula* [1]), cît maĭ ales din isvoarele italieneştĭ şi ungureştĭ, în care e numit de multe orĭ *Draculĭa*: cf. Dracuglia în scrisoarea luĭ Balbi din 28 Iulie 1462; Drakulye într'o scrisoare a luĭ Mateĭ Corvin din 1475, Sept. 21; Drakulyam într'o scrisoare a luĭ Pongratz din 31 Ianuarie 1476. Dragulya se numeşte el singur în scrisoarea sa către Sibienĭ din 1475, 18 August; tot Dragkulya se întitulează el într'o scrisoare din 13 Oct. 1475 şi într'una din 1476: Drakulya.

Drăculea era de sigur forma populară, pe cînd *Dracul* era forma literară a cuvîntuluĭ [2]). Dacă Vlad Ţepeş n'ar fi fost cunoscut în popor sub numele Drăculea, nu înţelegem de unde ar fi luat străiniĭ numirile: Dracula, Draculya.

Ţepeş este un nume ce i s'a dat maĭ tărziŭ, din pricina predilecţiuneĭ luĭ de a trage în ţapă. In isvoarele contimporane, externe saŭ interne, nu e numit aşa nicăirĭ. Deabĭa la 1508 îl găsim numit într'un document extern Ţepeş (cf. maĭ jos, pag. 70), ĭar la 1550 într'unul intern, publicat de B. P. Hasdeŭ în Cuvinte din Bătrînĭ, vol. I, pag. 243: Vlad voevod *Ţépeş*. Aceleĭaşĭ predilecţiunĭ îşĭ datoreşte de sigur numele contimporanul şi urmaşul luĭ Ţepeş: *Ţepeluş*.

Dealtmintrelea, obiceĭul de a trage în ţapă nu este o invenţiune a luĭ Ţepeş. Acest obiceiŭ era răspîndit în timpul luĭ la Turcĭ şi la Tătarĭ şi se

---

[1]) Cf. versiunea rusască din sec. 16 „о дракоулѣ", formă ce presupune un nominativ sg. дракоула. In poveştile ruseştĭ aceasta e forma cea maĭ obicînuită; foarte rar întîlnim дракоулъ.

[2]) Cf. doc. din 2 Aprilie 1459 a luĭ Dan: infidelis Dracul.

practica chiar în ţările noastre înainte şi după Ţepeş [1]. E un vechiŭ sistem de tortură [2], născut poate din obiceiul şi maĭ vechiŭ de a lega pe oamenĭ de cîte un par şi a-ĭ condamna să moară aşa de arşiţa soareluĭ şi de foame [3].

EXCURS III.

Vladislav Dan, premergătorul luĭ Vlad Ţepeş.

Vladislav, despre care am presupus maĭ sus (pag. 9) că a fost instalat în domnia Munteniei de către Huniade, între aniĭ 1448—1451, este un personaj puţin cunoscut în istoria Munteniei. Engel presupune că era înrudit cu Huniade, căcĭ îl găseşte în societatea acestuia şi a altor magnaţĭ ungurĭ la curtea regeluĭ, în anul 1453 (Thurocz, ad a.).

Documente interne dela acest Vladislav avem din aniĭ 1451, 1452, 1456; în tustrele el se numeşte *Vladislav*, iar în cel din 1456 (15 Aprilie) maĭ adaugă *„fiul mareluĭ voevod Dan“* [4].

Doc. din *1451*, o donaţiune făcută boeruluĭ Bar-

[1] Luĭ Ştefan cel Mare i se atribue înţăparea unor solĭ tătăreştĭ şi prinşĭ turceştĭ (Cronicele, ed. II Cogălniceanu, pag. 156 şi 161). — La vecinii noştriĭ Ungurĭ se trăgeaŭ în ţapă ţăraniĭ. Aşa la 1437—38 aŭ fost traşĭ în ţapă 9 din ţăraniĭ revoltaţĭ contra nobilimeĭ. Hurmuzaki-Densuşanu, Documente, vol. I, partea 2, pag. 636.

[2] *Herodot* vorbeşte de maĭ multe orĭ despre el la popoarele barbare; cf. c. I, cap. 128, c. III, cap. 132 şi 159; verbul care însamnă a trage în ţapă la Herodot e *ἀνασκολοπίζω*.

[3] Acest mod de pedeapsă l-ar fi avut, după Ihering, Indoeuropeniĭ primitivĭ. Vorgeschichte der Indoeuropäer, Leipzig, 1894, pag. 77.

[4] Arch. ist. I, 1, pag. 142; cf. Xenopol, l. c., pag. 130.

bul și fiilor săĭ, îl cunoaștem din ediția luĭ Miletić [1]) și dintr'o copie cu traducere în biblioteca Academieĭ Romîne: el e dat în „Tîrgoviște, an. 6959 (ѕцнѳ), August 5, indiction 14" și e subscris „*Io. Vladislav vv.*, ml. bj. gospodin".

Doc. din *1452* e dat în Tîrgoviște, 24 Sept., și scris în limba latină. Titlul domnuluĭ e: Wladislaus, partium transalpinarum wayda et dominus terrarum de Omlas et Fogaras, ĭar monogramul slavonesc: Іѡ. Владиславь воевода, милостїѧ божїѧ господинь. Originalul, pe hîrtie, se află, împreună cu o transcripție a d-luĭ B. P. Hasdeŭ, în colecțiunea Academieĭ Romîne. Cuprinsul: Vladislav scrie judeluĭ și juraților din Brașov, că nu demult, avînd o convorbire cu dînșiĭ, a încheĭat pace și amiciție cu eĭ; totușĭ dușmaniĭ luĭ cu slugile lor trăesc în mijlocul Brașovuluĭ. El îĭ roagă dar pe Brașovenĭ să facă și eĭ ca cele 7 scaune săcueștĭ: să stea pe partea luĭ cu credință și să-ĭ predea pe toțĭ dușmaniĭ, ĭar bunurile lor să le confisce. Intre aceștia se afla și un „Chernik Valachus et infidelis de terra Fogaras", care-ĭ furase 1000 de oĭ dela oaste și petrecea cu ele la Cotlea (Feketehalom); pe acesta cere să-l prindă, ĭar oile furate să i-le trimeată îndărăt, căcĭ el vrea să ție pace cu dînșiĭ; decĭ și dînșiĭ să ție pace cu el.

Din acest document se vede că relațiunile luĭ Vladislav Dan cu Sașiĭ din Brașov nu eraŭ tocmaĭ prietenoase, căcĭ aceștia toleraŭ în mijlocul lor pe

[1]) Făcută după original în scrierea: Dr. L. Miletić și D. D. Agura, Dakoromъnitĕ, Sofia, 1893, pag. 123.

dușmanii luĭ, carĭ nu puteaŭ fi alțiĭ decît *oameniĭ luĭ Vlad Țepeș*. Acesta umbla dar dela 1452 să cucerească tronul muntenesc.

Se pare însă că în anul următor (1453) Vladislav se împăca cu Sașiĭ din Ardeal, căcĭ din acest an avem o scrisoare a luĭ Ioan Huniade către Sibienĭ, prin care le anunță acestora, că a încheĭat pace cu voevodul Muntenesc și că nu le rămîne decît să trimeată un nunțiu la dînsul, ca să-ĭ despăgubească de daunele suferite [1]). De altă parte avem din acelaș an o scrisoare a luĭ Vladislav (Wladislaus) către Brașovenĭ, prin care le spune acestora că a aflat dela omul săŭ Stoĭca despre intențiunea „părinteluĭ și domnuluĭ săŭ“ Huniade de a trimete arme la *Chilia;* dacă este așa, atuncĭ să se transporte aceste arme pe ascuns până la Tîrgoviște, ĭar de aci le va trimete el însușĭ, în numele săŭ, până la Brăila și de aci la Chilia; la sfîrșit iĭ asigură pe Brașovenĭ că e gata a face totul pentru Huniade [2]).

Documentul din *1456* e ultimul din cîte cunoaștem dela Vladislav Dan: prin el se confirmă boeruluĭ Mogoș și fiilor luĭ maĭ multe moșiĭ pe Argeș. E dat în Tîrgoviște la 15 Aprilie și Vladislav se numește într'însul: ιω. владиславъ, сынь дана великаго воиводе. Din comparația acestuĭ document cu cel din 1451 resultă, că amîndouă sunt date de acelaș domn, deoarece

[1]) Lippa, feria secunda proxima ante festum beati Michaelis archangelis, 1453.

[2]) Feria quarta proxima post dominicam Quasimodo geniti, Tergowiste, 1453. — Originalele acestor două scrisorĭ se află la Brașov și Sibiŭ; copiĭ la Acad. Rom.

boeriĭ sunt aproape toţĭ aceĭaşĭ. După ediţia luĭ Miletić, în cel dela 1451 sunt amintiţĭ ca martorĭ următoriĭ boerĭ din cel dela 1456: Stance saŭ Stancĭul dvornic, Mihail logofăt, Kazan Sahacov, Stan Negrev, Pahulea vistier, Balea paharnic şi Manea comis (în copia Acad. maĭ sunt: Dumitru spătar, Coĭca şi Cazan Creţu, carĭ lipsesc în ediţia luĭ Miletić).

Dacă dar doc. din *15 Aprilie 1456* e dat de acelaş domn care a dat şi doc. din *1 August 1451*, adecă de Vladislav Dan, atuncĭ Vlad Ţepeş, pe care îl găsim domnind în Muntenia la 3 Iulie 1456, n'a putut ocupa tronul acesteĭ ţărĭ decît între 15 Aprilie şi 3 Iulie 1456, aşa dar prin *Maĭ saŭ Iunie* acelaş an.

In *Aprilie* predecesorul luĭ se pregătea să facă nouă invaziunĭ în Transilvania şi să atace posesiunile luĭ Huniade, protectorul luĭ Vlad Ţepeş. Aceasta reese dintr'o preţioasă scrisoare a luĭ Ladislaŭ regele Ungarieĭ către Saşiĭ din Ardeal, dată din Buda la *4 Aprilie 1456* [1]), prin care li se spune acestora, contrar instrucţiunilor de maĭ 'nainte, că dacă Vladislav, voevodul muntenesc, va maĭ ataca posesiunile luĭ Ioan Hŭniade şi alte cetăţĭ din Transilvania, eĭ să se apere; regele înţelesese maĭ demult că „ilustrul Vladislav, voevodul Muntenesc, făcînd invaziune în domeniile comiteluĭ Ioan (sc. Huniade) şi în maĭ multe sate săseştĭ, arsese cîteva din acele sate şi se pregătea să atace din noŭ pe comite cu războiŭ, răzmiriţă, prădăcĭunĭ şi nedreptăţĭ" [2]).

---

[1]) „Feria tertia proxima post dominicam Quasimodo". Orig. Sibiŭ; copie la Acad. Rom.

[2]) „Intelleximus qualiter illustris Wladislaus vaivoda transal-

In urma acestor prădăciunĭ, se vede, regele a dat ordin luĭ Huniade să pună în scaunul Munteniei în locul luĭ Vladislav Dan pe *Vlad Ţepeş*, care aşteptа în Transilvania. Instalarea acestuĭa s'a făcut decĭ prin Maĭ saŭ Iunie acelaş an.

Am spus maĭ sus că Vladislav Dan a ocupat tronul muntenesc între aniĭ 1448—1451, după detronarea tatăluĭ săŭ Dan, care fusese necredincĭos luĭ Huniade în lupta dela Cossovo.

Şi 'n adevăr, la 1449 găsim domn în Muntenia pe Vladislav, căcĭ avem din acest an, 17 Dechemvrie, o scrisoare a luĭ Ioan Huniade [1]), guvernatorul Ungarieĭ, către Saşiĭ Braşovenĭ, prin care le comunică acestora că cele spuse de *Radozla* [2]), vv. transalpin, în scrisoarea sa către dînsul, sunt spuse în interesul statuluĭ unguresc. Huniade înştiinţează pe Saşĭ, că va trimete în curînd solĭ la Braşov, carĭ să se întîlnească cu soliĭ împăratuluĭ turcesc şi să trateze cu eĭ asupra armistiţiuluĭ. Se vede că Vladislav oferise Turcilor şi Ungurilor serviciile sale de mijlocitor la încheĭerea armistiţiuluĭ în urma dezastruluĭ unguresc de pe cîmpul Mĭerleĭ.

---

pinus dominia ipsius comitis Iohannis ac etiam certas villas nostras saxonicales invadendo, nonnullas ex eisdem villis concremasset et combussisset, ac eidem ulteriores guerras, inimicitias, dampna et iniurias inferre et irrogare niteretur atque vellet".

1) „Pesth, feria quarta proxima ante festum beati Thomae apostoli". Orig. la Braşov, copie la Acad. Rom.

2) *Radozla* din copia Academieĭ (originalul documentuluĭ nu l-am văzut) este saŭ o corupţiune din *Vladislav*, *Wladislaus*, saŭ o greşală de cetire a copistuluĭ.

Dar Vladislav pare să fi domnit, ca locoţiitor al tatăluĭ săŭ Dan, încă dela 1448. Intre copiile Academieĭ găsim un document din 31 Octomvrie 1448, care ne face să credem aceasta, şi anume o scrisoare a luĭ *Wlad*, vv. muntenesc, din Tîrgovişte, către Braşovenĭ[1]), prin care le spune acestora că Nicolae de Vizakna l-a chemat să vie la dînsul, până ce Huniade se va întoarce din războiŭ: Nicolae de Vizakna se temea poate, ca nu cumva Huniade să fie arestat şi de Vladislav Dan, cum fusese arestat maĭ 'nainte de Vlad Dracul în urma dezastruluĭ dela Varna. Vladislav răspunde Saşilor că nu poate merge la dînsul, deoarece el nu ştie încă ce soarte a avut Huniade în urma lupteĭ cu Turciĭ, despre care auzise că aŭ eşit învingătorĭ. El sfătueşte pe Saşĭ să aştepte desfăşurarea evenimentelor în linişte; dacă Huniade va scăpa teafăr, el va încheĭa pace cu dînsul; deocamdată însă el se teme, că dacă ar părăsi ţara, Turciĭ ar năvăli într'însa şi ar ocupa-o.

Scrisoarea aceasta fiind inedită, reproduc aci partea cea maĭ importantă dintr'însa:

„Egregius vir Nicolaus de Vizakna scribit nobis ad eum accedere vellemus, donec magnificus Johannes, regni Hungariae gubernator, veniet de bello. Hoc ideo facere non possumus, quia feria tertia prope praeterita frater Naisph de Nicopolio venit ad nos, certissime dixit, quomodo Omrath dominus Turcorum in tribus diebus sine omni intermissione contra ipsum dominum Johannem gubernatorem pugna[m] habuisset,

---

1) „In vigilia omnium sanctorum anno d. 1448".

ultimo die inter curros taboritarum inclusisset, pedester solus imperator inter yanicaros descendisset et omnes extra et intra currus taboritarum percussent et interfecissent. Si veniemus nunc ad eum, Turci statim nos et vos destruere possent. Ideo petimus vos sedentes pacifice quatenus habeatis patientiam, donec videbimus processus ipsius domini Johannis. Dubium est de vita ipsius; si autem enascitur de bello liber, secum conveniemus, bonam pacem faciemus; si autem nunc nobis contrari fueritis, si quid tandem fiet, sint in detrimenta animarum vestrarum et periculum; coram deo respondeatis".

Dacă *Wlad* din această scrisoare şi *Radozla* din cealaltă sunt două nume sub care se ascunde *Vladislav* — ceeace este foarte probabil, dacă nu aproape sigur —, atuncĭ trebue să admitem că acest fiŭ al luĭ Dan a fost lăsat de tatăl săŭ, pe vremea campanieĭ din 1448, locoţiitor la Tîrgovişte şi a fost recunoscut, imediat după sfîrşitul eĭ, de către Huniade domn în Muntenia. Dan, tatăl săŭ, fu silit să se retragă în Transilvania, unde îl găsim petrecînd pe la 1459 (cf. maĭ sus, pag. 17).

Xenopol, l. c., pag. 128, îl face pe Dan să domnească până la 1452, trecînd cu vederea peste documentul luĭ Vladislav din 1451. Este însă cu mult maĭ probabil că Dan a încetat să domnească îndată după lupta dela Cossovo (1448); căcĭ, dacă este adevărat că el a trădat pe Ungurĭ în această luptă (cf. Engel, l. c., pag. 172), de ce l-ar fi lăsat Huniade să maĭ domnească dela 1448 încolo până la 1452? Afară de aceasta, nu cunoaştem nicĭ un

eveniment politic din 1452, care ar explica detronarea luĭ Dan şi înlocuirea luĭ cu Vladislav în acest an.

Este, prin urmare, maĭ aproape de adevăr a admite că *domnia luĭ Vladislav Dan, premergătorul luĭ Vlad Ţepeş, a ţinut dela Octomvrie 1448*[1]) *până la Maĭ saŭ Iunie 1456, cînd l-a tăĭat Vlad Ţepeş.*

EXCURS IV.

Mihnea cel Răŭ.

Engel comunică în scrierea sa „Geschichte der Walachey" două documente, a căror copie o aveą dela Eder, şi care confirmă părerea noastră asupra origineĭ luĭ Mihnea. Cea dintiĭ este o scrisoare din *12 Martie 1508* a cancelarieĭ regale către Josa de Som, comitele de Temeş, care staţiona pe atuncĭ cu armată *în ţara Bîrseĭ:* acesta este îndemnat, ca în casul cînd Radu ar muri, să intre cu armată în Muntenia şi să prevină pe Turcĭ. A doua este o scrisoare a regeluĭ Vladislav din acelaş an, *Aprilie 6*, către Emeric Czobor, prin care îĭ comunică acestuĭa ştirea aflată dela un sol al luĭ Josa de Som, cum că voevodul Munteniеĭ a murit, ĭar Turciĭ să pregătesc să intre cu mare armată în ţară; boeriĭ şi locuitoriĭ ţăriĭ, credincĭoşĭ coroaneĭ ungureştĭ, doresc însă să aĭbă domn pe *un fiu al voevoduluĭ Chypelles* (quendam filium wayvodae Chypelles). Regele a poruncit în urmă aceasta luĭ Josa de Som să intre în Muntenia şi să sprijinească pe partizaniĭ Ungarieĭ contra domnuluĭ adus de Turcĭ; în acelaş

[1]) Lupta dela Cossovo s'a dat în 18 şi 19 Octomvrie 1448.

timp el a poruncit şi comiteluĭ de Zips (Scepus) Ioan Zapolya, să trimeată la Buda pe fiul luĭ Chypelles, care se afla la dînsul, ca de aci să-l îndrepte maĭ departe spre Muntenia (misimus ad comitem Scepusiensem, qui filium Chypellews habet,... quem in Transalpinam mittemus). Dacă Chypelles este luat aci ca *Ţepeş*, atuncĭ fiul despre care se vorbeşte nu este altul de cît *Mihnea*, care ocupă tronul la 1508 (nu la 1507, cum pune Xenopol, l. c., pag. 469)[1]. Engel interpretează greşit aceste documente, deducînd dintr'însele două lucrurĭ: 1) că intenţia regeluĭ Vladislav nu s'a împlinit, deoarece Turciĭ îĭ luaseră înainte prin instalarea luĭ Mihnea, 2) că fiul voevoduluĭ Chypelles, pe care Chypelles şi el îl identifică cu Vlad Ţepeş, s'ar fi chĭemat Dancĭul (l. c., pag. 192).

Maĭ întîĭ, nimic nu ne sileşte a identifica pe „filius Chypelles," care se afla în 1508 la curtea luĭ Ioan Zapolya, cu „Danchwl, filius quondam Chyppellews" saŭ „Danchul Czyppellews", care împreună cu Dimitrie Jakšić şi cu Alb vistierul aŭ omorît pe Mihnea cel Răŭ la Sibiŭ în 1510. Acest Dancĭul Ţepeluş a fost un fiŭ al adevăratuluĭ Ţepeluş, adică al luĭ Basarab cel Tînăr, prin urmare un *frate al luĭ Neagoe Basarab.*

Al doilea, este inexact că intenţia regeluĭ Vladislav de a pune în scaunul muntenesc, după moartea luĭ Radu, pe un fiŭ al luĭ Ţepeş, a rămas neîmplinită. La *6 Aprilie 1508* regele ştia că Radu a murit şi

---

[1]) La începutul an. 1508 trăea încă Radul; el trimete Sibienilor, printr'o scrisoare din 28 Februarie 1508, informaţiĭ asupra Turcilor. Orig. Sibiŭ, copie la Acad. Rom.

poruncea luĭ Josa de Som să ducă domn în Muntenia pe fiul luĭ Ţepeş, care trăea la curtea luĭ Zapolya şi pe care locuitoriĭ ţăriĭ îl doreaŭ; el ruga în acelaş timp şi pe domnul Moldoveĭ să dea ajutor comandantuluĭ săŭ în această întreprindere [1]. Aceeaşĭ rugăminte o făcea în *3 Maĭ* acelaş an Saşilor din Braşov [2].

O lună după acestea, în *2 Iunie 1508*, Mihnea scria din Argeş [3]) Saşilor din Sibiŭ, că „după ce s'a suit în scaun prin voinţa boerilor şi a luĭ Dumnezeŭ, şi după ce toţĭ boeriĭ sunt cu el şi toate cetăţile le-a ocupat, el îĭ asigură că *nu vrea să fie nemulţămitor de binefacerile ce le-a primit dela Ungurĭ* (nolumus nos esse ingrati de beneficiis quos in Hungaria accepimus), ci va fi prietenul lor şi va ţine pace cu eĭ; să n'aĭbă dar nicĭ o frică de Turcĭ".

Nicĭ nu ocupase bine tronul şi Mihnea se grăbea să-şĭ asigure maĭ departe prietenia Saşilor din Ardeal. Aceasta se vede şi dintr'o scrisoare către Sibienĭ dela *6 Iunie 1508* a unuĭ comandant unguresc staţionat la Rîşnov [4], în care acesta spunea că Mihnea îĭ dăduse actul de prietenie al luĭ şi al boerilor, că acest act îl văzuse chĭar Josa de Som, comitele de Temeş, şi că Mihnea era stăpîn pe cetatea Poenarĭ şi se afla în Tîrgovişte; cu toate acestea el sfătuea pe

[1] Scrisoarea din Engel, l. c., pag. 192.

[2] Orig. Braşov, copie la Acad. Rom. Data: „Budae, in festo inventionis s. crucis".

[3] „Argyas, feria secunda post ascensionem domini, annó 1508." Orig. Sibiŭ, copie la Acad. Rom.

[4] Johannes de Lwlay. Data: in castris penes Roznaw feria tertia proxima post festum beati Bonifacii papae. Orig. Sibiŭ; copie la Acad. Rom.

Sașiĭ din Sibiŭ să nu trimeată încă nicĭ o solie la dînsul, deoarece nu știa încă cu siguranță dacă regele îl va susținea maĭ departe în Muntenia saŭ nu.

Așa dar, la *6 Aprilie* și *3 Maĭ 1508* regele Ungarieĭ dă ordin să se introducă în Muntenia „fiul luĭ Chypelles“; la *2 și 6 Iunie* acelaș an Mihnea e stăpîn peste țară și asigură pe Sașĭ, supușiĭ regeluĭ unguresc, că nu va uĭta nicĭ-odată bine-facerile primite de el în Ungaria: maĭ poate oare încăpea îndoeală, că acel fiŭ al luĭ Chypelles n'a putut fi altul decît Mihnea, și că prin urmare Mihnea este fiul luĭ Țepeș? Ni se pare că nu.

Dar, ca și tatăl săŭ, Mihnea nu era statornic în prietenia sa. Deși prin *Septemvrie și Noemvrie 1508* găsim din noŭ asigurărĭ de prietenie și de bună vecinătate [1]), la *1509* Mihnea începe să amenințe cu invaziunĭ. Cel puțin așa spune Petru, voevodul Transilvanieĭ și comitele Săcuilor, într'o scrisoare din *8 Aprilie 1509* [2]) către Sașiĭ din Bistrița, în care le comunică că Mihnea vv. muntenesc adună armată de Turcĭ și de Muntenĭ (în orig. Theucri et Volachi), ca să prade Brașovul și Făgărașul. Nu știm dacă Mihnea șĭ-a realizat acest plan saŭ ba; ceeace știm însă cu siguranță e, că în anul următor (1510) el fu alungat din scaun de boerĭ și în locul luĭ fu pus domn Vlad cel Tînăr, fiul luĭ Vlad Călugărul.

---

[1]) Două scrisorĭ ale luĭ Mihnea către Sibienĭ, amîndouă date din Bucureștĭ, una la 13 Septemvrie, alta la 10 Noemvrie. Originalele la Sibiŭ, copiĭ la Acad. Rom.

[2]) Orig. în archivul săsesc din Bistrița, copie la Acad. Rom. Data: „Keresbanya, in festo resurrectionis domini.“

Intr'o scrisoare din *1 Ianuarie 1509* [1]) către Johannes Lwlay, judecătorul regesc, se povesteşte un interesant episod din viaţa luĭ Mihnea, relatat de un Romîn cu numele Tatul. Acesta spunea că Mihnea a tăĭat fără milă o sumă de boerĭ, pentru care interveniseră Braşoveniĭ, şi că toată ţara tremura de frica luĭ; el maĭ spunea că Mihnea a spînzurat pe un om sărac, care venise la dînsul să se roage pentru scăderea dărilor. Iată cum se povesteşte această faptă a luĭ Mihnea, care samănă din fir în păr cu faptele tatăluĭ săŭ Ţepeş:

„Afară de acestea se maĭ zice că a spînzurat pe un sărac care venise la dînsul să se roage pentru scăderea biruluĭ, şi anume: întrebînd Mihnea pe acel sărac dacă are femee, săracul îĭ răspunse că are; atuncĭ voevodul îĭ zise: aĭ să-mĭ plăteştĭ birul; ĭar săracul răspunse zicînd: dacă din pricina femeiĭ trebue să plătesc birul, atuncĭ maĭ de grabă îĭ daŭ drumul; auzind aceasta voevodul, îĭ zise: dacă tu vreaĭ să-ĭ daĭ drumul femeiĭ tale, atuncĭ nu-ţĭ daŭ eŭ ţie drumul; şi porunci să-l pue în furcĭ" [2]).

Conclusiunea noastră este următoarea: Mihail saŭ Mihnea, fiul luĭ Ţepeş, care pe la 1481—1484

[1]) „Ex Cibinio, in die circumcisionis domini 1509." Orig. Sibiŭ; copie la Acad. Rom.

[2]) „Praeterea et quod unum pauperem, qui cum eum accessisset et pro census taxatione supplicasset, suspendere fecisset, pro eo quod, cum Michne pauperem interrogasset, an uxorem haberet, qui respondisset, quod sic, tunc vaivoda expedit, ut mihi, ut mihi (sic) censum des; cumque pauper replicasset dicens, si propter uxorem debeo dare censum, potius eam dimittam, quo audito vaivoda, si tu uxorem dimittere volueris, ego te non dimittam, sicque eum patibulo afficere fecisset".

trăea la Buda, unde l-a văzut autorul povesteĭ ruseștĭ despre Dracula, petrecea pe la 1494—1497 între Sașiĭ din Transilvania și se pregătea să năvălească în Muntenia contra luĭ Vlad Călugărul, ĭar pe la 1508 se afla la curtea luĭ Ioan Zapolya, în Ungaria de nord; el fu instalat în scaunul muntenesc prin *Maĭ 1508* de oastea ungurească care staționa în țara Bîrseĭ sub comanda luĭ Josa de Som.

E de mirat că Engel, care cunoștea cele două documente principale pe care se întemeĭază această argumentație, a ajuns la altă conclusie și că greșala luĭ a trecut la toțĭ istoriciĭ noștriĭ; aceștia, cînd e vorba de Țepeș și Mihnea, n'aŭ făcut decît aŭ repetat pe Engel, uniĭ chĭar cu aceleașĭ cuvinte [1].

EXCURS V.

O diplomă dela Vlad Țepeș din 1458.

Publicăm aci în traducere singura diplomă internă dela Vlad Țepeș cunoscută până acum: e un

[1] Deși argumentele de până aci sunt suficiente, vom aduce totușĭ încă unul, pentru identificarea luĭ Mihail fiul luĭ Țepeș cu Mihnea cel Răŭ. Se știe anume, că imediat după omorul luĭ Mihnea prin Jakšić și Dancĭul Țepeluș (Martie 1510) Mircea, fiul luĭ Mihnea, care se afla pe lîngă tatăl săŭ la Sibiŭ, a omorît cu mîna luĭ pe ceĭ doĭ ucigașĭ aĭ tatăluĭ săŭ. Mircea trebue să fi fost atuncĭ măcar de 20 de anĭ, ĭar tatăl săŭ măcar de 40—45 de anĭ. Dacă socotim acum că Mihnea pe la 1484, cînd regele Ungarieĭ l-a însurat în Buda, trebuea să fie măcar de 20 de anĭ, ĭar pe la 1494, cînd umbla să răstoarne pe fratele săŭ Vlad Călugărul, de 30 de anĭ, în sfîrșit la 1508, cînd a ocupat tronul țăriĭ romîneștĭ, de 44 de anĭ, — resultatul acesta concoardă perfect cu vîrsta presupusă a fiuluĭ săŭ Mircea la 1510. Socoteala s'ar încurca cu totul, dacă am presupune că Mihnea era fiul luĭ Vlad Călugărul, nu al luĭ Vlad Țepeș.

privilegiu dat mănăstireĭ Tismana în 5 Martie 1458. Noĭ îl cunoaștem dintr'o copie a Academieĭ Romîne, făcută de Peșacov după originalul ce se păstrează în archivele statuluĭ. Diploma e interesantă maĭ mult prin lista boerilor luĭ Vlad Țepeș, decît prin cuprinsul eĭ.

„*Iω* Vlad voevod și domn al întregiĭ țărĭ a Ungrovlahieĭ, fiul mareluĭ Vlad voevod, dă domnia mea această poruncă lăcașuluĭ sfinteĭ născătoare de Dumnezeŭ, mănăstireĭ domnieĭ mele Tismana, că să-ĭ fie eĭ tot ce aŭ avut și aŭ ținut în zilele sfînträposaților părințĭ aĭ domnieĭ mele Vlad voevod, fie că's sate, fie că's bălțile Bistrețuluĭ saŭ alte bălțĭ, saŭ țiganĭ saŭ morĭ saŭ hotar saŭ viĭ saŭ altceva, fie mult orĭ puțin, tot ce se ține de mănăstire să le fie de ocină și de ohabă, spre vecĭnica amintire a părinteluĭ domnieĭ mele, cît timp voĭ fi în viață și sănătos domnia mea; și de nimenea să nu fie atinse, după porunca domnieĭ mele. De aceea să nu îndrăznească a bîntui satele mănăstireștĭ saŭ bălțile saŭ hotarele saŭ morile saŭ viile saŭ pe țiganĭ saŭ orĭce altceva, nicĭ județul, nicĭ globnicul, nicĭ birciul, nicĭ vameșiĭ de albine, nicĭ găletariĭ, nicĭ cnejiĭ țigăneștĭ, nicĭ vameșiĭ de bălțĭ, și nicĭ un alt boer al domnieĭ mele, trimes după slujbele și lucrul domnieĭ mele; căcĭ cine nu va asculta de porunca domnieĭ mele și-ĭ va bîntui, unul ca acela va pĭeri prin moarte și va fi blăstămat de preacurata născătoare de Dumnezeŭ și va păți răŭ și mînie dela domnia mea, ca un necredincĭos și călcător al porunciĭ domnieĭ mele. Și martorĭ aŭ fost aceștia: jupîn *Dragomir Țacal*, jupîn *Voĭco Dobrița*, jupîn *Stan Negrev* vornic, *Iova* vistier, *Buda* stolnic, *Gherghina* comis, *Stoĭca* paharnic, *Pătru* stratornic, *Kazan* logofăt și eu *Radu* grammaticul, care am scris în mănăstirea Tismana, luna luĭ Martie în 5, anul 6966, indictionul 6.

(L. S.)

Iω Vlad voevod, cu mila luĭ D-zeŭ domn.

(Sigiluĭ, care era lipit de hărtie s'a perdut).

EXCURS VI.

O scrisoare a luĭ Vlad Ţepeş din 1462.

Intr'un manuscris latin din München cu felurite miscellanea (No. 19,648, fol. 69 v. şi urm.) se găseşte copia uneĭ scrisorĭ a luĭ Vlad Ţepeş către regele Ungarieĭ, scrisoare foarte importantă pentru evenimentele din 1462. Ea e datată: *Gĭurgĭu 11 Februarie 1462* şi este scrisă de un secretar cunoscut al luĭ Vlad Ţepeş, de *Radu Gramaticul* (în copie *Radiul Farma*), cel care a scris şi privilegiul din 1458 al mănăstireĭ Tismana: o dovadă maĭ mult, că scrisoarea este autentică [1]).

Această scrisoare, necunoscută până acum, o datoresc amabilităţiĭ D-luĭ N. Iorga, care a copiat-o însuşĭ din manuscrisul dela München. Ea este de cea maĭ mare importanţă pentru istoria luĭ Vlad Ţepeş, căcĭ confirmă o sumă de resultate ale studiuluĭ nostru, cîştigate din alte isvoare, maĭ puţin sigure.

Scrisă fiind în ĭarna anuluĭ 1462, cînd Ţepeş auzise de pregătirile ce făceaŭ Turciĭ împotriva luĭ, ea ne dă nouă deslușirĭ asupra lupteĭ luĭ cu duşmaniĭ creştinătăţiĭ. Aceştia ceruseră dela Ţepeş, să se lepede de prietenia luĭ cu Unguriĭ, să renunţe la căsătoria plănuită cu ruda regeluĭ Mateĭ şi să se alăture pe lîngă dînşiĭ. Ţepeş nu primeşte aceste propunerĭ, ĭar Turciĭ trimet pe Hamza, begul de Nicopol,

[1]) Dealtmintrelea, autenticitatea scrisoriĭ e garantată în destul prin stilul eĭ cu o sintaxă aproape curat romînească.

să pue mîna pe dînsul, cu vicleşug saŭ cu puterea, şi să-l ducă la Constantinopol. Hamza nu izbuteşte a face aceasta, ci provoacă, din potrivă, din partea luĭ Ţepeş marĭ pustiirĭ în Bulgaria şi crunte măcelurĭ de oamenĭ în diferite locurĭ dealungul Dunăriĭ. Peste 23,000 de oamenĭ, spune Ţepeş, aŭ pĭerit de mînile ostaşilor săĭ. El arată atît în scrisoare, cît şi într'un adaos la dînsa, într'o aşa numită „cedula", cîţĭ inşĭ aŭ pĭerit în fiecare localitate atacată de dînsul.

In urma acestor devastărĭ, pe care Ţepeş nu le-a făcut, cum zice dînsul, decît pentru a apăra legea creştinească catolică şi regatul Ungarieĭ, el se aştepta la un atac puternic din partea Turcilor în primăvară. Aceştia fac marĭ pregătirĭ spre a trece Dunărea şi aduc corăbiĭ din Galipoli şi Constantinopol. Ţepeş roagă pe regele Ungarieĭ, că dacă vrea ca el să se bată cu Turciĭ, să-ĭ trimeată armatele sale în ajutor, dacă nu pe toate, cel puţin pe cele din Ardeal şi Săcuime [1]; aceste ajutoare ar trebui să-ĭ sosească pe la sf. Grigorie (12 Martie). El se roagă de rege să nu-ĭ refuze acest ajutor, căcĭ lupta luĭ se va da în interesul coroaneĭ ungureştĭ şi spre gloria numeluĭ creştin.

Acestea le scriea Ţepeş din Gĭurgĭu, cu patru lunĭ înainte de atacul turcesc. Se vede că Unguriĭ nu ĭ-aŭ trimes nicĭ un ajutor — eĭ se aflaŭ într'o mare lipsă de banĭ — şi Ţepeş n'a putut resista urgieĭ turceştĭ.

---

[1] Orig. „Transsilvaniam (ms. transferuiam) et Siculorum partes", observîndu-se deosebirea ce o face poporul şi astăzĭ între ţara Ardealuluĭ şi Săcuime. Cf. scrisoarea luĭ Dan către Braşovenĭ (Archivul Braşovuluĭ, No. 8), în care acela spune că regele ĭ-a dat „ţara *Ardealuluĭ*, *Bîrsa* şi *Săcuimea*", ca să-şĭ recucerească tronul.

Dacă conținutul acesteĭ scrisorĭ nu s'ar potrivi așa de bine cu celelalte isvoare contimporane, forma deteriorată în care s'a păstrat ea ne-ar putea face s'o trecem cu vederea. Ea este însă confirmată și prin Chalcocondylas, care amintește de o solie a luĭ Vlad Tepeș la Ungurĭ, cu scopul de a cere ajutor contra Turcilor (ed. Bonn, pag. 508): după Chalcocondylas Țepeș motiva cererea luĭ prin faptul că Turciĭ, ocupînd Muntenia, ar deveni și maĭ periculoșĭ pentru Ungaria. Intocmaĭ acelaș lucru îl spune Țepeș în scrisoarea sa din 11 Febr. 1462. Numele pașeĭ (Hamza-beg), căsătoria luĭ Vlad Țepeș cu o rudă a regeluĭ Mateĭ, făgăduința celuĭ dintîĭ de a proteja legea catolică și multele amănunte cu privire la pustiirile din Bulgaria: ĭată atîtea lucrurĭ cunoscute din alte isvoare și coroborate acum de însușĭ Țepeș prin scrisoarea sa. Cuprinsul și data scrisoriĭ nu schimbă întru nimic conclusiunile adoptate de noĭ până aci, și deaceea o publicăm fără nicĭ un comentariŭ. Copia în care s'a păstrat e foarte rea; numele propriĭ, maĭ ales cele de localitățĭ, sunt foarte schimonosite: multe nicĭ nu se pot identifica de fel cu cele de astăzĭ. Noĭ o tipărim aci întocmaĭ după copia D-luĭ Iorga, admițînd cîteva îndreptărĭ de greșelĭ evidente, pe care le relevăm în parenteze.

Exemplum litterarum scriptarum serenissimo domino regi Ungarie per Vulnad vaivodam parcium transalpinarum ex parte Turci.

Serenissime princeps et domine noster gratiose! Quia in prioribus nostris litteris scripseramus eidem serenitati vestrae, quomodo Turcj, saevissimi crucis Christi inimici,

nunccios ipsorum solennes, eo quod pacem et unionem inter vestram serenitatem et nos initam et confederatam non tenere nupciasque sperneremus celebrare, transmiserunt, sed ipsis solum adhaerere ad portamque ipsius caesaris Turkorum quae curia dicitur transiremus; quod si pacem unionemque et nuptias vestrae serenitatj non derelinqueremus, extunc paçem nobiscum ipsi Turci nolent tenere; qui et quendam consiliarium caesaris Turkorum principalem nomine Hanza bech de Nicopoll ad metas super Danubium constituendas miserunt, sic quod si idem Hanza bech nos aliquomodo per quasdam decepciones sive super fidem sive alia fraude quoquo modo posset ad portam ducere, bene quidem, si vero non, apprehendere nos deberet apprehensumque adducere. Sed divina volente clemencia interim quo ad dictas metas iremus, de ipsorum fraude et astucia avisabamur, et eundem Hanza bech in tenutam ipsorum et regnum sub quodam castro Gergio [1]) vocato apprehendimus, in clamoribus autem hominum nostrorum castrum aperientes, eo quod homines ipsorum intrarent, homines nostri in suos se miscentes intrarunt acceperuntque; quod et mox comburi fecimus hominesque utriusque sexus parvi et magni a loco Oblisica et Novazel vocato, ubi Danubium in mare cadit, usque ad Rahoma, qui locus infra versus Kiliam parve distancie alicuius existit, usque ad locum Zemomt et Gigni nuncupatum [2]) Turci et Bulgari interempti sunt in numero XXIII^{m} VIII^{c} et LXXXIIII, exceptis qui in domibus combusti sunt, vel quorum capita officialibus nostris non sunt presentata. Ista vestra serenitas sciat pro hac vice nos in ipsos perpetrasse, qui tamen pluribus nos rogatibus hortabantur christianitatem deserere ipsisque adhaerere. Igitur sciat e. vestra serenitas, quod nos pacem cum ipsis non propter nos, sed propter honorem e.

---

[1]) Gĭurgĭu.

[2]) Asupra acestor nume geografice cf. notele de pe paginele următoare. Dacă interpretațiile date acolo sunt adevărate, atuncĭ regiunea prădată de Țepeș în Bulgaria s'a întins de-alungul Dunăreĭ, dela gurile eĭ, până la Zîmnicea.

serenitatis vestrae eiusque sacre corone tociusque christianitatis conservationem fideique catholicae roboracionem violavimus. Quod ipsi jam nos fecisse videntes, lites ipsorum ac discordias undique habitas, tam ad regnum serenitatis vestrae sacramque coronam pertinentes, quam eciam ad omnes alias partes quas hucusque habuerunt retraxerunt, omnem furorem (în ms. favorem) super nos inicierunt, qui toto conamine ad aperitionem temporis, videlicet in vere, hostiliter venire intendunt; qui tamen vada non habent, quoque omnia vada ipsorum super Danubium excepto Bodon comburi fecimus et destruj desolarique; quod per vada Bodon minime nocere possunt, sed vada et naves ex Constantinopoli et Galipoli per mare ad Danubium volunt adducere et intendunt. Ob hoc, domine mi graciose, si vestrae serenitatis voluntas est cum ei[s]dem habere conflictum, extunc omnia vada vestra populumque vestrum exercitualem, tam equestrem quam pedestrem, congregare in (ms. id) hasque partes nostras transalpinas conducere hicque cum ipsis conflictum habere dignemini et velitis. Si autem eadem vestra serenitas solus cum suo capite venire nollet, extunc suum populum exercitualem ad partes suas transsilvanas (ms. transseruas) jam ad festum Sancti Gregorij martiris proxime affuturum deputari et transmitti dignetur. Si eadem serenitas vestra totum suum populum dare nollet, extunc quantum serenitati vestrae esset voluntas praebere dignaretur, saltim Transsilvaniam (ms. transferuiam) et Siculorum partes. Si vero serenitas vestra ullum nobis dare vellet subsidium, tunc serenitas vestra non aliqua prorogatione tenere dignetur, sed veraciter nobis suam indicet voluntatem; hominem nostrum exhibitorem presentium hac vice non retardare dignetur serenitas vestra, sed mox et celeriter remittere, quoniam nullis modis rem inceptam derelinquere, sed ad finem volumus deducere; quod si deus omnipotens oracionibus et suffragijs exauditis christianorum ad precesque suorum humilium suas benignas inclinaverit aures nobisque tales erga paganos crucis Christi inimicos victorias prae-

buerit, eidem vestrae serenitati suaeque sacrae coronae totique regno orthodoxe fidei christiane honor summus erit utilitasque et comodum spirituale, quum non ferocitatem ipsorum fugere, sed conflictum modis omnibus volumus cum ipsis habere. Quod si nobis, quod deus avertat, male successerit regniculumque nostrum interierit, neque [e]idem serenitati vestrae ex hoc utilitas pervenerit et comodum, quoniam toti christianitati esset in detrimentum. Insuper quitquid js homo noster Radiul Farma dictum eidem serenitati, tamquam in propria nostra persona cum serenitate vestra essemus constituti. Ex Viugivar (Giurgivar?), feria V in festo beate Scolasticae Virginis, anno etc. LXII°.

Registrum in quibus locis quot homines pro hac vice in Turcia per dominum Vulaad parcium transalpinarum vaivodam utriusque sexus Turcj et Bulgari interempti sunt.

Primo in Oblisica [1]) et in Novazok [2]) locis sic vocatis interempti sunt MCCL etc.; item in Drekchtar [3]) et in Cartari [4]) et in Dridopotrom VI^{M} VIII^{C}XL; item in Orzoma interempti sunt CCCXLIII; in Vektrem [5]) interempti sunt VIII^{C}XL; in Turkama [6]) sunt interempti VI^{C}XXX; item castra eiusdem circumfereum *(sic)* acceperunt, una sola turris remansit; item in Maroten [7]) interempti sunt CCX, in Gregio [8]) ab ambabus partibus interempti sunt VI^{M}CCCCXIV

[1]) Oblucița?

[2]) Novo-selo?

[3]) Probabil Silistria, pe bulgărește Drъstor.

[4]) Cartal?

[5]) Ce este de înțeles sub numirile Dridopotrom, Orzoma (probabil identică cu Rahoma de maĭ sus) și Vectrem, nu putem ști; nu cumva Rahoma să fie Rassowa?

[6]) Să fie Turtucaĭa de pe malul drept al Dunăriĭ, față în față cu Oltenița?

[7]) Maretin, pe malul drept al Dunăriĭ, spre ost de Rusciuc.

[8]) Giurgiu?

castrumque ex altera parte Danubii habitum expugnatum est et receptum. Dominus castri videlicet zabas occisus est; et Hanika beg ibidem apprehensus est, et zabas de Nicopol filius Phirnebeg eciam apprehensus est et decollavimus; quoquod eciam Turcj de pertinencijs Nicopol fuerunt, potiores omnes cum eodem interierunt. Item in Pirgos [1] et Batin [2] et in Nongrad [3] interempti sunt CCCLXXXIV, in Finston [4] et in duobus opidis eiusdem pertinentibus interempti sunt CCCCX; item vadus de Nicopol combustus est omnino et destructus; item [in] Zomonid [5] et in Gingne [6] inter[empti] sunt MCCCXVIII; in opido Oratoua [7] interempti sunt MCCCCCLX; item vadum ibidem totaliter est combustum et ibidem capitaneus fuit Vagoi de Oraoia [7] per dominum Vulaad constitutus; item in suprascriptis locis ubique vada fuerunt, que omnia combusta sunt et destructa; homines autem utriusque sexus, juvenes et parvuli cum infantibus pariter occisi sunt, omnisque locus suprascriptus destructus remansit. Ista autem suprascripta interemptorum solum sunt quorum capita et signa sunt officialibus nostris ad omnes partes suprascriptas constitutis; qui aliter non sint ostensi aut in domibus combusti, quorum numerum ignoramus, quia quam plures interierunt etc. [8].

---

[1]) Turnul.

[2]) Batin, sat bulgăresc pe malul drept al Dunării, cam în faţa Pietroşanilor noştrii.

[3]) Novi Grad?

[4]) Şiştovul?

[5]) Zîmnicea?

[6]) Să fie Gigen, sat bulgăresc deadreapta Dunării, în faţă cu Celeï?

[7]) Rahova?

[8]) Aci şi în celelalte două locuri *etc.* se află în manuscris, nu este pus de noi.

NARAŢIUNILE GERMANE ŞI RUSEŞTI ASUPRA LUI VLAD ŢEPEŞ

Narațiunile germane asupra luĭ Vlad Țepeș.

Faĭma tirăniilor luĭ Țepeș se lățise încă în timpul viețiĭ luĭ prin țările apusuluĭ; ea trecuse maĭ întîĭ munțiĭ în Transilvania, de aci prin Sașĭ ajunse în Ungaria și în țările germane; petrecerea luĭ Țepeș la Buda în timpul unuĭ rege așa de celebru ca Mateĭ Corvin a ajutat și maĭ mult răspîndirea eĭ. Aceasta ne explică cum de pe la sfîrșitul veaculuĭ al 15-lea și începutul veaculuĭ al 16-lea ĭes în Germania maĭ multe edițiĭ ale uneĭ broșurĭ, care avea îndoitul scop de a face cunoscute publiculuĭ faptele unuĭ tiran nemaĭ pomenit și a-l delecta cu o lectură interesantă. Cruzimile luĭ Țepeș se ceteaŭ într'o epocă încă destul de barbară ca sec. 15—16 cu mare interes. Broșura maĭ avea apoĭ și o parte morală: atribuind îmblînzirea închipuită a luĭ Țepeș binefăcătoareĭ influențe a religiuneĭ catolice — căcĭ toate edițiunile vorbesc de convertirea luĭ Țepeș la catolicism, — ea dădea în acelaș timp o hrană spirituală poporuluĭ, și dacă nu era încurajată, cel puțin nu era combătută de clerul catolic.

Narațiunea germană despre Țepeș nu este nicĭ o simplă cronică, care să povestească numaĭ faptele adevărate, nu este nicĭ o poveste, în care ar predo-

mina cu totul fantazia şi tendinţa moralizătoare; ea este şi una şi alta. Acest dublu caracter al naraţiuneĭ a făcut pe uniĭ s'o ĭa drept o novelă, în care imaginaţia joacă rolul principal, şi să spele din pricina aceasta pe Ţepeş de crimele cu care e încărcat într'însa; pe alţiĭ ĭ-a făcut s'o ĭa drept izvor istoric şi să admită ca adevărate toate cîte se spun într'însa. Engel, care a publicat-o întîĭaş dată, după exemplarul conteluĭ Széchényi, a fost cel dintîĭ care a apreciat-o şi utilizat-o în istoria luĭ după merit [1]).

Se cunosc până acum, după studiile bibliografice ale luĭ Kertbeny [2]), şase ediţiunĭ, aproape toate cu acelaş text. Acestea sunt:

1. Exemplarul din biblioteca conteluĭ Széchényi, astăzĭ aflător în biblioteca naţională din Budapesta, reprodus întreg de Engel în redacţiunea originală şi de Kertbeny într'o traducere germană modernă, făcută de Podhorski, membru al Academieĭ Ungureştĭ, l. c., pag. 329 — 332. Aceasta este o broşură de 6 file, tipărite cu litere gotice, fără loc şi dată, din care însă numaĭ 5 1/4 sunt umplute, restul e gol. Titlul este: *Van deme quaden thyrañe Dracole wyda*: despre tiranul cel răŭ Drăculea Vodă. Pe fila întîĭa e imprimat portretul luĭ Ţepeş, cel reprodus de Engel în prefaţa istorieĭ sale, de D-l Hasdeŭ în broşura „Filosofia portretuluĭ luĭ Ţepeş", Bucureştĭ 1864, şi de noĭ la începutul acesteĭ scrierĭ. Engel crede că

---

[1]) Geschichte der Moldau und Walachey, Halle 1804, pag. 75—80 şi 173—179.

[2]) Ungarn betreffende deutsche Erstlingsdrucke, 1454—1600, v. K. M. Kertbeny, Budapest 1880, pag. 9—10.

această broşură a fost tipărită în timpul luĭ Mateĭ Corvin şi anume după 1477, cînd Ţepeş fu restituit, după dînsul, în domnie. O supoziţie maĭ preciză despre locul şi anul tipăriret este cu neputinţă.

2. Un al doilea exemplar, fără loc şi dată, asemenea celuĭ dintîĭ, poartă titlul *„Dracole waida“* [1].

3. Cea maĭ veche ediţie datată este cea din Bamberg, făcută de Hans Sporer la 1491, în 4⁰, cu titlul: *Ein wunderliche und erschröckenliche hystori von einem grossen wüttrich genant Dracole wayda*: o istorie minunată şi grozavă despre un mare tiran numit Drăculea vodă.

4. La 1494 a tipărit Christoff Schnaitter la Augsburg o broşură în 4⁰, cu litere gotice, sub titlul: *Dracole wayda.*

5. In 1500 s'a făcut o ediţie la Strassburg, 6 file în 4⁰.

6. Din 1521 avem o ediţie dela Nürnberg, în 8⁰, făcută de Jobst Gutknecht.

Cele două din urmă aŭ titlul „Hystorie“ şi par a fi identice cu exemplarul din 1491, despre care Kertbeny nu ştie unde se află acum. Dînsul crede că ediţia I ar fi din anul 1456 (l. c., pag. 9.) şi scrisă „in altsächsischer Sprache Siebenbürgens“; se contra-

---

[1]) Acad. Rom. posede şi ea un exemplar din colecţiunea Sturdza, fără loc şi dată, tipărit cu litere gotice şi avînd titlul *„von dem Dracole wayda, dem grossen Thyrannen.“* Textul este acelaş ca şi în exemplarul luĭ Engel, însă în limba germană modernă. Inceputul: „Nach Christi unsers herren geburt MCCCCLVI jar hate Dracole wayda vil erschrockenlicher und wunderbärlicher ding gethon als hernach geschriben stat. Item der alt gubernator hatt den alten Dracol lassen tödten, etc.“ Sfîrşitul: „Darnach macht der künig den Dracole wayda wider zu einem herren als vor und man sagt er thet darnach vil güter sach. Amen“.

zice însă singur spunînd maĭ jos (pag. 10) că prima ediţie trebue să fi fost făcută în Transilvania pe la 1480, după moartea luĭ Ţepeş. Despre ediţia nemţască din Bamberg dela 1491 crede că e făcută după prima ediţie săsască: nu ştie însă dacă amîndouă aŭ acelaş cuprins şi dacă ediţia din 1491 nu prezintă cumva o altă redacţie, ceeace ar rezulta din deosebirea de titlu. Presupunerea luĭ Kertbeny este însă lipsită de temeiŭ, căcĭ prima carte tipărită în Transilvania datează (după Seivert) din anul 1529; prin urmare cele două ediţiunĭ fără loc şi dată, presupuse maĭ vechĭ decît ediţiunile dela 1491, 1494, 1500 şi 1521, sunt făcute tot în Germania. Kertbeny maĭ greşeşte crezînd că ediţia reprodusă de Engel este „altsächsisch"; ea este „plattdeutsch", căcĭ are toate caracterele acestuĭ dialect german de nord, care se vorbeşte şi astăzĭ [1]).

Academia Romînă posede o copie, procurată de d-l Nic. Ionescu, de pe un manuscris din sec. 16 al bibliotecei mănăstireĭ din St. Gall (Nr. 806), în care se află (pp. 283—288) aceeaşĭ naraţiune despre Vlad Ţepeş, pe care o cunoaştem din textul luĭ Engel, cu foarte micĭ deosebirĭ în şirul episoadelor şi cu cîteva lipsurĭ [2]); titlul nu e păstrat, ĭar naraţiunea

---

[1]) Aşa: *p=f:* dorp — dorf, koplude — kaufleute; *k=ch:* wunderlike — wunderliche, sprake — sprache, ok — auch; *t=s:* laten — lassen, groet — gross, utheruten — ausrotten; *t=z:* to — zu, tohanth — zuhand, Wortelande — Burzenlande; *d = t:* olden — alten, doden — töten, lude — leute, ghetreden — getretten, etc.

[2]) Lipsesc aci episoadele despre *ceĭ doĭ calugarĭ* şi despre *săracii* ceĭ arşĭ într'o casă, precum şi *încheĭerea* despre instalarea în a doua domnie; în schimb ea are alin. 3 despre prădarea *Sibiuluĭ* şi satelor *Holtznüwdorff* şi *Holtznetÿa* şi al. 25 despre prădarea *Făgăraşuluĭ*.

începe cu „Item der alt gubernator", întocmaĭ ca alin. 1 din textul luĭ Engel. Dialectul în care e scrisă această versiune este cel alemanic (alemanisch), cu mult maĭ apropiat de actuala limbă literară decît dialectul plattdeutsch [1]). Versiunea însășĭ pare a fi o reproducere după o broșură tipărită, poate cu schimbarea dialectuluĭ.

Atît versiunile tipărite, cît și copia manuscrisă din St. Gall, aŭ acelaș izvor: *o singură versiune primitivă, scrisă probabil de un Sas dela Brașov saŭ dela Sibiŭ.* Numaĭ un Sas putea cunoaște așa de bine ținuturile din jurul Sibiuluĭ și Brașovuluĭ, Amlașul, Făgărașul, Tălmacĭul și celelalte localitățĭ maĭ mărunte amintite în narațiune. Amănuntele topografice ale Brașovuluĭ indică maĭ mult pe un Brașovean: *biserica sf. Bartolomeĭ*, pe care o pomenește autorul, există și astăzĭ în Brașov, *Zeiden* (romînește *Cotlea*) este și astăzĭ un sat săsesc lîngă Brașov; un *Capellenberg* există și astăzĭ în acest oraș, deși capela Sf. Iacob de care se vorbește în narațiune a dispărut de mult, lăsînd însă o urmă de existența eĭ în numele dealuluĭ pe care Romîniĭ îl numesc „Tîmpa" [2]).

---

[1]) Cf. *i=ei*: sin, siner — sein, seiner; pin — pein; Zeginer — Zigeiner; drissig — dreissig; wib, wipp — weib; ysy — eisen; *u=au*: uff — auf; krutt — kraut; husz — haus; gruszamlich — grausamlich; usserthalb — ausserhalb; sugende — saugende; *ü=eu*: kouflütt și furlütt — kaufleute și furleute; fründ — freund, etc.

[2]) D-l Hasdeŭ, în broșura sa despre filosofia portretuluĭ luĭ Țepeș, este de părere că narațiunea din Engel e scrisă de un Sas din Transilvania: „totul ne face a crede că acest opuscul scris de un Sas din Transilvania s'a alcătuit la curtea luĭ Corvin". Că s'ar fi alcătuit tocmaĭ la curtea luĭ Corvin, n'avem indiciĭ; D-l Hasdeŭ admite însă aceasta, ca să poată admite maĭ departe că „portretul luĭ Țepeș este tot atît de veridic ca al luĭ Mihaĭ Viteazul făcut la Praga" (pag. 45).

Publicăm maĭ jos două texte ale naraţiuneĭ săseştĭ: unul încă nepublicat, din Ms. No. 806 al biblioteceĭ conventuluĭ din St. Gall, altul publicat la 1804 de Engel, după exemplarul aflător în biblioteca naţională din Budapesta; pe cel dintîĭ îl cunoaştem din copia Academieĭ Romîne, făcută de însuşĭ bibliotecarul conventuluĭ, pe al doilea îl luăm din Engel.

Manuscrisul biblioteciĭ conventuluĭ din St. Gall, No. 806, pp. 283—288.

1. Item der alt gubernator der het den alten Dracol lassen töden, und der dracol und sin brüder die habend abtretten von irem glouben und verhaissen und geschworen den christen glouben zu beschirmen und halten.

2. Item des selben jars ist er gesetzt und herr worden in der Walachey; ze hand het er lassen töden den Laßlaw Wabada der daselbs herr ist gewesen.

Uan eyneme bösen tyrannen ghenomet Dracole wyda.

Na der bort vnses herẽ ihsu cristi MCCCCLVI yaer hefft desse Dracole Wyda vele schreckelike wunderlike dink ghedan unde bedreuen in Walechyen unde ok in Ungaren.

1. Item de olde Gubernator hefft den olden Dracol doden laten, unde de Dracole unde sin bröder hebben aff ghetreden van ereme louen uñ hebben ghelauet unde gesworen den cristen louen to beschermende.

2. Item des suluen yares wart he ghesettet tho eyneme heren in de Walachye. Tohanth leth he doden den Lasla Wyda, de darsuluest herre ys ghewest.

3. Item zu hand darnach het er dorffer und schlösser in Sibenburgen by der Hermonstatt lassen verbrennen, und geschlösser in Sibenburg daselbs und dorffer mit namen kloster Holtznüwdorff, Holtznetÿa zu äschen gantz verbrennen.

4. Item Berkendorf in Wuetzerland het er lassen verbrennen, man und frowen, kinder groß und klain; die er daselbs nit verbrennt, die het er mit im gefürt und ingeschmidet mit kettinen in die Walacheÿ und hett sÿ all lassen spissen.

5. Item kouflütt und furlütt von Wuetzerland der Dracol hett ingesetzt ein frÿdstag und in dem frÿdstag ließ er ir viel spissen.

6. Item jung knaben und ander die in die Walacheÿ geschickt wurdent, die warend von vil landen, dass sÿ soltend lernen die sprach, ouch ander ding, die liess er selbs zusamen bringen und im überant-

---

3. Item tohant dar na hefft he in Zouenborgen uñ ok in Wortelande mit namen Beckendorp laten vorbernen. Ok vrouwen uñ mañ, junk uñ olt, etlike hefft he mit syk gheuoret in de Walachie an yseren kedẽ uñ darsulues alle latẽ doerspeten.

4. Item he hefft alle jungẽ, de in sin lant ghesant weren, vmme to lerende de sprake, de het hee alle in eynen staunen beschluten uñ leth se vorbernẽ. Der synt ghewest veerhundert.

5. Item he heft eynen vrede ghemaket in sineme lande, in deme suluen hefft he vele koplude uñ voerlude vth Wortelande laten speten.

6. Item he hefft ok ein groet slechte uthe rutẽ laten ufspeten van deme minsten beth to deme meysten, yunk unde olt.

worten. Die ließ er all in ein stuben zusamen tun und ließ sÿ verbrennen; der warend in der zal 4 hundert.

7. Item er hett lassen ußrütten ein groß geschlecht vom minsten untz an maisten, kinder, fründ, brüder, schwöstern, und het sy all lassen spissen.

8. Item er het ouch sin lütt nackend in lassen graben untz an den nabel, darnach het er lassen zu in schiessen. Er het ouch etlich lassen bratten, etlich schinden.

9. Item er het den jungen Darin gefangen, darnach het er in lassen wegen durch sin priesterschafft, und so er es alles volbracht hatt, do het er

---

7. Item he heft den jungen Dan ghefanghen unde heft em eyn graff laten makẽ und leth ene besyngen na cristeliker ordeninge unde wyse, uñ hefft em syn houet aff hauwẽ latẽ bi deme suluẽ graue.

8. Item boden synt to em gheschikket wordẽ vã deme koninkrithe to Vngeren uñ van Sassen unde Zouenborgen in de Walachye, der weren LV in deme tale, de leth de Dracole vyf weken bey den, uñ leth spete vor ere herberge stecken. Also syne de boden in groten sorghẽ ghewesen, uñ dat heft he darumme ghedarn, wente he befruchtede vorrederya. De wyle tog he in Worteland unde vordarff dar ten roggẽ, unde alle de vruchte leth he vorbernen, vn de dat volk leth he ghefangẽ vorẽ buten dar Kronstat alzo ghenomet. Do hefft de Dracole gherouwet by sunte jacobs capelle vñ heft de vorstat laten vorbernen. Ock do de dach des morgens vro anquã, do leth he vrouwen vñ manne, junk uñ olt, bi der suluen cappellen under den berch doerspeten, uñ heft syk myddene mank ze ghesettet unde dat morghenbrot myt groten vrouden gheten.

9. Item he hefft ock sunte bortholome 2 kerke laten

denn lassen machen ain grab nach gewonhait der Christen und hatt im lassen abschlachen sin heubt bÿ dem grab.

10. Item botten sind gesandt worden zu dem Dracol von dem kung von Hungern und von Sachssen und in Sibenburg, in zal funf und funftzig, in die Walachey. Do lieẞ der Dracol die herren fachen als uff funff wuchen, und lieẞ spiẞ machen für ir herberg, und die gedachtend alweg man wurd sy spiẞen. Ey wie in groẞ sorgen sind sy gewesen! Darumb das er durch sÿ nit verratten wurd, darumb behielt er sy so lang. Und hub sich uf mit aller siner macht und zoch in Wuetzerland. Aines morges frü kam er in die dorfer, schlöss und stett, alle die er ubermocht die verstort er ouch, all frucht und traidt lie er alles verbrennen. Und alle die er daselbst het gefangen, die het er lassen füren usserthalb der statt genampt Kranstatt [1]) by der capellen die da heist S. Iacob. Und der Dracol daşelbs hatt geruwet und hatt die gantzen vorstatt lassen verbrennen. Ouch als ter tag komen ist morgens frü, was er begraiff, frow uñd man, kinder jung und alt, het er an dem morgen an den berg by der capellen all

---

vorbernen uñ alle de ornate, clenote unde kelke mit walt van dar ghenamen.

10. Item he heft syner hoeftmās eyn in eyn grot dorp gheschikket, mit namẽ Zendingk, dat to vorbernen. Wen de sulue hoftmã konde dath dorp nicht vorbernen, van wedderstaent der dorplude, vnde quã wedder to huẞ to deme Dra-

---

[1]) Exemplarul Sturdza, Kronstat.

lassen spißen umb und umb den berg; und er ist mit under in gesessen zu tisch und sin fründ daselbs gehabt.

11. Item S. Bartolme's kirch het er lassen verbrennen daselbs, ouch alle die ornat und kelch beroubt und genomen. Item er hat geschafft ainen sinen houbtman in ein groß dorff mit namen Zeÿding [1]) zu verbrennen, aber der selb houbtman mocht dasselb nit verbrennen von widerstand der dorflütt. Do kam er zu sinem herren und sprach: herr, ich hab das nit mögen volbringen, das du mich hast haissen tun. Do nam er in und hieß in spißen.

12. Item kouflüt und ander lüt mit waar gantzer kouffmanschafft von Wuetzerland gegen der Thunow [2]) gegen Bregal [3]) in zal 600 mit allem irem

---

cole unde sprak: ik hebbe nicht konen vullenbringẽ dat du my gheheten hefft; altohand leth hee den houetman doerspeten.

11. Item koplude uñ ander volk mit erer kopẽschop quemẽ van Wortelande ouer der Donouwe to Pregel ym talle VI hundert; de hefft de Dracol alle latẽ doerspeten und ere guth laten nemen.

12. Item he heft laten maken eynen groten koperen ketel uñ dar ouer eyne brede decke myt holen, unde heft de lude mith den houeden dardoer stecken vn also sluten und heft den ketel mith watere laten vullen, unde heft groet vuer vnder deme ketele laten makẽ vn dat volk also yamerlyken laten ropen vnde schryen, went dat ze gans vorsoden synt.

---

[1]) St. Zeinding

[2]) St. Thunaw.

[3]) St. Pregel.

gutt hatt er sy all lassen spißen und das gutt zu im genomen.

13. Item er het lassen machen ein grossen kessel mit zwei handhebinen und darüber ein püný mit brettern und dadurch het er lassen löcher machen, das ain mensch mit dem kopf dardurch komen mag. Darnach hatt er ain groß für darunder gemacht und wasser in den kessel gegossen und het sy lassen sieden. Er hat vil menschen, frowen und man, lassen spißen, jung und alt.

14. Ouch ist er wiederumb komen in Sibenburg gen Talmetz[1]; daselbst hett er die menschen lassen hacken als das krutt, und die er mit im gefangen gefürt hatt in die Walacheÿ, die hatt er grußamlich und mancherlaÿ spißen lassen.

---

13. Item vorschreckelicke vurchtsame vnuthsprekelike pyne heft he bedacht. Alze dat he heft laten moeder vñ kynder an dẽ brustẽ zughẽde to same spêtẽ, det de kyndere den moderen an den brusten ghesportelt hebben beth in den doet. Des gheliken heft he den moderen de bruste upghesneden uñ de kindére mit den houeden dar doer gestecken uñ beyde alzo up eynander gespetet.

14. Item etlike mynschen heft hee sydlingk laten doer speten allerleye volk, cristen, yoden vnde heyden, dat se syk lange hebben moghen roghen vnde sportelen uñ geslengert doer eynander alse de poggen. Dar na heft he en hende uñ vote ok latẽ anspeten unde heft vaken in syner sprake gesecht: ey woth groter aberheyt dryuen se nu. Aldus hefft her syne vroude ghehat.

---

[1] St. Kalmotz (Tălmaciŭ, lîngă Sibiŭ).

15. Item erschrockenlichen forchtsamelichen und unußsprecheliche pin hat er erdacht, das er hett laßen spißen mütter und kinder sugende und innerhalb eines jars oder 2 oder mer hatt er lassen spißen. Es haben ouch die kindlin den mütteren an ir brust griffen, ouch die mütter die kindle. Es het ouch den müttern die brust von einanderen geschnitten und die kinder mit dem hobt dardurch geschoben und darnach gespißt, und vil ander pin; solche groſe pin und schmertzen alle wütterich und durechter der christenhait nie erdacht habend, als von Herodes, Nerone und Diocletiano und aller ander haÿden tatten solch marter nie erdacht habend als disser wütterich.

16. Item menschen het er lassen spißen sittlingen allerlaÿ durch einander, jung und alt, frowen und man. Ouch so habent sy sich mugen begelten mit henden und füßen und hand sich gewendet und gezablet durcheinander als die frösch. Darnach het

15. Item he heft eynen Thatter [1]) gefangen, de hadde ghestalen. Do quemẽ de anderen Thatters uñ beden den Dracol, he schelde ene loß geuen. Do antwarde he un sprak: he moet hangen, unde gy scholen ene seluen henghen. Se sprecken: id were nicht ere wonheyt. Do leth de Dracol den Thatter in eynẽ ketel seden, unde de andere Thatters mosten ene ethen mit vleesche uñ mit knakẽ.

16. Item to em wart ok ghesant eyn erwerdych man, unde de quã to em by den luden, de hee also yamerlyken hatte laten speten. Do ginck der Dracole manck ze vmme uñ beschouwete ze. De weren gheschapen alse vyn groet dorre wolt. Do sprak de sulue man to deme Dracol: wo-

[1]) St. Zygeyner.

er die ouch lassen spißen und sprach offt nach siner sprach: ey wie große gradikait tribent sÿ. Und das sind gewesen haiden, juden, christen, ketzer und walchen.

17. Item er hatt ein Zeginer, der hat gestolen, do koment die anderen Zeginer und battend den Dracol, er solt in den geben. Der Dracol sprach: er sol hangen und ir müst in selbst henken; die sprachen, es wer nit is gewonhait. Der Dracol ließ den Zeginer sieden in ainem kessel, und do er gesotten ward, do mussten si in essen mit flaisch und bain.

18. Item es ward im geschickt ein erwirdiger man, der kam zu im by den lütten, die er also hatt lassen spißen. Do ging er under in umb und schowt

---

rume hee alzo dar mank deme stanke vm̃eginge. De Dracol sprak: ifft id eme anstunke. De man sprak: ya. Do leth hee ene tohant hoch bauen de anderen speten, vppe dat see em nicht mehr scholden anstynken.

17. Item vppe eyne tyd hadde eyn prester in syneme lande ghepredigет wo dat de sunde nicht vorgheuen worden, sunder men gheue dat unrechte guth denne wedder. Do bath de Dracol dẽ prester tohant to gaste, uñ sette ene an sine tafele. De Dracol sneet an wyt broet, dat se suluen ethen wolde. De preester nã undertiden der betken eyn uñ ath ene. Do sprak de Dracol to em: wo hefstu huden gheprеddiket, dat de sunde nicht vorgheuen wert, man gheue denne dat vnrechte guth wedder. Der prester sprak: ya. Do sprak to em de Dracol: worume ethstu danne van myneme brode, dot ik my suluen hebbe anghesneden. Tohant doerspete he den suluen prester.

18. Item to eyner tyt quã de Dracol in Zouenborgen to Kalmotz; dar sulues heft he vele mynschẽ laten hakken

die, und der warend als vil als ein grosser wald, und er sprach zu im, warumb er under dem gschmackt umbgieng. Der Dracol sprach, ob es in anstuncke, do sprach er ja, do ließ er in ouch zu hand spißen und richt in uff in die hechi, das es in nit anstunck.

19. Item ein pfaff het gepredigt wie die sünd nit vergeben mocht werden, man geb den das unrecht gutt wider. Nun hat er den selben pfaffen zu huß geladen und zu im an den tisch gesetzt. Nun der herr brocket im in sin essen simlen brott, der pfaff begraiff under sinen brocken ainen mit sinem löuffel. Do sprach der herr, wie er gepredigt hett die sünd, etc. etc. Der priester sprach: herr, es ist waar. Er sprach: warumb nimmst dan mir min brott, das ich hab ingebrocket, und ließ in zu hand spißen.

20. Item er hatt all sin landsheren und edel lüt in sinem land zu huß gebetten, und als das mal nun volbracht ward, do hatt er angehept an dem eltesten

---

als dat kruet, unde etlike heft he mit syk in sin lanth gheuoret unde hefft se laten doerspeten.

19. Item he heft alle syne lantvogede unde eddele lute in syneme lande tho gaste gheladen; do de maltjit vullenbrocht was, do hoef de Dracol an van deme oldesten uñ vraghete: wo vele hee dechte der wyda, de in deme lande herẽ synt ghewesen. Unde aldus vraghede he eynen na deme anderẽ. Se seden alle so vele alse eyniewelik wuste, de eyne sede vоftich, de ander XXX, also was neen under en he zede van souen. Do leth he se altomale speeten; unde der weren in deme talle wol vyffhundert.

20. Item he heft vele minschẽ uppe slypstene to dode latẽ slipen uñ vele ander unminschliker boßheit heft he ghedan, de men van em secht in etlyken landen.

heren und hatt in gefragt, wie vil er waida oder heren gedenck, die das selb land ingehept habent. Der hatt im also geantwurt, als vil er ir gedacht hett; des glichen och die andren heren jung und alt, und jedern sundern gefragt, wie vil sy solicher heren gedächt ind. Ainer hat geantwurt fünftzig, der ander drißig, ainer zwaintzig, etlicher zwölff, do ist ir keiner so jung gewesen, er hat ir by sibnen gedacht. Also hatt er dieselben heren alle lassen spißen, der warent in zal fünffhundert heren.

21. Item er hatt ain schlaff wipp, die gab sich uß sÿ wer schwanger; do ließ er sÿ beschowen durch ain andre frowen, die kund nit versten das sy schwanger wer; do nam er die selben sin schlaff frowen und schnaid sÿ von unden uff untz an die brust und sprach: er welt besehen wo er gewesen wer, oder wo sin frucht läg. Er hatt och ettlich lassen schliffen uff schliffstain, und vil ander unmenschliche ding, die man von im saget.

22. Do man zalt 1460 jar an sant Bartlomeustag, item zu sant Bartolomeus tag des morgens ist der Dracoll komen ubern wald mit sinen dienern und

---

21. Item he heft eyne boelschop ghehat; de make de enn vroet, ze were swanger van eme. Do leth de Dracol de vrouwe beseen mit den bademomen. Do spraken se to em, ze were nicht swanger. Do sneet he desulue syne boelschop van nedden up beth tho den brusten, vñ sprak: hee wolde beseẽ woer syne vrucht were, efte wer he er gheleghen, vnde west hadde.

22. Item boden synt to em gheschikket worden uth der Hermanstat in de Walachye, de hebben nagesecht so-

hatt haimgesucht all Walhen baiderlaÿ geschlächt als man sagt userhalb des dorfs Humilasch, und so vil er ir hatt zusamen mugen pringen, hatt er lassen uber ain huffen legen und sy zerhacken als das krut mit schwertern, sabeln und messern; och iren .capplon und die andren die er desselben mals nit töttet, die hat er mit im haim gefürt und hat sÿ lassen spißen, und das dorf hatt er gantz lassen abbrennen mit dem gutt, und als man sagt in zal mer den drissig tussent menschen.

23. Anno domini 1462, item der Dracoll ist komen in die grossen statt Schÿlta[2]), da hatt er lassen tötten mer den fünff und zwaintzig tussent menschen allerlaÿ volckes: cristen, haiden, etc. Darunder sind gewesen die aller schönsten frowen und junckfrowen, die behalten sind worden durch sin hofflüt, die habent begert an den Dracoll, er soll in die geben zu elichen frowen; der Dracoll das nit

---

danen yamer, do ze wedderum̃e to huß synt kamen dat se do der um̃ gespeeteter mynschẽ alze eyn groet wolt gheseen hadden.

23. Item anno Dni MCCCCLXII jaer is de Dracol komẽ in dẽ grotẽ Schyldow. Dar heft he laten doden mer wẽ vif dusent minschẽ allerleye volk, cristen, yodẽ uñ heydẽ. Mãk dẽ synt de alderschõsten vrouwen uñ jũcfrouwen ghewest, de dorch syn hofgesinde synt beholdẽ uñ bewaret worden, uñ bedẽ den Dracol, dat he ze en to elikẽ wyuen geue. Do leth de Dracol alle de mane mit den frouwen uñ jũcfrouwen to hakken mit kordẽ und swerdẽ alze dat kruth; vnde dat tete he darume, wente dat lant is deme Thurkẽ thyns schul-

[2]) St. Schiltaw.

thun wollen und hatt gebotten die all mit sampt den hofflütten zerhacken als das krut; und das hatt er darumb gethun, er ist zinsshaftig gewesen dem türckischen kaiser, der den zinss an in gefordert het. Zu hand ließ der Dracoll sinem volck verkünden, er wölt dem kaiser den zinss persönlichen raichen. Do erfröwt sich das volck, also ließ er sin volck huffenwis nach ain andren ziechen nach im, und all hoptlütt rittent im engegen. Und also ließ er dieselben all tötten. Och dieselben geginen ließ er all verbrennen, die da heisst Pallgareÿ [3]), och etlich ließ er an naglen mit dem har, und der aller wurdent in zal fünff und zwaintzig tusent, on die das für verprannt hattent.

24. Item potten vor der Hermenstatt habent gesehen totter und gespißeter in der Walachÿ als ain

---

dich gewest vnde de Thurke heft den thins vakeñ van see ghenskt. Alzo sede he den boden, he wolde ene em suluen bryngen. Vnde he toch in dat lanth, do reth mẽ em entegen in sulker meninghe, dat ze em den tyns des keysers aldar bringhen wolden. Aldus quam de eyne partye na der anderẽ. Do nu de Dracol sah, dath yd syne tyt was, do sloch he de altomale det, de em entegen weren ghereden, wẽ de ze syk des nicht vorhapet hadden. Unde de Dracol vorbernede de gantze Wulgerye. Unde alle de mynschen, de he fanghen konde, de leth de Dracol altomale speten, unde der weren im talle XXV dusent, ane de de in deme vure vordoruen.

24. Item de Dracol sach eynen man arbeydẽ yn eyneme korten hemede. Do vragede he deme manne, yfft he ok eyn wyff hadde. He antworde vn sprak: ya. De Dracole hete se vor sik bringhẽ unde vraghede er, wath se arbeyde. Se

---

[3]) St. Wulgerey.

großer wald, ußgenomen die er hat lassen braten, sieden und schinden.

25. Item ain gantze gegne die da haist Fugrasch hat er ußgerütt und sy gefürt in die Walachy, mit frowen, man und kinden hatt er sy lassen spißen. Er hat etlicher siner lütt, die sinen schatz habent helfen verbergen, die hat er all selbs köpft.

26. Item er hat siner lütt herren etlich lassen köpfen und hatt die hopt genomen und hatt damit lassen kreps vachen, darnach hatt er dieselben fründ zu hus geladen und hatt in dieselben kreps zu essen geben und sprach zu in: ir esst jetzund üwer fründ höpter; darnach hat er sy lassen spißen.

---

sprak: ick wasche, backe vnde spynne. Tohanth leth he ze speten darvm̃e, dath se ereme manne neẽ langk hemde gemaket hadde, vnde ghaff em ein ander wyff, vnde sprak to er: ze scholde em ein lang hemede maken, efte he wolde se ock doerspeten.

25. Item vppe eyne tjit quemẽ in syn lant by drehundert Thatteren. Do nam he de besten dre vthen uñ leth se braden. De mosten de anderen eten, unde sprak to en: alzo mote gy alle eyn den anderen eten, efte theet an de Thurken; des weren de Thatteren alle vro jeghẽ de Thurkẽ to stridende. Alzo leth de Dracol de perde uñ manne in kuhude kleyden, do schuchterdẽ der Turken perde vor deme ruschende der kuhude, uñ gheuen de vlucht an eyn water, do vordrunken der Turken gans vele; alzo toghen de Thatteren wedder aff.

26. Item ein monnyk baruoter ordens is em vnter wegen begegẽt ridẽde vp eyneme ezele. Do leth de Dracol dẽ ezel uñ dẽ moñik vp eynãder speten.

27. Item er hatt einen sehen arbaiten in ainem kurtzen pfad und sprach zu im: hast ain hußfrowen? Er sprach ja. Er sprach: bring mir sy her zu mir. Do sprach er zu ir: was thust du? Sie sprach: ich wäsch, bach, spin, etc. Zu hand lieẞ er sy spiẞen darum, daẞ sy irem man nit hat lassen machen ain lange pfad, daẞ man im der bruch nit sech. Zu hand gab er in ain ander wib und gebot ir, sy sölt dem man ain lange pfad machen, oder es welt sy och lassen spiẞen.

28. Item er hatt lassen spiẞen ain esel und ain münch barfüser erden oben daruff, der was im begegnet.

---

27. Item tho em worden vpp eyne tyt gheschikket etlike Walen. Do ze to em quemẽ, do vragede he se, worum̃e se de birret ock nicht affnemen. Se antwerden uñ spreckẽ: id wer ere woenheyt, uñ se nemẽ se jegẽ dem keyser nicht aff. Tohant leth he eñ dė birret an ere houede vast neghelẽ vpp, dat se en nicht affallen scholden, uñ ere wonheyt bleue. Aldus bestedighede de dat.

28. Item v́p eine tjit synt zwey moñike kamẽ in syn lant. De leth he vorbadẽ ze scholdẽ to em komẽ, unde dat daden ze. Do zee to em quemen, do nã he de eynẽ moñik besondere vñ vragede em, wat men ghudes van em seede ym lande. Dysse moñik vruchtete syk gans sere vor em vnde sprak: men secht alle guet van yuw unde gy syet eyn gans dogentsam vrom here; dat sulue seggen ik ok van yw. Do hete he dessen monnik vorwaren. Unde men brochte em den anderen moñik ok vor vnde de wart van em ghefraget alze de erste. Do dachte desse andere monnik: ik moet doch steruen, ick wil̃ em anders nicht men de waerheit seggẽ, vnde sprak: sy synt de snodeste uñ de groteste thiran, den men vinden mach in alle der

29. Item es koment in sin land bӯ drien hundert Ziginer, da nam er die besten drӯ uß in und ließ sy braten, die musstend die ander Ziginer essen und sprach zu in: also muß ainer den andern essen, bis üwer kainer mer ist, oder zücht hin an die Türcken und strit mit inen. Sy wöltend all gern dahin züchen, wo er hin wolt. Do. tett er ains und klaidet sy all in kuhüt, des gelichen och ire ross. Do sy nun zu ain andren koment, do schuchtend des Türcken ross und flüchent von wegen des gerädels, daß sy die ross nit gehaben mochten und fluchent an ain wasser und die Ziginer nach, also daß sy all ertruncken.

30. Item er hatt och all arm lütt die in sinem land warend zu hus geladen, darnach do sy nun geassent, do ließ er sy all verbrennen in ainem stadel, an zal zweihundert.

---

wernlnde, vñ ik hebbe nenẽ minschen ny gheseen, noch ghehort, de juw ye wat gutes nasecht heft, vñ dat hebbe gy ok an velen minschẽ wol bewyset. Do sprak de Dracol: du hefst my de waerheyt ghesecht, darum̃e wil ick dy laten dyn leuent. Vnde leth ene wedder loß vnde vryg, uñ sande wedder na deme ersten uñ meynde, er worde em ok noch de waerheyt segghen. Do sede he na alze voer. Do sprak de Dracol to synen plaghers: nemet ene wech uñ dodet ene uñ leth ene speten van der warheyt weghen, de he vorhelete uñ nicht bekennen wolde.

29. Item desse Dracol de leth braden junge kindere de mostẽ ere eghene modere eten, uñ leth velen vrouwen de borste aff snyden, de ere eghen mans mosten eten, dana zo leth hee ze altomale speten.

30. Item he leth allen truzgeleren in syneme lande eyne gute maltjit bereydẽ. Na der maltit let he ze vaste

31. Item er ließ die jungen kinder braten, die musstend die muteren essen, und schnaid den frowen die brüst ab, die musstend die man essen, darnach ließ er die man spißen.

32. Item es wurdent zu im geschickt etlich Walhen, do si zu im komen, do naigtend sy sich und thätent ir hutt ab, und darunder hattent sÿ brune und rote baret oder hübel, die thetend sy nit ab. Do fragt er sy, warumb sÿ dieselben hübel oder baret nit abthetend. Sy sprachen: herr, es ist unser gewonhait; wir thund sy gegen dem kaiser nit ab. Er sprach; nun will ich üwer gewonhait bestetigen. Sy danktend siner genaden, er ließ im nemen gut starck ÿsÿnagel und ließ in die hüblin umb und umb annaglen an das hopt, daß sy in nit abvielent; also bestetiget er in ir gewonhait.

---

besputen in deme zale, darinne se ghęten vnde drunken hadden. Unde hete de zael ansticken vnde vorbrende ze altomale, vñ dath dede he darumme, wente he meynde, se ethen den luden ere broet vorgheues aff, vnde konden dat nicht vordenen.

31. Item tohant dar na do vingk ene de koninck van Ungeren vnde helt ene lange tyed gans stre͛gelik ghefangen. Dar na leth he syk dopen to Offen, vnde dede gans grote bote. Dar na makede de konink van Ungeren dessen Dracol wyda wedder‸to eynem groten heren alse voer. Vnde man secht, dat he dar na noch gans veele guder werke dede, do he eyn cristen was worden.

Naraţiunile ruseştĭ asupra luĭ Vlad Ţepeş.

Cu totul necunoscută până acum a rămas istoricilor apusenĭ şi scriitorilor noştriĭ naraţiunea rusască despre Vlad Ţepeş, cunoscută în vechea literatură rusască dintr'o sumă de manuscrise, începînd cu sec. 15 şi sfîrşind cu sec. 18. Această istorioară poartă titlul „Povѣstь o Drakulѣ“ (povestea despre Dracula) şi e una din cele maĭ interesante producţiunĭ literare ale Ruşilor din sec. 15-lea; ea formează, împreună cu alte două treĭ istorioare, singurele producţiunĭ de literatură profană din acest secol. Până aci nu aflăm în pravoslavnica Rusie decît manuscrise de cuprins religios; cele profane găsesc intrare în Rusia, sub influenţa apusuluĭ, deabĭa prin sec. 15 şi una din cele dintĭĭ este „povestea despre Dracula“.

Ea a rămas pentru noĭ necunoscută, deşi încă dela 1825 o amintise Karamzin într'o notă la istoria sa, ca dovadă că „străbuniĭ Ruşilor nu se ocupaŭ numaĭ cu scrierĭ istorice şi teologice, ci şi cu romane“. „Povestea despre Dracula“ este pentru Karamzin un fel de roman saŭ novelă, care desvoltă idea, că pentru toate lucrurile există un singur leac în lumea aceasta: moartea. Aceasta este, după dînsul, filosofia

poveștiĭ luĭ Vlad Ţepeş [1]). Karamzin lua, se pare, pe Dracula al poveştiĭ drept un personaj mitic.

Cel dintîĭ care s'a ocupat maĭ de aproape cu această poveste a fost învăţatul slavist Vostokov, care a avut ocazia să se pronunţe asupra eĭ în descrierea manuscriselor conteluĭ Rumjancev din Moscva: o scriere care puse baza tuturor cercetărilor ulterioare asupra vechilor manuscrise ruseştĭ. Vostokov, descriind sbornicul cu No. 358 din muzeul Rumjancov, pe care el îl pune în sec. 15—16 şi care conţine cea maĭ veche versiune a „poveştiĭ despre Dracula, voevodul muntenesc" (ff. 356—363), exprimă părerea foarte plausibilă, că „autorul poveştiĭ trebue să fi fost în Ungaria pe lîngă regele Mateĭ", ca să poată intercala în povestea sa notiţele ce se află la sfîrşitul eĭ despre petrecerea luĭ Dracula şi a fiilor săĭ la Buda. Considerînd că pe la 1482 marele cnĭaz al Moscveĭ Ivan Vasiljevič a trimes în misiune la regele Mateĭ Corvin pe secretarul săŭ Kuricyn, Vostokov e de părere că „cu multă probabilitate s'ar putea atribui această poveste saŭ luĭ Kuricyn însuşĭ, saŭ unuĭa din suita sa, care auzise întîmplările descrise în poveste dela martorĭ oculari, saŭ dela oamenĭ ce-şĭ aduceaŭ încă bine aminte de ele" [2]). Pentru Vostokov povestea a fost deci scrisă pe la sfîrşitul sec. 15-lea.

---

[1]) Geschichte des russischen Reiches, trad. după ediţia II rusască, Riga, 1825, vol. VII, pag. 183—185 şi nota 180. Ediţia I rusască a eşit în 12 volume dela 1816—1829. Cf. din aceasta vol. VII, pag. 230—231, nota 411. Karamzin cunoscuse versiunea manuscrisuluĭ conteluĭ Tolstoj, pe care acesta din urmă il cumpărase, împreună cu alte manuscrise, dela prinţul Dim. Galicyn.

[2]) Opisanie slavjanskich rukopisej rumjancevskago muzeja, Moskva, 1842, pag. 512; cf. şi pag. 508.

Karamzin şi Vostokov n'aŭ publicat nicĭ unul textul povestiĭ. Acesta e publicat, pe cît ştiŭ eŭ, întîĭaşdată în cartea luĭ Pypin asupra vechilor poveştĭ şi istorioare ruseştĭ, St. Petersburg 1857: o carte în care învăţatul autor s'a încercat să clasifice după subĭecte materialul vecheĭ literaturĭ profane, maĭ ales beletristice şi apocrife, în Rusia[1]. Aci, pe lîngă textul povestiĭ scos din sbornicul No. 358 al muzeuluĭ Rumjancev, se găsesc şi unele consideraţiunĭ generale asupra luĭ Dracula şi năzdrăvăniilor luĭ, după Chalcocondylas, Ducas şi istoriciĭ ungurĭ, cu supoziţia că povestea rusască trebue să aĭbă oarecare isvoare vestice. Ediţiunea nu este destul de exactă; afară de greşelele destul de numeroase strecurate prin copiare, lipsesc din ea şi cîteva şire la alineatele 5 şi 6, pe care Pypin le socotea „destul de nemodeste" pentru a putea fi publicate (l. c., pag. 346).

Cu cîteva şire lipsă în al. 6 e publicată povestea şi de Buslaev în crestomatiile sale pentru vechea literatură rusască, una, cea mare, dela 1861 [2]), alta, pentru şcoalele secundare din Rusia, dela 1881 (ed. III) [3]). Intr'o notiţă asupra acesteĭ poveştĭ, publicată în „Analele literatureĭ şi antichităţilor ruseştĭ" de pe anul 1863[4]), Buslaev crede că ea a fost scrisă prin sec. 15 undeva în apus, de unde a trecut apoĭ într'o

---

[1]) Očerk literaturnoj i-torii starinnych pověstej i skazok russkich, St. Peterburg, 1857.

[2]) Istoričeskaja christomatija cerkovnoslavjanskago i drevnerusskago jazyka, Moskva, 1861, col. 700 şi urm.

[3]) Russkaja christomatija, ed. 3, Moskva, 1881, pag. 221 şi urm.

[4]) Lětopisi russkoj literatury i drevnostej, ed. Tichonravov, tom. V (1863). pag. 84 din despărţămîntul al 3-lea.

traducere în Rusia, tot prin sec. 15. El deduce aceasta din pasajul cosmografieĭ luĭ Sebastianus Münsterus (Basileae, 1550, pag. 918 „despre Moldova“), în care acesta spune că se citesc minunate lucrurĭ despre Ţepeş şi judecăţile luĭ tiranice: man lisst wunderbarliche Ding von seiner tyrannischen Gerechtigkeit. Sebastian Münster povesteşte maĭ multe episoade din viaţa luĭ Ţepeş, despre care Buslaev crede că le-a luat din vre-o cronică ungurească, în care povestea luĭ Dracula va fi intrat subt o formă maĭ prescurtată şi fără episodul treceriĭ luĭ la catolicism (l. c., pag. 86): o presupunere superfluă, după ce ştim cît de răspîndită era povestea germană despre „Dracole wayda“ în apus. Sebastian Münster cunoştea de bună samă naraţiunea germană[1]); el maĭ cunoştea însă şi pe istoriciĭ Ungurĭ, d. p. pe Bonfinius, din care împrumută multe lucrurĭ; cf. Engel, Geschichte der Moldau und Walachey, pag. 178. Cercetările luĭ Pypin şi Buslaev aŭ fost resumate apoĭ în manualele de istoria literatureĭ ruseştĭ, d. p. în Galachov, Istorija russkoj slovesnosti, ed. I, St. Petersburg, 1863—1867, ed. II, ibid. 1880 şi urm., saŭ în Porfirjev, Istorija russkoj slovesnosti, Kazanj, ed. 4, 1886 şi urm.

---

[1]) Cf. Cosmographia, l. IV, cap. 82, unde se află şi o ilustraţiune: 3 Turcĭ traşĭ în ţapă. Episoadele istorisite de Sebastian Münster sunt: 1) solia turcească şi baterea piroanelor în capul solilor, 2) banchetul în mijlocul Turcilor înţăpaţĭ, 3) arderea săracilor după ospăţ, 4) cum chinuea Ţepeş pe Turcĭ belindu-le pielea dela picĭoare şi punînd caprele să lingă sarea de pe ele, 5) cum negustorul din Florenţa şĭ-a lăsat baniĭ în drum şi dimineaţa ĭ-a găsit neatinşĭ, 6) cum, în sfîrşit, după ce fu instalat a doua oară în tron, Ţepeş a fost prins de Turcĭ şi capul luĭ dăruit sultanuluĭ.

Cu toate cercetările de până acum, maĭ ales ale luĭ Buslaev, nicĭ textul povestiĭ despre Dracula nu este încă bine editat, nicĭ studiile făcute asupra eĭ nu sunt îndestulătoare[1]. Deaceea în timpul petreceriĭ mele în Rusia am căutat să studiez manuscrisele ce mĭ-aŭ fost accesibile la St. Petersburg și Moscva, spre a putea da, textele cele maĭ autentice ale povestiĭ și a-mĭ forma o convingere despre originea eĭ. Cele ce voiŭ spune aci să fie considerate prin urmare ca o rectificare și completare a lucrărilor ruseștĭ asupra materieĭ.

Povestea despre Dracula o cunosc din următoarele manuscrise:

1. Sbornicul No. 358 din muzeul Rumjancev, ff. 356—363; semiunciala sec. 15—16; sbornicul este, după părerea luĭ Vostokov, Sobolevskij și a noastră, de origine vestică, bjalorosă. Povestea poartă în acest sbornic titlul: ѿ мꙋтьѧ́нскоꙋм[ь] воѥ̂вѡд[ѣ]: despre voevodul muntenesc.

---

[1]) Ca să ne convingem despre aceasta, n'avem decît să deschidem una din istoriile literatureĭ ruseștĭ, d. p. a luĭ Galachov. Asupra „povestiĭ despre Dracula" se spun acolo următoarele: „Din veacul al 15-lea sunt și poveștile despre Dracula și despre zidirea și luarea Țarigraduluĭ (sc. de Turcĭ). In povestea despre Dracula, voevodul țăriĭ munteneștĭ (Moldova [sic]), avem a face cu un personaj istoric, fiŭ nelegitim al voevoduluĭ muntenesc Milța [sic], după moartea căruĭa el omorî pe urmașul legitim și luâ domnia Valachieĭ, etc." Istorija russkoj slovesnosti, ed. II, tom. I (1880), pag. 315. Trecînd peste greșelele elementare de fapte, nu găsim nimic asupra origineĭ povestiĭ, asupra isvoarelor și redacțiunilor eĭ, etc.; și cu toate acestea, capitolul cărțiĭ luĭ Galachov, din care am scos pasajul de maĭ sus, e redactat de unul din ceĭ maĭ distinșĭ istoricĭ literarĭ și folcloriștĭ în Rusia! Porfirjev, Istoria russkoj slovesnosti, 1886, vol. I, pag. 506, numărînd între povestirile sec. XV și „povestea despre voevodul muntenesc Dracula", zice că într'însa „se istorisesc strașnicele cruzimĭ ale unuĭ voevod moldovenesc [sic]."

2. Sbornicul No. 632 din colecţiunea de manuscrise a luĭ Undolskij, astăzĭ aflătoare în muzeul Rumjancev din Moscva, ff. 263—276[1]; semiuncială de la jumătatea sec. 17; manuscris în 12^0, cu 341 file, de origine velikorosă; povestea are aci titlul: сло́во ѿ дракоу́ле воеѐво́де моутьѧ́нькскїе землї: cuvînt despre Dracula voevodul ţăriĭ munteneştĭ.

3. Sbornicul luĭ Tichonravov din sec. 17, care a aparţinut odinioară luĭ Pogodin (amîndoĭ foştĭ profesorĭ la universitatea din Moscva), ff. 88 b.—97 a; scrisoarea e semiuncială, redacţiunea velikorosă, ĭar titlul: сказа́нїе о дракоулѣ воеѐво́дѣ, глав .ѳ.: poveste despre voevodul Dracula, nouă capitole.

4. Un alt sbornic al profesoruluĭ Tichonravov, tot semiuncial, dar dela sfîrşitul sec. 17, ff. 412 — 425; redacţiunea e şi aci velikorosă, ĭar titlul; ѡ цари дракоулѣ и ѡ смерти его: despre împăratul Dracula şi despre moartea luĭ.

5. Un chronograf al luĭ Kolačev din sec. 17, din care o copie a povestiĭ se află între hîrtiile luĭ Bĕljaev din muzeul Rumjancev. Versiunea aceasta este perfect identică cu cea din manuscrisul luĭ Undolskij. Cf. A. Viktorov, Sobranie rukopisej I. D. Bĕljaeva, Moskva, 1881, pag. 65.

6. Sbornicul No. 1606 din biblioteca luĭ Pogodin, astăzĭ în biblioteca imperială din St. Petersburg, ff. 229—234; cursiva sec. 17; cf. descrierea acestuĭ sbornic în Byčkov, Opisanie slavjanskich i russkich

[1]) Cf. Slavjanorusskija rukopisi V. M. Undolskago, Moskva, 1870, pag. 47 din adaos, sub tilul: Očerk sobranija rukopisej V. M. Undolskago.

rukopisnych sbornikov imperat. publ. biblioteki, St. Peterburg, 1882, sub No. 67. Povestea are aci titlul: ѡ цари дракуле греческиѧ земли: despre Dracula, împăratul ţăriĭ greceştĭ.

7. Un chronograf din sec. 18 al societăţiĭ de istoria şi antichităţile ruseştĭ dela universitatea din Moscva, No. 286, ff. 645—651; Pypin, l. c., l-a pus greşit la sfîrşitul sec. 17. Povestea are aci un titlu foarte lung: сказанїе о дракѹле мѹтьѧнскїе земли воеводе греческїе вѣры, а влажинскимъ ꙗзыком звасѧ дракѹла, а рѹским ꙗзыкомъ именовасѧ дїѧволъ, по житїе его зломѹдрых людей: poveste despre Dracula voevodul ţăriĭ munteneştĭ, de legea grecească, ĭar pe limba romînească s'a chĭemat Dracula, ceeace pe limba rusască însamnă dĭavol, după viaţa luĭ, a oamenilor celor răĭ [1]).

Cuprinsul tuturor versĭunilor acestora este aproape acelaş, cu deosebire că într'unele manuscrise lipsesc unele episoade, care se găsesc în altele. Toate sunt însă variante maĭ mult saŭ maĭ puţin depărtate de versiunea cea maĭ veche din sec. 15—16. In unele se povestesc episoadele din viaţa luĭ Ţepeş rînd pe rînd, fără ca să li se dea vre-un titlu: aşa este versiunea dela sfîrşitul sec. 17 şi versiunea cea maĭ veche, care are numaĭ două subtitlurĭ; în altele fiecare episod îşĭ are titlul săŭ: aşa sunt celelalte versiunĭ. Un lucru se observă uşor la toate: cu cît versiunea este maĭ depărtată de versiunea sec. 15—16, cu atît povestea devine maĭ legendară, cu atît maĭ mult

[1]) Manuscrisul din sec. 17, după care a publicat Sacharov (Russkija skazki, No. CXV) un text, în care Dracula e numit царъ şi pe care îl citează Pypin, nu l-am putut vedea.

persoană luĭ Dracula se depărtează de Ţepeş cel istoric. Pe cînd versiunea primitivă îl ştia domn în ţara munteească şi-ĭ cunoştea în trăsăturĭ generale adevărata luĭ istorie: că a fost prins şi închis de Mateĭ, că a stat la Buda multă vreme, că a fost instalat din noŭ în scaun, etc., versiunile din sec. 17—18 îl fac împărat al ţăriĭ greceştĭ, saŭ simplu împărat, nu ştiŭ nimic de fiiĭ luĭ, etc.: naraţiunea istorică devenise o poveste.

Iată cuprinsul celor 4 versiunĭ principale, publicate maĭ jos sub literile A, B, C, D:

Versiunea A. (sbornicul Rumjancev) are următoarele episoade: 1. despre soliĭ cărora le-a bătut calpacele cu cue în cap; 2. despre lupta cu Turciĭ şi examinarea răniţilor, spre a vedea carĭ sunt răniţĭ în faţă şi carĭ în dos; 3. despre slujba făcută sultanuluĭ prin jăfuirea ţăriĭ turceştĭ; 4. despre cupa de aur de lingă fîntînă; 5. despre pedepsirea femeilor necredincĭoase (ѿ жєнъ); 6. despre pedepsirea solilor celor proştĭ (ѡ послѣхъ); 7. despre solul luĭ Matiaş care scapă de pedeapsă prin răspunsul săŭ ingenios; 8. despre tragerea în ţapă a slugeĭ care şĭ-astupa nasul în mijlocul cadavrelor; 9. despre săraciĭ ceĭ arşĭ; 10. despre ceĭ doĭ călugărĭ catolicĭ; 11. despre negustorul care şĭ-a lăsat galbeniĭ în uliţă; 12. despre femeea omuluĭ sărac cu cămaşa murdară; 13. despre îngroparea buţilor cu aur pe albia rîuluĭ; 14. despre prinderea luĭ Ţepeş şi petrecerea luĭ în temniţă; 15. despre un hoţ pe care l-a scăpat Ţepeş în curtea luĭ din Peşta; 16. despre trecerea la catolicism şi sfîrşitul luĭ.

Versiunea B. (sbornicul Undolskij şi Tichonravov 1.) are maĭ puţine episoade, dar toate cu titlurĭ: 1. despre solĭ (ѡ после́хъ): versiunea A. 1.; 2. despre lupta cu împăratul (бра́нь ц҃ре́ва): A. 2.; 3. despre un sol (ѡ после́): A. 3; 4. despre dreptate (ѡ правде): A. 4; 5. despre săracĭ (ѡ стра́нныхъ): A. 9; 6. despre călugărĭ (ѡ мни́сехъ): A. 10; 7. despre un negustor (ѡ кꙋпъце́): A. 11; 8. despre femeea leneşă (ѡ лени́вои жене́): A. 12; 9. despre curve (ѡ блꙋди́выхъ): A. 5; 10. despre solĭ (ѡ послѣхъ): A. 6; 11. despre răsboiŭ (ѡ во́йне): A. 14 şi 16 (părţĭ: lupta cu Turciĭ, prinderea de către Matiaş, petrecerea în Buda şi punerea în a doua domnie); 12. despre un răŭ obiceiŭ al luĭ (ѡ злоⷨ ѡ҆бы́чае): A. 14; 13. despre sfîrşitul luĭ (ѡ скоⷨ҇ча́нїи): A. 16. In această versiune lipsesc, cum se vede, episoadele 7, 8, 13 şi 15 din versiunea A.— De versiunea B. se ţine şi sbornicul Pogodin No. 1606 al biblioteciĭ imperiale din St. Petersburg, cu foarte neînsemnate deosebirĭ; acesta are însă numaĭ 11 episoade: toate, afară de două, în aceeaşĭ ordine ca sbornicele Undolskij şi Tichonravov 1.

Versiunea C. (sbornicul Tichonravov 2.) are următoarele episoade, nicĭ unul cu titlu: 1—5 din versiunea A., cu deosebirea că la 5 se vorbeşte şi de pedeapsa bărbaţilor necredincĭoşĭ; 6 este identic cu 7 A; 7 este identic cu 8 A., cu deosebirea că aci e vorba de un sol, nu de o slugă a luĭ Ţepeş; dela 8—15 episoadele acesteĭ versiunĭ corăspund cu 9—16 A.

Versiunea D. (chronograful sec. 18) are următoarele episoade, toate cu titlurile lor: 1. despre solia

împăratuluĭ turcesc (о посольстве тѹрскаго царѧ): A. 1; 2. despre mergerea soluluĭ turcesc dela Dracula în ţara sa (о походе тѹрскаго посла ѿ дракѹлы во свою землю); 3. despre mergerea luĭ Dracula cu oastea sa în ţara turcească, la slujbă (о походе дракѹлине с воинском своим в тѹрскѹю землю слѹжить); 4. despre pustiirea ţăriĭ turceştĭ din partea luĭ Dracula şi despre întoarcerea luĭ în ţara sa (о пленении турской земли ѿ дракѹлы и о походе в свою землю); 5. despre congediarea din partea luĭ Dracula a solilor turceştĭ (об одпѹске ѿ дракѹлы тѹрскым провожатым); 6. despre groaza şi tăria luĭ Dracula în ţara sa (о грозы и о ѹкрепленіи дракѹлине во своей земли); 7. despre fîntîna dintr'un loc pustiŭ în ţara muntenească (о кладѧзи в мѹтьѧнской земли на нѣкоем пѹсте мѣстѣ): numerile 6 şi 7 corăspund No. 4 din versiunea A.; 8. despre legea din ţara muntenească asupra femeilor, văduvelor şi fetelor (о ѹкрепленіи в мѹтьѧнской земли о женах и о вдовах и о двцах), 5 A.; 9. despre năravul cel răŭ al luĭ Dracula şi despre viclenia luĭ (о злонравіи дракѹлине и о замысле его), 6 A.; 10. despre Dracula, solul unguresc şi masa (о дракѹліне и о горском (sic) после и о трапезѣ), 7 A.; 11. despre adunarea oaspeţilor luĭ Dracula şi despre stolnicul luĭ şi despre moartea stolniculuĭ (о собраніи гостей дракѹлиных и ѡ столнике его и о смерти столника), 8 A.; 12. porunca luĭ Dracula despre săracĭ, trimeasă odată în toată ţara muntenească (о нищих оуказ дракѹлинъ, единою пѹсти свое повелѣніе по всей земли мѹтьѧнскіе), 9 A.; 13. despre călugărĭ şi despre întrebările stariţilor (о минсѣхъ и ѡ

вопросѣхъ старцовъ), 10 A.; 14. despre un negustor călător din ţara ungurească în ţara muntenească şi despre pĭerderea auruluĭ (о нѣкоем прѣзжемъ купцы югорском в мутьанскіє земли и о погубленіи злата); 15. despre un hoţ şi despre furtul auruluĭ (о тати і о кражи злата): numerile 14 şi 15 sunt No. 11 A.; 16. despre omul sărac care umbla pe uliţă cu haĭna ruptă şi despre nevasta luĭ şi despre moartea nevestiĭ (о голеньком человѣкки в роздранней одежди ходаща по улицы и о женѣ єго и о смерти жены), 12 A.; 17. despre maĭştriĭ de butoaĭe (о бочечных мастерах), 13 A.; 18. despre venirea regeluĭ unguresc împotriva luĭ Dracula şi despre prinderea luĭ (о приходе югорскаго короля на дракулу и о взятіи єго в полон), 14 şi 15 A.; 19. despre trimeterea luĭ Dracula de către rege în domnia muntenească şi despre lăpădarea luĭ de legea creştinească şi despre naşterea celor doĭ fiĭ aĭ luĭ şi despre fuga ostaşilor turceştĭ (о посланіи ѿ короля дракулы на воєводство мутьаньское и ѡ ѿверженіи вѣры христіаньскіє и о рожденіи дву сыновъ єго и о побѣгє турскихъ воєвъ); 20. despre moartea luĭ Dracula voevodul muntenesc în credinţa cea necurată: a fost omorît de ostaşiĭ săĭ (о смерти дракулы мутьаньского воєводы в нечестивыє вѣры, ѿ своих воинъ убієн бысть), 16 A.

Cuprinsul acestor patru versiunĭ ale „poveştiĭ despre Dracula“ ne arată că ea, în timp de treĭ secole (sec. 16—18), a rămas în liniamentele eĭ generale aceeaşĭ. Deosebirile de redacţiune sunt foarte micĭ, ele se rapoartă maĭ mult la detaliĭ neinsemnate. Povestea începe în toate versiunile spunînd numele luĭ Dracula, care pe ruseşte însamnă dĭavol

şi se potriveşte cu faptele luĭ cele rele, trece apoĭ la feluritele episoade din viaţa luĭ, care se istorisesc aproape în acelaş şir în toate versiunile şi conţin feluritele iscodirĭ ale luĭ Dracula, spre a putea chinui pe oamenĭ, se termină în sfîrşit cu povestea detronăriĭ şi internăriĭ luĭ în închisoarea dela Buda, unde, ne maĭ putînd chinui oamenĭ, el chinueşte animale; după aceasta urmează, ca culme a tuturor crimelor, trecerea luĭ la catolicism şi peirea luĭ de mîna oamenilor săı [1]).

Singurele deosebirĭ de redacţiune ce întîlnim sunt, că în unele versiunĭ Ţepeş e numit *voevod*, în altele *ţar;* că unele îl pun în ţara *muntenească*, altele în ţara *grecească;* unele schimbă persoanele din episoade, ca d. p. la episodul 8 A., unde se vorbeşte de *sluga* luĭ Ţepeş, pe care acesta a pus-o într'o ţapă maĭ înaltă, ca să nu-l ajungă mirosul cadavrelor: în versiunea C. e vorba aci de un *sol*, în versiunea D. de un *stolnic*; cîteodată în loc de ţara *ungurească* stă ţara *turcească* (episodul 10 A. din redacţiunea sborniculuĭ Pogodin), altă-dată găsim *Vlah* în loc de *Leah* (ibid., episodul 7 A.)[2]); unele fac din *„ugorska zemlja“* (ţara ungurească) o ţară mitică *„gorska zemlja“*, ĭar din *„vlaškij jazykъ“* (limba romînească) fac fantastica limbă: *„vlažinskij jazykъ“* (chronogr. sec. 18). Toate acestea sunt variante foarte uşor de înţeles într'o poveste. Forma primitivă ni

[1]) Versiunile, în care partea dela sfîrşit lipseşte, par a fi necomplete.

[2]) In sbornicul Tichonravov 2. solul e numit *Matian*, în urma uneĭ confuziunĭ cu *Matiaş* craĭul; chronograful sec. 18 numeşte pe sol *Matiaşe*.

se pare chĭar că s'a păstrat prea bine, în raport cu o sumă de alte naraţiunĭ vechĭ ruseştĭ, ale căror redacţiunĭ maĭ nouă samănă prea puţin cu redacţiunile lor primitive. In povestea despre Ţepeş fondul istoric n'a dispărut nicĭ-odată cu totul.

Care să fie acest fond istoric, saŭ cu alte cuvinte, care să fie redacţiunea primitivă, cînd şi de cine să fi fost ea scrisă şi de ce isvoare să se fi folosit autorul eĭ?

De bună samă, redacţiunea primitivă a povestiĭ despre Ţepeş este redacţiunea sborniculuĭ Rumjancev, care este totdeodată şi cea maĭ veche. Aceasta nu numaĭ că ni s'a păstrat într'o copie aproape contimporană, dar autorul eĭ se vede a fi fost un om, care a văzut chĭar familia luĭ Ţepeş, după moartea acestuĭa, la Buda. Cele două alineate dela sfîrşit despre fiiĭ luĭ Ţepeş şi despre răsboaĭele luĭ Ştefan cel Mare în Muntenia nu lasă nicĭ o îndoeală asupra acestuĭ lucru. Autorul spune că unul din ceĭ treĭ fiĭ aĭ luĭ Ţepeş *trăeşte* pe lîngă fiul craĭuluĭ, că un altul murise nu de mult (при насъ), ĭar pe al treĭlea, *Mihail*, pe care noĭ l-am identificat cu *Mihnea cel Răŭ*, l-a văzut tot la Buda, unde venise din Turcia şi se însurase cu o fată pe care ĭ-a dat-o regele Ungarieĭ.

După alineatul dela sfîrşit, s'ar părea că toate acestea s'aŭ petrecut pe la 1481—1482, după ce Ştefan cel Mare biruise şi omorîse pe Basarab la Rîmnic, ĭar în locul luĭ pusese domn pe Vlad Călugărul (1481). Acest eveniment era cunoscut autoruluĭ „poveștiĭ despre Dracula"; el pomeneşte de Vlad Călugărul, face însă o confuziune, crezînd că pe acest Vlad

l-a scos Ștefan din scaun, omorîndu-l și luîndu-ĭ nevasta: autorul confundă àci pe Vlad Călugărul cu Radu cel Frumos, pe care Ștefan l-a bătut în anul 1472, ĭ-a luat soția și l-a înlocuit în domnie cu Basarab. Aserțiunea că Ștefan „stăpînește acum singur țara muntenească" nu se poate raporta decît la timpul dintre 1481—1484, cînd în Muntenia domnea Vlad Călugărul, fiul luĭ Vlad Țepeș, cu sprijinul și sub protecția luĭ Ștefan cel Mare.

Dacă Vostokov ar fi știut aceste amănunte, nu s'ar maĭ fi îndoit nicĭ un moment să atribue scrierea povestiĭ despre Dracula luĭ *Kuricyn*, care tocmaĭ pe vremea aceea, pe la 1482, se afla în Buda. Această presupunere are toate probabilitățile pentru sine.

Maĭ întîĭ, „povestea despre Dracula" este o producțiune rusască independentă de orĭ-ce isvor occidental; ea nu este tradusă nicĭ din nemțește, căcĭ cunoscuta istorie despre „Dracole wayda" este cu totul altfel redactată [1]), nicĭ din polonește, cum sunt aplicațĭ a crede ceĭ-ce vor să-ĭ găsească cu orĭce preț un isvor occidental. In vechea literatură polonă această poveste e necunoscută.

[1]) Narațiunea germană păstrează forma uneĭ *cronice*, în care se povestesc faptele unuĭ personaj istoric bine cunoscut; ea are și *date cronologice* exacte, cum e data suireĭ pe tron a luĭ Țepeș (1456) și izgoniriĭ luĭ de cătră Turcĭ (1462), care lipsesc în narațiunea rusască. Pe lîngă aceasta, diferitele episoade din viața luĭ Țepeș sunt istorisite în aceasta din urmă într'o altă ordine și cu alte cuvinte: nicăirĭ nu constatăm o traducere saŭ prelucrare apropiată de cealaltă. Versiunea rusască are numaĭ cincĭ episoade comune cu cea germană și chĭar în aceste cincĭ constatăm deosebirĭ de redacție: a) episodul cu soliĭ ce nu-șĭ ĭaŭ pălăriile din cap, b) cu sluga ce nu poate suferi mirosul de cadavre în vremea meseĭ, c) cu săraciĭ cărora le-a dat foc, d)

Dacă maï considerăm şi faptul că povestea rusască n'a împrumutat nimic din cronicariï ungureştï, — cu atît maï puţin aceştia dintr'însa, după presupunerea luï Buslaev — nu rămîne altceva de crezut, decît că *autorul eï este un Rus, care între 1481—1484 a petrecut la Buda*, unde a auzit toate lucrurïle povestite despre Ţepeş şi a scris apoï, fără nicï un model străin, povestea de care ne ocupăm. Ea este scrisă în limba slavă bisericească, care pe atuncï era limba literară a tuturor Ruşilor, a popoarelor slave ortodoxe şi a Romînilor. Autorul cunoştea foarte bine această limbă, căcï formele vechï slave sunt păstrate cu multă exactitate. Se găsesc şi rusisme, şi anume de acelea care ne arată că cel puţin cea maï veche copie a povestiï a trebuit să fie făcută undeva în teritoriul vestic al Rusieï actuale [1]).

S'a zis, pe baza cuvintelor *dukat* „galben" şi *mil* (gen. pl.) „milă", neuzitate în Rusia veche, că

---

cu ceï doï călugărï, e) cu femeea şi cămaşa bărbatuluï. La episodul d) călugărul care justifică faptele crude ale luï Ţepeş este, după versiunea rusască, cinstit de el, pe cînd celălalt este pus în ţapă, ca să moară moarte de mucenic; după versiunea germană, e pus în ţapă călugărul care minte, spunîndu-ï luï Ţepeş că lumea îl laudă. La episodul e) versiunea rusască vorbeşte de o cămaşe nespălată, cea germană de o cămaşe prea scurtă. — Din aceste deosebirï se vede că *autorul povestiï ruseştï n'a lucrat după versiunea germană*, ci că amîndouă sunt independente.

[1]) Pentru părerea aceasta am invoca maï ales prezenţa unuï r aspru în sbornic, în locul luï r moale: роүрикъ (pe lingă рюрикъ) 205 a., рѹрик 207 a., игора g. s. 205 a. 206 b. 207 a. 218 b., из за мора 205 b., роүрикѡв 207 b., оүмрбша 205 a., игоръ 208 b. Sunt şi cîteva casurï de akanje: багат 231 b., акнанскїи şi акнанѡм 272 a., акнанстєи 271 a. (ibid. ѡкнан) şi de ц-ч: ростиславицъ 209 a., криницом 204 b. Foarte consecvent este o pentru e după ш, ж, ч, щ în tot sbornicul.

redacţiunea primitivă a „povestiĭ despre Dracula“ trebue să fi fost alcătuită în vestul Rusieĭ: o supoziţie de prisos, căcĭ şi un Rus din Moscva putea să întrebuinţeze aceste două cuvinte, după ce venise în atingere cu apusul şi le auzise, maĭ ales dacă voea să fie credincĭos celor auzite [1]).

Constatăm însă, şi aceasta nu ne miră de fel, că stilul povestiĭ devine cu atît maĭ rusesc, cu cît manuscrisele sunt maĭ nouă: povestea se naţionalizează aşa zicînd în Rusia. Deaceea în redacţiunile maĭ nouă nu găsim cuvîntul *poklisar*ъ (legatus, gr. *ἀποκρισιάριος*), cunoscut din manuscrisele slave de sud şi din cele slavo-romîne, ci rus. *posol*ъ [2]); *vitęz*ъ din expresiunea „*vitęzem*ъ *včinjaše*“—un cuvînt cunoscut ĭarăşĭ maĭ ales din manuscrisele slave de sud în înţeles de „călăreţ“ şi „boer“ [3])—este înlocuit în versiunile maĭ nouă cu alte expresiunĭ, d. p. *čest*ъ *vozdavaše* în versiunea B.

Povestea luĭ Vlad Ţepeş a fost una din cele maĭ populare naraţiunĭ în Rusia veche şi popularitatea eĭ o datoreşte, cum foarte bine a observat Buslaev, interesuluĭ naţional ce prezenta această poveste pentru Ruşĭ. Faptul că Vlad Ţepeş trece de la pravoslavie

---

[1]) Spre vest ne duc şi formele včiniti (=učiniti), v korolja (= u korolja), mĕl (=imĕl), krolja (= kralja), ospodarju (= gospodarju) şi ino (polonism ?) din versiunea A.

[2]) In versiunea A. se află посωлъ ca glossă pe lînga поклисаръ.

[3]) Cf. Daničić, Rječnik, I, 116 Cuvîntul era cunoscut cu acest înţeles şi în Moldova prin sec. 14—15. Cf. acte din 1395 şi 1404 la Uljanickij, pag. 9 şi 15, saŭ Letopiseţul dela Bistriţa, ed. noastră, pag. 41 şi 43 (Cronice inedite atingătoare de istoria Romînilor, Bucureştĭ, 1895).

la catolicism, încheindu-şĭ prin aceasta şirul neomenoaselor sale barbariĭ şi vînzîndu-şĭ sufletul vecĭnicelor muncĭ ale ĭaduluĭ, dădea o satisfacţie morală dreptcredincĭoşilor Ruşĭ, asigurînd răsplata cuvenită în cealaltă lume pentru crimele săvîrşite pe pămînt. Pe gustul vechiŭ rusesc este croită şi istoria cu ceĭ doĭ călugărĭ latinĭ. Naraţiunea devenise foarte populară în timpul luĭ Ivan Groznicul, ţarul care a fost în stare, prin cruzimile sale faţă de boerĭ, să fascineze atît de mult fantazia poporuluĭ rusesc, încît acesta a făcut dintr'însul un ţar ideal. Ţepeş al naraţiuneĭ era privit atuncĭ ca un fel de prototip al luĭ Ivan. Poate că din povestea despre Ţepeş a trecut în tradiţia rusească istoria cu solul francez şi englez, păstrată de Collins [1]).

Dealtmintrelea nu este imposibil ca Ivan Groznicul să fi venit el singur la idea de a chinui pe oamenĭ bătîndu-le piroane în cap, deoarece acesta era, ca şi tragerea în ţapă, un obiceiŭ destul de răspîndit la Tătarĭ.

Se pare că povestea luĭ Ţepeş s'a localizat chĭar în unele părţĭ din Rusia; aceasta ar resulta din istoria cu negustorul ungur la Pskov, povestită de Makarov în Teleskop, 1833, No. 24, pag. 502—503, dacă nu cumva această istorie este inventată de dînsul. Pypin se îndoeşte de autenticitatea eĭ. Makarov spune că într'un manuscris aflat de dînsul la 1825 se vorbeşte de un negustor Ivan Ivanin syn Němčin,

---

[1]) Rovinskij este de părerea aceasta. Russkija narodnyja kartinki, cartea V, pag. 258 (St. Petersburg, 1881); cf. maĭ sus pag. 43.

care venind din ţara ungurească la Pskov, şĭ-a lăsat în uliţă marfa şi a dormit peste noapte în palatul posadniculuĭ (guvernatoruluı); furîndu-i-se peste noapte marfa, el spuse posadniculuĭ; acesta dede straşnicĭ poruncĭ în oraş ca marfa să fie adusă îndărăt. A doua zi marfa cu banĭ cu tot era pusă la locul de unde fusese luată; negustorul spune atuncĭ posadniculuĭ că şĭ-a găsit nu numaĭ tot ce avea, dar şi ceva maĭ mult. Posadnicul îĭ desvăli atuncĭ secretul zicîndu-ĭ: dacă n'aĭ fi spus că aĭ găsit maĭ mulţĭ banĭ decît aĭ avut, aĭ fi stat şi tu în ţapă împreună cu hoţul. Makarov adaugă că această poveste se află la Karamzin şi alţiĭ sub numele de povestea luĭ Dracula şi că e luată probabil din greceşte [1]).

---

[6]) Dăm aci o probă din textul luĭ Makarov, jurnalul Teleskop fiind foarte rar şi foarte greŭ de găsit:

„Нѣкій купецъ пріиде отъ югорскія земли во святую Русь, а и тотъ купецъ Иванъ Иванинъ сынъ Нѣмчинъ оставя, по просту, яко нѣмъ быхъ, возъ свой торговый во псковскомъ граду предъ палатами, самъ же безъ заботы спяше во палатѣ; и пришедши нѣкій удалый изъ воровъ Русскихъ и украдѣ у Ивана Иванина Нѣмчина злато и все сребро и торговое, что въ возѣ и на возѣ не было. Наутріе рано яко бы со звѣздою вcташе Ив. Ив. с. Нѣмчинъ и своего добраго хватихся и пойде онъ на посадскій дворъ и повѣда на дворѣ посаднику изгубленіе злата и сребра и всего своего торговаго. И набольшій посадникъ огорчихся и повелѣ по всему граду Пскову искати гостева татя, глаголя своимъ людямъ: не такъ гостямъ у Новградскихъ, тамо добро имъ, и у меня во градѣ аще не обрящется гостево злато, весь Псковъ погублю. И повелѣ набольшій свое злато и свое добро нощію положить на возу нѣмчиновомъ. Нѣмчинъ же вста и обрѣте при златѣ не свое доброе, пошедъ къ посаднику и рѣче ему: господине, обрѣтохъ злато свое все́, а добро не мое. Тогда и татя приведоша со добромъ и златомъ, и глагола посадникѣ купцу: иди съ міромъ; аще бы не повѣдалъ о моемъ добромъ, то и ты съ татемъ на колу бы смерть пріялъ.“

Admiţînd chiar că povestea luĭ Makarov nu e autentică, aceasta nu scade de fel popularitatea cea mare a povestiĭ despre Dracula în Rusia: sumedenia de manuscrise în care se află — noĭ nu cunoaştem decît o mică parte din ele, pe cele din Petersburg şi Moscva, şi poate nicĭ pe acestea complet — este o dovadă nu se poate maĭ evidentă de răspindirea eĭ cea mare şi de interesul cu care se cetea.

Era vremea ca ea să se facă cunoscută şi la noĭ şi deaceea ne-am hotărît a o publica în cele patru versiunĭ maĭ importante. Textele noastre nu sunt reproduse din cărţĭ tipărite, ci sunt copiate cu cea maĭ mare exactitate din manuscrisele originale. Pentru întîĭaşĭ dată se daŭ la lumină aci versiunile B. C. D. pe lîngă textul exact al versiuneĭ A., publicat cu multe greşelĭ atît la Pypin cît şi la Buslaev. Inaintea textelor originale dăm traducerea versiuneĭ A., singura care poate servi drept isvor istoric pentru Vlad Ţepeş. Celelalte, avînd maĭ mult saŭ maĭ puţin acelaş cuprins şi text, le lăsăm netraduse. Ele sunt destinate pentru ceĭ ce se ocupă cu istoria literatureĭ ruseştĭ. Aceştia vor găsi în textele publicate maĭ jos un interesant exemplu de evoluţiune a limbeĭ literare ruseştĭ, care din limba veche slovenească, amestecată pe icĭ pe colea cu elemente fonetice şi cu puţine cuvinte ruseştĭ, devine pe nesimţite, primind tot maĭ multe elemente populare şi naţionale ruseştĭ, limba literară de astăzĭ a Ruşilor.

Povestea luĭ Dracula, trad. versiunei A.

Despre voevodul muntenesc.

Fost-aŭ în ţara muntenească un voevod, creştin de legea grecească, cu numele Dracula pe limba latinească, ĭar pe limba noastră rusască dĭavol; şi aşa de răŭ a fost, încît şi viaţa după numele luĭ ĭ-a fost.

1. Odată veniră la el nişte solĭ de la împăratul turcesc; după ce întrară şi i-se închinară după obiceĭul lor, fără să-şĭ ĭa căcĭulile din cap, îĭ întrebă el: de ce vă purtaţĭ voĭ aşa? Aţĭ venit la un mare stăpînitor şi ĭ-aţĭ făcut o mare ruşine. Eĭ răspunseră: aşa e obiceĭul la stăpînitoriĭ ţăriĭ noastre. Iar el le zise: atuncĭ vreaŭ şi eŭ să întăresc obiceĭul vostru, ca să fiţĭ şi maĭ tarĭ; şi porunci la aĭ săĭ să aducă piroane de fer şi să le pironească calpacele in capetele lor, ĭar după aceea le dete drumul zicîndu-le: mergeţĭ şi spuneţĭ stăpînuluĭ vostru, că el e învăţat să sufere din partea voastră această ruşine, noĭ însă nu suntem învăţaţĭ; altă dată să nu trimeată la noĭ, orĭ în alte ţărĭ şi la alţĭ domnitorĭ, obiceĭurile sale, căcĭ nu voim să le primim.

2. Mîniindu-se împăratul din pricina acestor solĭ, porni cu răsboiŭ asupra luĭ Dracula, luînd cu sine multă putere. Acesta îşĭ adună toată oştirea ce avea

cu dînsul şi-ĭ lovi peste noapte şi măcelări o mulţime de Turcĭ; dar cu puţiniĭ săĭ ostaşĭ nu putu să ţie pĭept mulţimilor turceştĭ şi retrăgîndu-se din luptă începu să se uite la aĭ săĭ, care ce fel de rane avea. La cine vedea rana în faţă, pe acela îl cinstea şi-l dăruea şi-l făcea boer, iar cine era rănit în spate, poruncea să-l pue în ţapă, ca pe un fugariŭ ticălos. Iar cînd se porni din noŭ asupra Turculuĭ, zise oştireĭ sale: cine să gîndeşte la moarte, acela să nu meargă cu mine, să rămînă aci. Impăratul, auzind de acestea, se întoarse îndărăt cu multă ruşine, şi astfel Dracula nu putu să meargă împotriva luı.

3. Odată trimese împăratul turcesc un sol ca să-ĭ dea haraciul. Dracula cinsti bine pe sol şi-ĭ arătă tot avutul săŭ şi-ĭ zise: eŭ nu numaĭ că vreaŭ să daŭ haraciŭ împăratuluĭ, ci cu toată oastea mea şi cu tot avutul meŭ vreaŭ să intru în slujba luĭ; tu vesteşte împăratuluĭ că am să merg la dînsul, pentru ca să dea poruncă peste toată ţara luĭ, să nu mi se facă nicĭ mie, nicĭ oamenilor meĭ nicĭ o pagubă; eŭ voĭ veni îndată după tine. Impăratul, auzind dela solul săŭ că Dracula vrea să vie la el să-l slujască, să bucură de aceasta, căcĭ tocmaĭ avea răsboiŭ cu împăraţiĭ şi ţările dela răsărit; el trimese în grabă ştire prin cetăţĭ şi prin sate, că orĭ pe unde va trece Dracula, nicăierĭ să nu-ĭ facă vre-un răŭ, ci peste tot cu cinste să-l primească. Iar el, după ce merse cinci zile prin ţara turcească, se întoarse înapoĭ fără de veste şi începu să jefuească oraşele şi satele, şi mulţĭ prinşĭ făcu şi-ĭ tăe: pe uniĭ îĭ punea în ţapă, pe alţiĭ îĭ ardea, nicĭ pe pruncĭĭ dela sînul mamelor nu-ĭ lăsa

în viaţă; toată ţara pe unde a trecut a pustiit o şi mulţĭ creştinĭ, ce fuseseră prinşĭ şĭ ţinuţĭ în robie de Turcĭ, ĭ-aŭ întors în ţara sa, şi multă pradă aŭ facut; ĭar după ce aŭ ospătat pe boeriĭ turceştĭ, le dede drumul zicîndu-le: mergeţĭ şi povestiţĭ împăratuluĭ ce aţĭ văzut; pe cît am putut, l-am slujit; dacă slujba mea îĭ va maĭ fi de folos, bucuros îl slujesc ĭarăşĭ. Impăratul, înfrînt de ruşine, nu-ĭ făcu nicĭ un răŭ.

4. Atît de temut era Dracula în ţara sa, căcĭ nu suferea să se facă nimăruĭ nicĭ un răŭ, fie hoţie, siluire saŭ nedreptate, încît cine făcea de acestea, nu rămînea cu nicĭ un preţ între ceĭ viĭ, orĭ ce ar fi fost: popă, boer saŭ om de rînd; şi orĭ cît de bogat ar fi fost cineva, nu putea să scape de moarte.

Intr'un loc oarecare era un izvor de apă rece şi dulce şi mulţĭ din multe părţĭ veneaŭ la acel izvor, de beaŭ apă dintr'însul. Dracula făcu o cupă de aur, mare şi frumoasă, şi o puse lîngă izvorul acela, şi toţĭ cîţĭ beaŭ din acea cupă de aur, o puneaŭ îndărăt la locul eĭ, şi de frică nimenea n'a îndrăznit să pue mîna pe ea, cîtă vreme a trăit el.

5. *Despre femeĭ.* Dacă vre-o femee se dovedea a fi necredincĭoasă bărbatuluĭ, el poruncea să-ĭ taĭe ruşinea, ĭar pe dînsa s'o lege goală în mijlocul tîrguluĭ; tot aşa făcea cu văduvele şi cu fetele care nu-şĭ păstraŭ fecĭoriea; unora le tăea ţiţele, altora le belea pelea, altora ĭarăşĭ le vîra cîte un lemn pe ruşine şi-l scotea pe gură; în această stare le ţinea apoĭ legate de cîte un stîlp, până ce le cădea carnea depe ele.

6. *Despre solĭ.* Astfel de obiceĭŭ avea Dracula, că dacă venea la el un sol de orĭ şi unde, fie dela

împăratul, fie dela un craiŭ saŭ dela un cnĭaz, şi nu ştia să se poarte cuviincĭos şi să răspundă la întrebările luĭ viclene, îl punea în ţapă zicîndu-ĭ: nu eŭ sunt pricina morţiĭ tàle, şi nicĭ tu, nicĭ stăpînul tăŭ n'aveţĭ ce zice împotriva mea; căcĭ dacă stăpînul tăŭ te-a ştiut că eştĭ un sol prost şi neînvăţat, şi cu toate acestea te-a trimes la mine, la un prea înţelept domn, atuncĭ stăpînul tăŭ te-a omorît; ĭar dacă tu singur aĭ îndrăznit să viĭ, fără să fi învăţat ceva maĭ 'nainte, atuncĭ tu însuţĭ te-aĭ omorît. Şi astfel pentru soliĭ făcea nişte ţepe marĭ şi aurite pe dea-'ntregul şi-ĭ punea într'însele, ĭar către stăpîniĭ lor trimetea vorbă prin alţĭ oamenĭ.

7. Dela craĭul unguresc Matiaş veni odată la dînsul un sol, Leah de neam şi om puternic. Dracula îĭ porunci să stea cu dînsul la masă în mijlocul trupurilor moarte. Inaintea luĭ se afla o ţapă aurită pe dea'ntregul, mare, groasă şi înaltă; el întrebă pe sol: spune mĭ, de ce am făcut eŭ oare această ţapă aşa? Solul cu multă frică răspunse: stăpîne, părerea mea e aceasta: vre-un om puternic va fi greşit înaintea ta şi voeştĭ să-ĭ facĭ o moarte maĭ de cinste decît celor-lalţĭ. Dracula îĭ zise atuncĭ: drept aĭ vorbit; tu eştĭ crăescul sol al marelui domn, pentru tine e făcută această ţapă. Iar el răspunse zicînd: dacă voiŭ fi făcut, stăpîne, ceva vrednic de moarte, fă ce vreĭ cu mine; eştĭ un drept judecător, şi nu tu, ci eŭ singur îmĭ făcuĭ moartea. Dracula zîmbi atuncĭ şi zise: dacă nu mĭ-aĭ fi răspuns aşa, aĭ fi ajuns de bună samă în această ţapă; şi cu multă cinste şi darurĭ îĭ dete drumul, zicîndu-ĭ: tu poţĭ merge fără teamă cu solie;

alţiĭ să nu îndrăznească, până ce nu învaţă maĭ întîĭ, cum trebue să vorbească cu domniĭ ceĭ marĭ.

8. Odată prînzea Dracula sub trupurile a o mulţime de oamenĭ morţĭ, pe carĭ jur împrejurul luĭ îĭ pusese în ţapă; soliĭ, de orĭ şi unde ar fi venit la el, trebueaŭ să stea acolo cu dînsul la masă şi să-şĭ împlinească solia, ĭar el şedea în mijlocul lor. O slugă a luĭ şedea înaintea luĭ şi neputînd suferi putoarea aceea, strîmba din nas şi întorcea capul într'o parte. Dracula l-întrebă: de ce facĭ aşa? „Stăpîne, nu pot să sufer putoarea aceasta“. Dracula porunci atuncĭ îndată să-l pue în ţapă şi-ĭ zise: acolo eştĭ sus şi putoarea nu va ajunge la tine.

9. Odată dete poruncă în toată ţara sa zicînd: cine-ĭ bătrîn saŭ bolnav de ceva saŭ olog, orb orĭ şchĭop, saŭ de orĭ ce boală cuprins, toţĭ să vie la mine, ca pe toţĭ să-ĭ fac fericiţĭ. Şi se adunară la dînsul toţĭ neputincĭoşiĭ, săracĭ fără număr, aşteptînd dela dînsul cine ştie ce mare miloştivire. Iar el făcu o casă mare şi-ĭ adună pe toţĭ acolo şi porunci să le dea bine de mîncat şi de băut. După ce mîncară şi se veseliră, Dracula veni la dînşiĭ şi le zise: ce maĭ doriţĭ de la mine? Răspunzînd cu toţiĭ eĭ ziseră: stăpîne, fă cum Dumnezeŭ te va sfătui pe Măria ta. El le zise atuncĭ: dacă voiţĭ, o să vă fac fericiţĭ pe acest pămînt, şi de nimic nu veţĭ avea lipsă. Iar eĭ, aşteptînd mare lucru dela dînsul, răspunseră cu toţiĭ: voim, stăpîne. Atuncĭ el porunci să închidă casa şi să-ĭ dea foc, ĭar către boeriĭ săĭ zise: ştiţĭ de ce am făcut eŭ aceasta? Intîĭ, ca eĭ să nu cadă pe capul altor oamenĭ şi ca nimenea să nu fie sărac în ţara

mea, ci toţĭ să fie bogaţĭ; al doilea, ĭ-am slobozit pe eĭ, ca nicĭ unul să nu maĭ sufere pe lumea aceasta de sărăcie orĭ de boală.

10. Odată veniră la dînsul din ţara ungurească doĭ călugărĭ latinĭ pentru milostenie; el porunci să-ĭ despartă unul de altul şi chemă pe unul la sine şi-ĭ arătă de jur împrejurul curţiĭ nenumărată mulţime de oamenĭ traşĭ în ţepe şi în coase, şi-l întrebă Dracula: bine fac eŭ ce fac? Călugărul îĭ răspunse: nu, stăpîne, răŭ facĭ chinuind şi omorînd fără de milă; stăpînitoriĭ ar trebui să fie oamenĭ milostivĭ; ĭar toţĭ cîţĭ sînt în ţepe aŭ murit moarte de mucenicĭ. Chemînd apoĭ pe celălalt călugăr, îĭ puse aceeaşĭ întrebare, ĭar el răspunzînd zise: tu, stăpîne, eştĭ de Dumnezeŭ pus să pedepseştĭ cu moarte pe ceĭ făcătorĭ de rele şi să răsplăteştĭ cu bunurĭ pe ceĭ făcătorĭ de bine; aceştia aŭ făcut răŭ şi după faptele lor şĭ-aŭ primit răsplata. Dracula chemă atuncĭ pe călugărul dintîiŭ şi-ĭ zise: de ce aĭ eşit tu din mănăstirea şi din chilia ta, ca să mergĭ pe la stăpănitoriĭ ceĭ marĭ, neştiind nimica? Dar fiind că singur aĭ spus că aceştia sunt mucenicĭ, voesc să te fac şi pe tine mucenic; şi porunci să-l pue în ţapă. Celuĭlalt porunci să-ĭ dea 50 de galbenĭ de aur, zicîndu-ĭ: tu eştĭ om cu minte, şi maĭ porunci să-ĭ dea drumul cu cinste şi să-l ducă cu carul până la ţara ungurească.

11. Odată veni la dînsul în cetate un negustor din ţara ungurească şi lăsîndu-şĭ carul, după porunca luĭ, în uliţă dinaintea palatuluĭ, ĭar marfa în car, se duse să doarmă în palat. Trecînd cineva pe lingă car,

luă dintr'însul 160 de galbenĭ de aur. Negustorul se duse la Dracula şi-ĭ spuse de pĭerderea auruluĭ. Dracula iĭ răspunse: du-te, în noaptea aceasta vom găsi aurul; şi porunci tuturor oamenilor din cetate să caute pe hoţ, căcĭ de nu veţĭ găsi pe hoţ, toată cetatea o pĭerd; şi poruncĭ să pue peste noapte în car din aurul său toţĭ baniĭ, cu un galben maĭ mult. Negustorul sculîndu-se de dimineaţă găsi aurul şi-l numără de două orĭ, îl numără de treĭ orĭ şi găsi un galben de aur maĭ mult. Atuncĭ se duse la Dracula şi-ĭ zise: stăpîne, am aflat aurul, dar cu un galben maĭ mult. Tot atuncĭ şi aduceaŭ pe hoţ cu tot aurul la el, şi-ĭ zise negustoruluĭ: du-te în pace; dacă nu mĭ-aĭ fi mărturisit galbenul cel de prisos, aşĭ fi poruncit să te pue şi pe tine împreună cu acest hoţ în ţapă.

12. Mergînd odată pe drum văzu la un om sărac o cămaşe nespălată şi ruptă şi-l întrebă Dracula: aĭ tu nevastă? El răspunse zicînd: am stăpîne. Dracula iĭ zise atuncĭ: du-mă la casa ta. Şi mergînd şi văzînd că nevasta-ĭ era tînără şi sănătoasă, l-întrebă pe bărbat: sămănat-aĭ tu in? El răspunse: stăpîne, am mult, şi-ĭ arătă inul. Atuncĭ zise Dracula femeiĭ: de ce eştĭ tu leneşă faţă de bărbatul tăŭ? Bărbatul tăŭ trebue să are şi să samine şi să te hrănească, ĭar tu ar trebui să facĭ bărbatuluĭ tăŭ haĭne curate şi împodobite, dar tu nicĭ cămaşa nu vreaĭ să ĭ-o spelĭ, cu toate că eştĭ sănătoasă la trup; tu eştĭ vinovată, nu bărbatul tăŭ. Şi porunci să-ĭ tae mînile, ĭar trupul să i-l pue în ţapă.

13. El puse nişte meşterĭ să-ĭ facă buţĭ de fĭer şi-şĭ aşeză în ele aurul şi le îngropă într'un rîŭ,

ĭar pe meşterĭ îĭ tăe, ca nimenea să nu afle ce-aŭ făcut eĭ: cu adevărat dĭavol a fost.

14. Odată porni craĭul unguresc cu oaste împotriva luĭ Dracula; el merse împotriva craĭuluĭ şi se întîlniră şi se loviră amîndoĭ, şi prinseră pe Dracula viŭ, căcĭ fu predat de aĭ săĭ, carĭ se răsculaseră împotriva luĭ. El fu adus înaintea craĭuluĭ, care porunci să-l arunce în temniţa din Vîşegorod[1]), patru mile maĭ sus de Buda, pe Dunăre. Aci îl ţinu 12 anĭ, ĭar în ţara muntenească puse un alt voevod. Cum şedea el în temniţă, nu şĭ-aŭ lăsat nicĭ aci năravul cel răŭ, ci prinzînd şoarecĭ şi cumpărînd păsărĭ din tîrg, îĭ chinuea pe şoarecĭ trăgîndu-ĭ în ţapă, ĭar pe păsărĭ tăindu-le gîtul şi dîndu-le drumul cu penele smulse. Şi se învăţă în temniţă să coasă şi cu meşteşugul acesta se hrănea.

15. In sfîrşit craĭul Matiaş îl scoase din temniţă şi-l aduse în Buda şi-ĭ dete o casă de locuit în Peşta, în faţa Budeĭ. El nu fusese încă la craiŭ, şi se întîmplă că un făcător de rele să scape în curtea luĭ şi să se ţie acolo; ceĭ ce-l goneaŭ l-aŭ aflat acolo, dar Dracula, luînd sabia sa, sări din palat şi tăe capul pristavuluĭ, care ţinea pe hoţ, şi dete drumul hoţuluĭ; ceĭ-alţĭ fugiră şi veniră la craiŭ să-ĭ spue cele întîmplate. Craĭul trimese la el să-l întrebe, de ce aŭ făcut aceasta, ĭar el răspunse astfel: nicĭ un răŭ n'am făcut; el singur s'a omorît, intrînd ca un tălhar în casa unuĭ mare domn; dacă acel pristav ar fi venit la mine şi aş fi aflat eŭ pe hoţ în casa

[1]) Forma rusască pentru Vyšegrad, Vişegrad; cf. versiunea C., pag. 158.

mea, saŭ l-aș fi dat saŭ l-așĭ fi scăpat de moarte. Craĭul și cu toțĭ aĭ săĭ începură să rîdă din inimă de aceasta.

16. Murind voevodul țăriĭ Munteneștĭ, craĭul trimese după Dracula în temniță, să-ĭ spue că dacă vrea să maĭ fie voevod în țara Muntenească, ca maĭ 'nainte, atuncĭ să primească legea latinească; ĭar de nu, în temniță are să moară. Dracula îndrăgi atuncĭ pe cele vremelnice maĭ mult decît pe cele vecĭnice, se lăpădă de pravoslavie și se depărtă de adevăr, părăsi lumina și primi întunerecul. Nenorocitul, n'aŭ maĭ putut suferi greutățile temnițeĭ, și șĭ-aŭ pregătit chinul fără de sfîrșit, nelegĭuitul de el, căcĭ s'aŭ lăsat de legea creștinească, grecească și pravoslavnică, și aŭ primit păgînătatea latinească. Iar craĭul îĭ dete nu numaĭ domnia țăriĭ Munteneștĭ, ci și pe sora luĭ bună de soție, cu care aŭ născut doĭ fiĭ, trăind cu dînsa vreo 10 anĭ și murind în legea păgînă.

17. Iar sfîrșitul astfel ĭ-a fost: trăind el în țara Muntenească, veniră asupra aceleĭ țărĭ Turciĭ și începură a prăda; lovindu-se cu dînșiĭ, Turciĭ începură să fugă, ĭar oastea luĭ Dracula tăea fără de milă printre eĭ; Dracula se sui atuncĭ pe un deal, de bucurie ca să vază cum tăeaŭ pe Turcĭ. Atuncĭ o mînă de oamenĭ din oastea sa, crezînd că sunt Turciĭ, se repeziră asupra luĭ și unul îl lovi cu sulița; el văzînd că este omorît de aĭ săĭ, lovi de moarte pe cincĭ dintre ucigașiĭ săĭ, dar aceștia îl străpunseră cu multe sulițĭ până ce-l omorîră.

18. Craĭul luă pe soru-sa cu ceĭ doĭ fiĭ și o duse în țara ungurească la Buda; unul trăește pe lîngă

fiul craĭuluĭ, altul a fost pe lîngă episcopul de Bordon[1]) şi a murit nu de mult; pe al treilea, cel maĭ mare, cu numele Mihail, l-am văzut tot în Buda; el fugise dela împăratul turcesc la craĭul, până ce nu se însurase încă; craĭul îĭ dete o fată de soţie.

Iar Ştefan, voevodul Moldoveĭ, cu voĭa craĭuluĭ puse în ţara Muntenească voevod pe un oare-care Vlad, fiŭ de voevod; acest Vlad voevod fusese de mic copil călugăr, apoĭ preot şi egumen într'o mănăstire, maĭ apoĭ se tunse şi se sui în scaunul ţăriĭ Munteneştĭ; el se însură şi trăi puţin timp, căcĭ Ştefan îl omorî şi-ĭ luă nevasta, şi acum domneşte el singur în ţara Muntenească.

---

[1]) Aşa e în originalul rusesc. E vorba aci, probabil, de oraşul Vidin, care în documentele ungureştĭ contimporane se numea *Bodon;* aci se afla şi un episcop catolic.

Povestea luĭ Dracula, versiunea A.

Ѡ҃ мȣтьѧ́нском воеѵѡд[ѣ].

Был в мȣтьѧ[н]ской земли воевода грѣч[ь]скыѧ вѣрь" хр[ь]стьѧнин имѧнем дракȣла латынскым ѧзыкѡм, а нашим дьаволъ рȣскым, толико зломȣдръ [1]) ꙗко житье его по имѣни ег[о].

1. Ѿ тȣрскѡг[о] цр҃ѧ придоша некогда к немȣ поклисаріе [2]); е҆гда внидоша і҆ поклонишас[ѧ] е҆мȣ по свое҆мȣ ѡ҆бычаю свои глав не снимаѧ шапѡк, ѡ҆нже воспросив них, что рад[и] таково оучинисте, [к] великомȣ гд҃рю придосте и великȣ срамотȣ оучинисте. ѡ҆ни ж[е] ѿвѣщаш[а]: таков ѡ҆бычаи земли нашеѧ҆ гд҃ри держат. ѡ҆нъ ж[е] гл҃а имъ: хощю и аз вашѡг[о] закона потвѣрдити, да крѣпле [3]) стоите. и повѣлѣ своимъ гвоздье железное҆ взѧт[и] и колпакы их къ гл[а]вамъ ихъ прибивати. и ѿпоусти их рек: шедши скажите гд҃рю вашомȣ, ѡн навыкъ ѿ вас тȣ срамотȣ тръпѣт[и], а мы не навыкохѡм, да не посылает к нам свое҆го ѡбыч[а]ѧ҆ і҆ ко иным землѧм и ко их гд҃ремъ коих (sic) не хотѧть имѣти.

2. Ѿ послѣх тых разъѧривсѧ цр҃ь ѡ҆ тѡм и поидѣ воиском на дракȣлоу со мнѡ́гими силами. ѡ҆нъ ж[е] собравъ всѧ е҆лико имѧхȣ оу себѧ воиска и ȣдарис[ѧ] на них нощью и множество изби тȣрковъ. и не възможе

противъ мнωгыҳ людѣи малыми людми битися, и возвратися кои с нимъ с боѧ̑ того. и нач[а] своиҳъ пресматривати сам каковы ꙋ кωг[о] раны. оу кωг[о] рана спередꙋ, то тѣмъ чть и жалованїе подаваше и витяземъ его вчиняше [4]), а кои созади раненъ, тωг[о] на кол повелѣ сажати, то беглець, смердъ. да коли поидѣ на тꙋркы, гла воискꙋ своемꙋ: кто хощет смрть помыслити, то не ходи со мнωю, ωстани зде. црь же слышав то и поидѣ проч со мнωгымъ срамωм, и не возмож[е] нань поити.

3. црь тꙋрскыи посла к немꙋ поклисаря, да емꙋ дань дасть. дракꙋла же почти велми поклисаря и показа емꙋ всѣ свое имѣнїе и реч[е] емꙋ: азъ не токмо хощю дань дати црю, но всѣмъ своимъ воиском и со всѣю казною хощю к немꙋ на слоужбꙋ ити; и ты возвѣсти црю как поидꙋ к немꙋ, чтобы по своеи земли не велелъ мнѣ и люд[я]мь моим [5]) никоегож[е] зла ꙋчинити своим люд[я]мъ, и ꙗз хощю скоро по тобѣ поити. црь же слышав ω посла своег[о], что дракꙋла хощет ко мне поити слоуж[и]ти [6]), рад бы томꙋ, бѣ бо ратоуꙗ с[я] тогды со восточными црьми и странми, и посла скоро по градωм и по всеи земли своеи, да коуды дракꙋла поидет и никтож[е] бы емꙋ зла не ꙋчинила, но и чть емоу воздавали. ωнъ же поидѣ ꙗко .е. днеи по земли тꙋрскои и внезапоу верноуся и нач[а] пленити грады и села и мнωг[о] множество плени, и иссѣче, ωвы на колье посажа, а иныҳ сожигаше, и до младенцовъ [7]) ссꙋщиҳъ млеко не ωстави, и всю тꙋ землю поустꙋ вчини и мнωг[о] хртьянъ во свою землю плененыҳ возврати, и мнωг[о] користи добы. приставовъ тѣҳ почтивъ рекъ ωпоусти: повѣстꙋите црю ꙗкож[е] видѣсте;

сколко могꙋ, столко ѥмꙋ послоужилъ; бꙋд[е]ть ѥмꙋ слоужба моа[8]) оугωдна, и ещо ѥмꙋ послꙋжю. цр҃ь же ничтож[е] емꙋ зла вчини, срамом побеженъ.

4. колико грозенъ бы҃ дракꙋла во своеи земли, ненавидѧ зла комꙋ вчинити, разбоа, татбы или кою нꙋжю или неправдоу, то никакож[е] боуд[е]ть живъ, аще ѥщенник или боѧрин или простои чл҃къ, аще и мнωг[о] богатства мѣл хто, не мож[е]ть искꙋпитис[ѧ] ѿ смр҃ти. не на коем мѣс[тѣ] бѧше кладѧж хладѣн и сладωк, и мнωзи к томꙋ источникꙋ пꙋти пришли ѿ многых стран и пьахꙋ ѿ источника тωг[о]; дракоулаж[е] вчини чѧрꙋ великꙋ, дивнꙋ и златꙋ, и постави на источницѣ томъ; и аще кто пьаше чѧрою тою златою и пакы поставлѧше на томъж[е] мѣсте, и никтож[е] смѣяше взѧть ю ѿ страха, елико ωн пребы҃.

5. ѿ жон. аще каѧ жона ѿ моуж[а] прелюбы творит, и ωн велить срам еи вырезати и привѧзати ю среди торгꙋ нагоу. и вдовам также[е] и кои д[ѣ]вьства не сохранѧт, а иным сосци ѿрезахꙋ, ωвѣм кожю здираше, а иным рожен во срам внизаше и оусты исхожаше, також[е] оу столпа стоаше дондеж[е] плωти ѥя ѿпасти.

6. ω послѣх. такωв бо ωбычаи имѧш[е] дракꙋла: ѿ колѣ к немꙋ прихожаше посолъ, ѿ цр҃ѧ ил[и] ѿкн[ѧ]зѧ ил[и] ѿ кролѧ, не изѧщне и не ꙋмѣѧше противꙋ featureознем ѥго ѿвѣщати, то на кол его всажаше гл҃ѧ: не аз повиненъ твоѥи смр҃ти, ни ты рци на мѧ зло что, ни г҃дрь твои. аще г҃дрь твои, вѣдаѧ тебѣ малоꙋмна, неꙋчена, посла тѧ ко мне к великоꙋмномꙋ г҃дрю, то г҃дрь твои ꙋбил тѧ е҃; аще ли самъ д'рзнꙋлъ е҃ не наꙋчивсѧ, то сам оубил ѥси себѧ. и тако поклисарωм вчинѧше кол великъ, позлащенъ в[е]сь, и нань всажаше, а ко г҃дрю ѥго реч ѿписаше со прочими.[9])

7. Ѿ оугорскѡг[о] королѧ матиꙗша прид[е] к немꙋ поклисар, лѧх рѡдомъ, не мал чл҃вкъ. и повѣле ему сести с собою на ѡбѣдѣ средѣ трꙋпїа, и пред нимъ лежаше колъ, злат весь, великъ, добелъ и высѡк; и воспроси поклисарѧ[10]): повѣж ми, что ради оучиних азъ сїи кол тако. поклисар же велми ꙋбоѧс[ѧ] и гл҃а: г҃дрю, минит ми с[ѧ] тако: некой великой чл҃къ пред тобою сотрѣши и хощеши[11]) почестнꙋю семꙋ смр҃ть вчинити паче иных. дракꙋла же реч[е]: право реклъ ес[и], ты ес[и] великѡг[о] г҃дрѧ кралевскый поклисарь, тобѣ вчиненъ сїи колъ. ѡн же ѿвѣщавъ реч[е]: аще, г҃дрю, достоино смр҃ти дѣꙗлъ боудꙋ, твори еж[е] хощеш[и], правѣденъ еси соуд҃ѧ; не ты ми ꙋчини смр҃ть, нѡ аз самъ. дракꙋла же розмисѧ и реч[е]: аще бы ми ты не тако ѿвѣщал, во истинꙋ был бы ес[и] на сѣм колѣ. и почтивъ его велми и ѡдаривъ ѿпоусти глѧ: ты во правдꙋ ходи на поклисарство, а прочїи да не дерзнеть, но нрьвїе ꙋмни бꙋдеть, как с великым[и] г҃дри говорити.

8. некогда же ѡбѣдоваше дракꙋла пѡд трꙋпьем мр҃твых чл҃вкъ иж[е] на колье всаженныѧ множество ѡколо трѧпѣзе его, и послы ѿколѣ прихожахꙋ к немꙋ, и тꙋтъ ж[е] ꙗдѧхꙋ хлѣбъ и пословахꙋ, ѡнъ ж[е] средѣ их сѣдѧше. слоуга ж[е] его пред нимъ стоаше и смрад[а] ѡнѡг[о] не могыи терпѣти, затисноув нѡс ста и головꙋ на сторонꙋ склони. дракꙋла же воспроси его: что рад[и] тако чиниши. ѡспод[а]рю, смрад[а] сего не мѡгꙋ терпѣти. дракꙋла же тоу повелѣ ег[о][12]) на кол посадити и реч[е]: там ти е҇ высоко, ино смрад тебѧ не доидет.

9. единою ж[е] нꙋсти веленїе по своеи земли глѧ, да кто старъ ил[и] чим недоужен или врѣденъ, слѣпъ или хрѡм, всѧкым недꙋгомъ ѡдержим, да вси ти при-

д[ѹ]ть ко мнѣ, и да сотворю вас всѣх бес печали. и со-браша с[ѧ] к немѹ вси недѹжнїи бещисла нищих чающ[е] ѿ него великои млти. ѡнъ ж[е] вчини великѹ храминѹ и собра их тоу и повелѣ им дати ѩсти и пити до-волно. ѡни ж[е] ѩдоша и возвеселиша с[ѧ]. дракѹла ж[е] пришод к ним гла: что еще вы требѹете ѿ мене. ѿ-вѣщаша ж[е] и рѣкоша вси: вѣдает, гдрю, бъ, да[й] [13]) твое велич[ь]ство какъ тѧ бъ вразоумит. ѡнъ ж[е] гла имъ: хощете ли, ѩз васъ сотворю бес печали на сѣм свѣте, и ничим же нѹжени бѹдѣте. ѡни ж[е] чаѩше ѿ него велико нѣчто и глша вси: хощем, гдрю. ѡнъ ж[е] повѣле храм заперѣти и сожже ихъ ѡгнемъ, и гла ко боѩром своимъ: да вестѣ что сотворих: првое, да не стѹжают люд[ѧ]мъ, и никтож[е] бѹд[е]ть нищь в моеи земли, но вси б[о]гати; второе, свободихъ их да никто-ж[е] ѿ них постражет на сѣм свѣтѣ ѿ нищеты ил[и] ѿ недѹга.

10. единою ж[е] придоша к немѹ ѿ ѹгорскїѧ земль два латинина мниха млти рад. ѡнъ ж[е] повѣле ихъ розвести розно и призва единѡг[о] к себѣ и показа емѹ вокрѹг двора мнѡг[о] множство бещисленое на кольи люди и на косѣх, и воспроси его дракоул: добро ли то азъ тако творю. мнихъ ж[е] гла емѹ: ни, гдрю, зло чинишь, без млти кажнишь. пѡдобаеть гдрю млст[и]вѹ быти, а тѣ иж[е] на колѣх м[ѹ]ч[е]ници сѹть. и призвав же [14]) и дрѹгого мних[а] и вопроси его також[е]; ѡнъ ж[е] ѿвѣ-щавъ реч[е]: ты, гдрю, ѿ ба поставленъ еси лихотворѧ-щих казнити, а добротворѧщих жаловати; а си лихотворили, они [15]) по своим дѣлѡм восприѧли. ѡн же призвавъ пер-вѡг[о] мних[а] и гла емоу: да почто ты из манастырѧ и исвоеи кѣли ходишь по великым гдремъ, не знаѧ ни-

чтож[е]. а н[ы]нѣ сам ес[и] глалъ, іако тѣ лічници сѹть; и іаз хощю и тебѣ лічника сотворит[и][16]). и повѣлел его на кол посадит[и], а дрѹгомѹ повѣлелъ дати .н. дѹкатъ злат[а]: ты ес[и] разоумѣнъ члкь. и повѣлелъ его с поч[ь]стью ѿпоустити на возѣх до ѹгорскыѧ землѧ.

11. некогда прид[е] к немѹ кѹпець ѿ ѹгорскыѧ земли вь его град, и по его запов'ѣди ѡставивъ возъ на ѹлици пред полатою и товар свои на возѣ, а сам спаше ѹ полатѣ. и пришедши некто ѹкрадѣ с воза .рѯ. дѹкатъ злат[а]. кѹпець ж[е] идѣ ко дракѹле и повѣда емѹ погоубленіе злат[а]. дракѹла же гла к немѹ: поиди, в сию нощь ѡбрѧщем злато. и повел'ѣ по вс'ѣм[ѹ] градѹ искати татѧ: аще не ѡбрѧщете татѧ, то вес град погѹблю. и пов'ѣле свое злато полож[и]ти на возъ нощью, и прилож[и] един златын. кѹпец же воставъ ѡбрѣте злато и зочте и .в^ж^. и .г^ж^. (17) и ѡбр'ѣташес[ѧ] ѡдинъ лишніи златник. и шод ко дракѹле: гдрю, ѡбр'ѣтох злато и был единъ лишніи златой. тогда прив'ѣдоша татѧ тѡг[о] и со златом, и гла кѹпцю: иди с миром; аще бы ми ес[и] не испов'ѣдал злата лишнего[18]), то бых велелъ и теб'ѣ с симъ тат'ѣм на кол посадити.

12. единою же идѹщю емѹ поут'ѣм и ѹзре не на коем [с]иромах'ѣ срачицю хѹдоу, издранѹ и воспроси его дракѹла: имаши ли женѹ. ѡнъ ж[е] ѿв'ѣщав реч[е]: гдрю, имамъ. гла емоу дракоул[а]: в'ѣди мѧ в дом твои. и пришед и вид'ѣ женѹ его младоу сѹщѹ[19]) и здравѹ, гла мѹжеви: не с'ѣіал ли еси л'нѹ? ѡнъ ж[е] гла: гдрю, мнѡг[о] имам, и показа емѹ ленъ. и гла дракѹла жене: да по что ты имаеши л'ѣность к мѹж[е]ви своемѹ. моуж твои должен ѡрати и с'ѣѧти а тебѣ хранити, ты бо. должна ес[и] мѹжю своемѹ ѡдежю св'ѣтлоу и л'ѣпѹ вчинити, а ты

и срачици не хощеши нарѧд[и]ти, а здрава сѹщи тѣлом; ты ес[и] повин'на а не моуж, и повелѣ ѥи рѹцы (sic) ѿсеци, а троуп на кол посадит[и].

13. оучиниша мастери ѥмѹ бочки железныѧ и въсыпа в них злато и полож" их в рѣкѹ, а мастеров тых посече, да никтож[е] ѹвѣсть содѣланнѡг[о] имъ. се иж[е] тѣзоимѣнитыи дїавол.

14. некогда же поидѣ крал ѹгорскыи на дракѹ[лѹ] воиском. он же поидѣ противъ емѹ и срѣтошас[ѧ] и ѹдаришас[ѧ] ѡбои. и ѹхватиша дракѹлоу жива, ѿ своих зданъ по крамолѣ, и приведенъ бы° ко кралю, и повелѣлъ ег[о] вмѣтноути в темницю в вышегород на дѹнаю, выше боудина .д͠. мил, .в͠і. лѣт. а на мѹтьанскои земли посади инѡг[о] воеводѹ. [ıа]ко сѣдѧше в темници и не оста своего злаго ѡбыча[ѧ], но мыши лѡвѧ и птици покѹпаѧ на торгѹ и тако казнѧше их, овѣх на кол сажаше а иным гл[а]вы ѿсѣкаше, а съ иною перье ощипав пѹщаше. и наѹчисѧ в тѣмници шити, и тем кормѧше с[ѧ].

15. егда же краль матиıаш извѣде ег[о] ис темници и привѣд[е] его на боудино и дасть емѹ домъ в пѣщи противъ боудина, и ещо в королѧ не был, и слоучис[ѧ] некоемѹ злодѣю привечи на ег[о] двор и сохранитисѧ емѹ тоу. гонѧщ'и же ег[о] наидоша; дракоула ж[е] взем мечь свои и искочи ис полаты и ѿсѣче гл[а]кѹ приставѹ держащѡг[о] злодѣа и злодѣѧ испѹсти; прочїи же бѣжаша и пришедши къ кралю и повѣда[ша] ѥмѹ бывшое. крал же посла к немѹ и вопроси [20]): что рад[и] тако сотворил еси. он же тако ѿвѣща: зло никоеж[е] вчиних, но он самъ себѧ ѹбилъ, находѧ разбоинически на дом великѡг[о] г͠дрѧ; аще бы пришол ко мне тотъ ко-

бирєвъ (sic)[21]) и азъ бы̆ во своєм домꙋ нашол быҳ тѡг[о] злодѣа, и єго выдал или простил єго ѿ смрти. краль ж[є] нача дивитис[ѧ] со всѣми срдцю єго.

16. Оумрше же томꙋ воєводѣ на мꙋтьанъской земли и крал посла к немꙋ в темницю, да аще восхощеть быти на мꙋтьѧнской земли воєводою ꙗкож[є] и прѣвїє, да тогда латынскꙋю вѣрꙋ приметь, аще ж[є] не восхощеть, то в темниц[и] и ꙋмр[є]ть. дракꙋла же возлюби паче[22]) врѣменнаѧ бесконечнѡг[о], ѡтпаде православиа и ѿстꙋпи истинны, ѡставивъ свѣта и приѧ тмꙋ. оувы, не возможе темничныѧ тѧгости понести и оуготовис[ѧ] на безаконноє м[ꙋч]енїє безконечноє, ѡставити православнꙋю вѣрꙋ хртьѧнскꙋю греческꙋю и приꙗт[и] латынскоую прелесть. краль ж[є] не токмо дасть ємꙋ не точю воєводство на мꙋтїанской земли, но и сестрꙋ свою рѡдноую дасть за него в женꙋ. и ѿ неꙗ ж[є] рѡди .в. сна, поживъ ꙗко .і. лѣт и тако скончасѧ во прельсти.

17. конець ж[є] єго сице. живѧщю ємꙋ в мꙋтьанской земли, и придоша на землю тꙋ тоурковѣ и начаша пленити; ѡнъ ж[є] оударисе на них, и побегоша тꙋрци, дракоулино ж[є] воиско без мѣри сечахꙋ. дракꙋла же возгна на горꙋ ѿ радости, да видит како секоут тꙋркѡв. ѿторгъше[сѧ] ѿ воиска єго, мнѧще ꙗко тꙋрки, и оудари єг[о] єдинъ копьємъ; ѡнъ ж[є] видѣв ꙗко ѿ своих ꙋбиваємъ, и тꙋ оуби своих оубиицъ .є. члкь, єгож[є] мнози копьѧми избодоша, и тако оубѣєнъ быс.

18. краль ж[є] взем сестрꙋ свою со .в. сномы єа во ꙋгорскꙋю землю на боудин, єдин при кралеве сне живеть, а дроуги оу бордѡнскѡг[о] бискꙋпа был и при нас ꙋмре. а третїи старишии михаилъ тꙋтъ ж[є] на боудин видѣхѡм, ѿ црѧ тоурскѡг[о] прибежал ко кралю єщо не женивсѧ, прижил єго съ дѣвочкою.

стефан же молдωвскыи и с кралевы воли посади на мȣтьанскои земли некоего воеводȣ влада, воевωдскаго ж[е] сна. бы тои воевода влад ѿ млад ногωт был сщенник инωк игȣмен в манастыри, да ростригсѧ и сѣл на воеводство на мȣтьанскои земли, и женилъсѧ и мало побыл, и стефан его оубил и женоу ег[о] ωтнѧл и нїнѣ на мȣтѧнскои земли воевωдсвȣеть.

Notă. — Textul de maĭ sus este o reproducere fidelă a manuscrisuluĭ original, așa cum nu se găsește încă în nicĭ una din edițiile de până acum ale povestiĭ luĭ Dracula. O astfel de ediție era de trebuință, nu numaĭ pentru a avea odată textul autentic al celeĭ maĭ vechĭ versiunĭ, ci și ca să servească de material sigur pentru studiul limbeĭ literare ruseștĭ din sec. 15-lea. Aceasta se impunea cu atît maĭ mult, cu cît copia manuscrisuluĭ în care e păstrată versiunea noastră e foarte rea.—Din pricina dificultăților tipografice, literile aruncate deasupra șirelor le-am pus la locul lor în șir și am lăsat nedesfăcute numaĭ prescurtările cele maĭ obicĭnuite. Intregirile, însemnate prin parenteze, le-am făcut numaĭ acolo, unde ni s'aŭ părut indispensabile spre a ușura cetirea textuluĭ saŭ a completa formele trunchĭate și falșe din copie; semivocalele finale nu le-am restituit nicăirĭ; acolo unde se găsesc, sunt și în manuscrisul original.

1) Ms. зломро. — 2) După поклнсарїе urmează în Ms. glossa посωл. — 3) Ms. до крѣѣ. — 4) Ms. вннимаше. — 5) Aceste treĭ cuvinte sunt adaose între șire. — 6) Ms. are printr'o greșală a copistuluĭ înainte de рад cuvintele вѣ во, pe care Pypin le-a îndreptat în зѣло, Buslaev le-a lăsat afară. — 7) Ms. млад ни ω. — 8) Ms. are după мол încă un емȣ de prisos. — 9) Pypin trece pe со прочими la alineatul următor. — 10) Ms. проклнсарѧ. — 11) Ms. согрѣшит и хоще, două greșelĭ evidente de copiare. — 12) Ms. повелъ е, scris așa că în loc de е s'ar putea ceti și е; în casul din urmă ar trebui să cetim пове[лѣ]лъ есть. Pypin are повелѣ, Buslaev повелѣлъ. — 13) Ms. да; cf. acest pasaj la versiunea B. Buslaev, pag. 225, are до. — 14) Ms. are aci аже; am putea ceti și и призва же. — 15) Ms. и ни; Pypin admite aci o greșală, în loc de ино. — 16) Urmează glossa: сирѣч ȣчинити. — 17) = дважды și трижды. — 18) Ms. инишнего. — 19) Ms. сȣще. — 20) Ms. are după вопроси un ѧ de prisos. — 21) Ce să fie ковиреъ? Buslaev îl lasă afară din text, neînțelegîndu-l nicĭ el (chrestomatia cea mică, pag. 227); celelalte versiunĭ nu-l au. — 22) In Ms. se repetă козлюби și după паче.

Povestea luĭ Dracula, versiunea B.

Слово ѿ дракоуле воеводе моутьꙗньскїе землї.

Бысть в҆ мѹтьꙗньской землѐ греческїꙗ вѣры хрїстиꙗнин҆ [1]) воевода ймѣнем дракоула, влашским [2]) ꙗзыком҆, толико зломоудръ [3]) ꙗкоже по ймени его тако й житїе его.

1. ѡ послех҆ [4]). прїйдоша к҆ немоу некогда ѿ тоур҆ского [5]) поклїсарьства [6]), й егда в҆нидоша к немѹ [7]) й поклонишасꙗ по своемоу обычаю, кол҆паков [8]) з҆ глав не снꙗша. ѿн҆ [9]) же вопроси йх҆: что ради так оучинисте [10]), к҆ государю к великомоу прїйдосте й таковоу страмотоу оучинисте. оні же ѿвещаша: таков обычай наш гдрь й землꙗ наша йм҆ѣетъ [11]). ѿн҆же гла: аз хощоу вашего закона под҆твердити, да креп҆ко стойте, й повелѣ на главах҆ йх҆ кол҆пакѝ г҆воздїем҆ желѣзным҆ прибити [12]) й ѿпоусти их й рек ймъ: шодше скажите гдрю вашемоу, ѡн навык [13]) ѿ вас такоую страмотоу терьпети, мыж не навыкохом, да не посылает своего обычаꙗ ко йным царем҆ [14]), но йнїи [15]) не хотꙗт его обычаꙗ ймети [16]).

2. брань цр҃ева [17]). цр҃ь же вельми рас҆сер҆дисꙗ о том҆ й пойде свойским҆ на нег[о] со многїми силами [18]). ѡн же собравъ елико ймеꙗше оу себꙗ войска с҆воего й оударишасꙗ на тоур҆сково нощїю [19]) й м҆ножество йх҆ йз҆би й не

возможе противоу воїска великаго стоѧти малыми людьмѝ, и возвратися. кои с ним з' бою[20]) того прїидоша и начà их' дракоула сам' смотрити; кои[21]) ранены спередѝ, томоу велию честь воз'даваше[22]), а кои з' задѝ[23]) ранен' тог[о] на кол повелѣ сажати гла: ты еси не моуж, но жена. а того дали поиде на тоуркѝ тако гла всемоу воискоу своемоу[24]): хтò хощет' с'мерт' помышлѧти[25]), той не ходѝ со мною, ѡстани сѧ здѣ. црь же слышав' тò и поиде проч с великою страмотою. воиска своегò безчисленно много изгоубѝ.

3. о послѣ[26]). црь же послà к' немоу поклисарѧ своегò да чтобы емоу дал дань. дракоула же вельмѝ почтѝ поклисарѧ ѡного и показà емоу всѣ именїе своѣ и речѣ емоу: аз не токмо хощоу црю дань давати, но и со в'сем' своим воиском' хощоу к немоу ехати и со всею казною на слоужбу, да чтò ми повелит' так и слоужю[27]), и ты возвестѝ црю, как велит' так к нему и едоу, да не вѣлит црь во всеи своеи землѝ никоегò злà оучинить м'нѣ и моим' людѧм', и аз хощоу скоро по тебѣ ко црю ит'тѝ, дань принесоу и сам' к немоу прїедоучи. црь же оуслышав тò слово ѿ послà своегò, чтò дракоула хощет прїитѝ к немоу на слоужбу, и послà своегò, почтѝ и одарѝ много егò и рад бы, бѣ бо тогдà црь воевася[28]) с восточными[29]), и послà скоро по всем' градом своимъ[30]), да когдà дракоула поедет' никоегоже бы злà дракоуле никтò не оучинил', но ещѣ и честь бы емоу воздавали[31]). дракоула же собравсѧ со всем своим' воиском' и поиде и приставы црьскїе с ним и вездѣ емоу велїю честь воздаваше. ѡнже приде до землѝ егò яко зà пѧть днеи[32]) и в'незапоу вер'ноуся и начà пленити градове и села и[33]) множество ис'сечѣ, ѡвѣх' на кол'е сажахоу тур'ковъ а иных на полы пересекаѧ[34])

и ж'дїсѧ и до соущих' младенец'[35]) нїчтоже остави, всю землю тоу плени. прот'чих' же члвцы соуть крестїѧне на свою землю прогна на села, множество много[36]), и возвратившис[ѧ] назад приставов' тѣх' почти и ѿпоусти: повеждьте црю ꙗко видїте, сколко могъ[37]) только и слоужил, и боудет' емоу годна моѧ слꙋжба, и аз емоу и еще хощоу так слоужити, какова ми есть сила[38]). црь же ничто емоу оучини срамом'[39]) побѣжден'.

4. о правде[40]). и толико ненавидев' в' своей земли зла, ꙗко кто оучинит' кое зло, тат'боу или розбоï или кою л'жю и неправ'доу, то[41]) никако бꙋдет живъ, аще ли великїи боѧринъ или поп[42]) или п'ростыи члвкъ, аще и велико богаство имел' бы к'то, то не может' искꙋпитисѧ ѿ смерьти. и толико грозен' бысть[43]), имѣѧ источник, есть кладезь[44]), на едином мѣсте и к' томоу кладезю пришли поутїе мнози ѿ многих' стран', и прихожахоу людїе мнози и пїѧхоу ѿ кладезѧ того водꙋ. ѿн'же оу того кладезѧ на поустом мѣсте постави чароу[45]) велию, златоу, дивноу, и[46]) хто хотѧше водоу пити, да тою чарою пьетъ, и на том' мѣсте поставит' и елико[же] ѡн времѧ пребысть, никтож смеѧше тоу чароу взѧти[47]).

5. о странных[48]). единою же поусти по в'сей земли своей кличь велїи[49]), да к'то стар' или нищь или чем' в'реденъ[50]), вси да придꙋт' к' немꙋ; и собрасѧ без'численно много нищих' и стран'ных' к немоу, чающе ѿ него великїѧ милости. ѡн же повелѣ их' собратї всех' во единоу храмїну на то оустроенну, и повелѣ им' дати ꙗсти и пити доволно; они же ꙗд'ше возвеселишасѧ. он же сам прїиде к' ним и гла им: что еще требуете; они же от'вещаша: ведает' гдрь бгъ, даи твое велечтво, как тебе бгъ вразꙋмит'. ѡн же гла к' ним: хощете ли да сотворю вас[51]) безпе-

чáльных҆ на сéм҆ свѣте и ничи́м҆же поужни боудете. ѻниж[е] чáюще ѿ негò вели́каг[о] нéчто и гл҃аше: хóщем҆ гд҃рю; ѻн҆ же повелѣ запрéти х҆рáминоу и зажещѝ ѻгнем и всѝ тоут҆ згорéша. и гл҃аше к҆ болѧром҆ своим: да вѣсте что̀ оучини́хъ тáко, пéрвое да не стоужáют҆ лю́дем҆ и никтóже в҆ моéй землѝ не боудет҆ ни́щь, но всѝ богáти, в҆тóрое свободѝ их, да не стрáжет҆ ник҆тож[е] ѿ наших҆ [52]) на сѐм҆ свѣте ѿ нищеты̀ илѝ ѿ недýга [53]).

6. ѻ мни́сех. едѝною же прїидóша к немѹ̀ мни́си ѿ оугорьскїе землѝ, латы́ньска мни́ха два̀, ми́лостины ради. ѡн же повелѣ и́хъ рóзвестѝ рóзно и призва̀ к себѣ еди́ного ѿ ни́щих҆ и показа̀ емоу̀ [о]кроуг двора̀ своег[о] мнóжество людéй казненых҆ на кóлье и на колéсах҆ и вопросѝ его̀ [54]): добрó ли так сотворих҆ и кáко ти соýть на коле. ѿн҆ [55]) же гл҃а [56]): зло̀ чини́ши, без ми́лости казни́ши, подобáет҆ гд҃рю мл҃тивоу бы́ти, а тїи на кóлье соýть мч҃нцы. прїзвá же дроугáго и вопросѝ тáкожде. ѿн҆ же ѿвещà: ты̀ гд҃рю ѿ б҃га постáвлен҆ éсть [57]) лихотворѧщих҆ казни́ти, а добродѣющих҆ жáловати, а ти́и лихотвори́ли, по своим҆ дѣлом҆ восприѧли. ѿн҆ же призва̀ пéр҆ваго и гл҃а к немоу̀: да почто̀ ты̀ из мн҃тырѧ ис кéльи своéй хóдиш҆ по вели́ким҆ гд҃рем҆ не знáѧ ничтóже [58])? а нн҃ѣ сàм҆ есѝ гл҃алъ ꙗко тїи мч҃нцы соýть, и аз тебѧ̀ хощоу̀ мч҃нком҆ оучи́нитъ, да ты̀ с ни́ми мýчен҆ боýдеши; и повелѣ ег[о] на кол посади́ти, а дроугóмоу повелѣ дáти .н. доук[атъ] [59]) злáта и гл҃а: ты̀ есѝ разоýмен҆ моýжъ и повелѣ его̀ чт҃но ѿвестѝ до оугор҆скїе землѝ.

7. ѻ коупцѣ. нéкогда же прїидóша коупéц҆ нéкїи ѿ оугорьскїе землѝ въ его̀ град і по его̀ зáповеди ѻстáвив возы своѝ на оýлице пред полáтою и товáр҆ свой на возéх҆ ѻстáвил а сàм҆ спá в полáте. и прїшéд҆ нéкто оукрáде

с воза .р҃з. доукат злата. коупец҆ же иде ко дракоуле, повѣда емꙋ изгоубленїе злата. д҆ракоула же гл҃а к немоу: поиди, в сїю нощь ѡбрѧщеши злато; и повелѣ по всемоу градоу искатї тата гл҃ѧ, аще не ѡбрѧщет҆сѧ, весь град погоублю, и повелѣ свое злато несть и положити на воз в҆ нощи и приложи единой златой. коупец҆ же воставъ и ѡбрѣте злато и перечет злато и дваж҆ды и ѡбреташе единъ лишней златой, и шед҆ ко дракоуле: гд҃рю, ѡбретох҆ злато и сей есть ѡдинъ лишней златой. и гл҃а дракоула коупцоу: иди с миром҆, аще бы ты того лишнего не повѣдал, то бы и тебе повелѣл҆ ѡбѣсити.

8. ѡ ленивѣ женѣ. единою же идоущоу емоу путем и оузре на некоем҆ скоморосе страчицоу ветхоу и худу и вопроси его: имѣеши ли женоу? ѡн҆ же ѿвѣща: имам, гд҃рю. ѡн же гл҃а: веди мѧ в҆ дом҆ свой, да вижоу женоу твою; и оузре младоу женоу его и з҆дравоу и гл҃а мꙋжеви: неси ли насеѧл҆ льнꙋ? ѡн҆ же показа емоу много льноу, и гл҃а женѣ: по что ты имѣеши леность [к] мужоу своемоу? ѡн должен҆ есть сеѧти и ѡрати и тебе хранити и ѡдеж҆доу свѣтлоу и лепу коупитї, а ты страчицы не хощеш емоу оучинити, а з҆драва соущи тѣлом҆, и ты еси повинна а не моуж твой; аще бы моуж не насеѧл лнꙋ, то бы моужъ твой повиненъ был. и повелѣ ей роуцѣ ѿсещи и на кол посадити.

9. ѡ блудивых. аще коѧ жена ѿ моужа блѧдит҆, ѡн҆ же велѧше ей страм҆ вырезати и кожю си се содрати и п҆ривезати еѧ нагоу ѡд҆раноу, а девицам кой дев҆ства не хранѧт҆ и в҆довам такоже, а иным сосца оурезати, а иным҆ кожи ѡдираѧ с҆ страмов их҆ и рожень железной раз҆жех҆ши и воврещи во ст҆рам҆ еѧ, и тако оу стол҆па привѧзана стоѧше на годъ.

10. о̂ послѣх҄. таковъ о̂бычай и̂мѧше дракоула, ѿкоуле к немꙋ прихожаше послы, ѿ цр҃ѧ и̂ли ѿ королѧ, неизѧщен или не оу̂мѣѧше противоу кознѣм҄ е̂го говорит҄, тѣх҄ на колье в҄сажаше и̂ гл҃а: не аз повинен твоей смр҃ти; а̂ще гд҃рь тво҄ в҄ѣдаѧ тебѧ малооумна послал ко мнѣ к҄ ве[ле]оу̂мнꙋ гд҃рю, то гд҃рь твой оубил҄ тебѧ, а̂ще ли сам сѧ дерзноул, то сам҄ сѧ и̂ оубил҄ е̂си. так [по]клиарю оучинѧше кол высокъ, позлащен҄ вес, и̂ на него всажаше, и̂ гд҃рю ѿписоваше с протчими, да не посылает҄ к великомоу гд҃рю малооумна и̂ ненаоу̂чена в҄ поклисарьство.

11. о войне. Некогда же пойде на него краль оу̂горьскїе землѝ с войною. ѿн҄ же пойде против е̂го и̂ стретишасѧ и̂ оу̂дарїшасѧ о̂бoѧ, и̂ оу̂хватиша дракоулꙋ жива ѿ с҄воих҄ и̂здан҄, и̂ прїведен бысть дракоула ко кралю, и̂ повелѣ его в҄кинꙋти в темницоу, и̂ сиде в҄ вышегороде на дꙋнаю. посадѝ король и̂ного воеводоу, и̂ оу̂мершоу же е̂моу̂, и̂ король же послà ко д҄ракоу̂ле в҄ темницоу, да а̂ще восхощет҄ быть на мꙋтѧньской землѝ ꙗ̂коже и̂ перьвее, тако да латыньскоую вѣроу воспрїимет, а̂ще ли же [ни], оу̂мрети в темнице хощеши. дракоу̂ла же возлюбѝ паче временнаго и̂ бесконечнаго и̂ ѿпадè православиѧ и̂ о̂стави свѣт҄, и̂ не возможе темничныѧ в҄ременныѧ тѧготы носити, и̂ оу̂готовис[ѧ] на бесконечное моученїе и̂ о̂стави православнꙋю нашоу вероу и̂ прїѧ латынскоую прелесть. к҄раль же не ток҄мо дастъ е̂моу̂ воевот҄ство на мꙋтѧньской землѝ, но и̂ сестроу̂ свою̀ дал в҄ женоу̂, и̂ ѿ неѧ родисѧ два сына, и̂ поживше мало ꙗ̂ко болмà десѧть лѣтъ.

12. о̂ злом о̂бычае. гл҃ю же о̂ нем како в҄ темнице седѧ и̂ не о̂стà своего̀ злаго ѿбычаѧ, но птицы с тор҄гоу̂ покоупаѧ и̂ мыши ловѧ и̂ тако казнѧше и̂х҄, о̂воу на кол посадиша, ѿве и̂ головоу ѿсекоша, сыной перье о̂щїпав

поусташе[60]. и наоучися шити[61] и тем̓ в темнице кор̓мляшеся.

13. о скончанї̀. конец̓ же его сице. живаше на моутьян̓ско̏ земле и прїидоша на землю тур̓цы и начаша пленити, он же собрав вої̈ско і оудари на них, и побегоша тоурцы, дракулино же войско нача их без милости сечи; дракула же ѿ радости возгнав на единоу гороу, да видит̓ како секоут тоур̓ков̓, ѿторгше ся ѿ воїс̓ка ближне его, мняще[62] ꙗко тоурки, и оудари его ꙗко един копьемъ. ѿн̓ же видев̓ ꙗко ѿ своих побиваем, и тоу их̓ оуби, егоже мноз̏ копи из̓бодоша и тако скон̓чашас[я].

Notă. Această a doua versiune a povestiĭ luĭ Dracula fiind scrisă într'o limbă rusască frumoasă şi cu o ortografie foarte exactă, în ce priveşte însemnarea pronunţeĭ şi accentelor, am reprodus-o, ca şi pe cea dintiĭ, cu toată exactitatea posibilă. Deosebirile dintre original şi reproducerea noastră sunt numaĭ următoarele: отъ s'a tipărit totdeauna ѿ: în ms. este scris adeseorĭ şi о̑т; am pus în tot locul з, unde etimologiceşte acest sunet este îndreptăţit, deşi ms. are, dintr'o predilecţiune personală a scriitoruluĭ, adeseorĭ ѕ, d. p. ѕ̓глав, ѕлоумоудръ, из̓бѝ. — Dăm aci şi variantele după sbornicul Tichonravov din sec. 17, f. 88 b — 97 a, unde povestea luĭ Dracula se termină cu alineatul 6.

1) вѣрою греченинъ. — 2) влашен̓ским. — 3) точїю ѕѣлѡ мдръ. — 4) Acest titlu lipseşte. 5) Adaus: цря, care la Undolskij e omis. — 6) посланники; ms. Undolskij are în acest loc la margine glossa посолве. — 7) [егда] прїидоша. — 8) Adaus скоихъ. — 9) дракула[же]. — 10) чесо ради таковъ оучинисте ѿвѣт. — 11) оу гсдря нашего и земля наша имѣет̓ таковъ ѡбычай. — 12) пришивати. — 13) навыкъ де ѡн. — 14) гсдрем̓. — 15) кои. — 16) După acestea adaus: оу себя той ѡбычай держи, пришедше же ѿ них̓ повѣдаша црю. — 17) Lipseşte titlul. — 18) црь же турскїи возꙗрися велми и пойде на дракула с велїкою ратїю. — 19) і оурядивъ их̓ на турскаго цря. — 20) и кои с̓ собою и с ним пришли, greşală. — 21) которой. — 22) Adaus: и витязем его оучинилъ. — 23) в тыл. — 24) тѣ не ложно, били ся вѣрнѡ, которой спереди раненъ, и гла всему войску своему, когда пойду на турскаго. — 25) Adaus: со страхом. — 26) Lipseşte titlul. — 27) Omis. — 28) ратуяся. - 29) Adaus: странами. — 30) Adaus: и по землямъ. — 31) Ms. Tichonravov are aci oratio directa. — 32) ꙗкоже

ѐли́ко дне́й — 33) Adaus: много мно́жество поплені̀. — 34) пресѣца́хꙋ. — 35) и҆́же а҆ ссꙋ́щих҆ мадї́цъ побѝ. — 36 Adaus: корысти полꙋчѝ. — 37) могóхъ. — 38) ѐли́ка ми си́ла сѫжетъ. — 39) а҆с҆ срамото́ю (ис҆ = съ). — 40) Lipseşte titlul. — 41) то́й чл҃къ. — 42) свѧщенникъ алѝ дїѧконъ. — 43) цр҃ь бо̀ велмѝ гро́зенъ а҆ сверѣпъ, до́брѣ. — 44) а҆сто́чник а҆ кла́дезь. — 45) ча́шꙋ. — 46) Adaus: подписа̀ ю҆ а҆ще кто̀ хо́щет, etc. — 47) Adaus: не смѣѧхꙋ бо̀ ѿ дракꙋ́лина стра́ха. — 48) Lipseşte. — 49) сло́во си́цево. — 50) не́мощен. — 51) вы. — 52) ѿ них. — 53) Aci urmează ca titlu cu chinovar roşu: а н а́ ѧ п о в ѣ с т. — 54) старца. — 55) ста́рец҆. — 56) цр҃ю: нѣсть добро̀ та́ко твори́ти, но ѕло, etc. — 57) Adaus: а҆ вла́сть бг҃ъ дает емꙋ́же хо́щет҆, ѕло̀ тебѣ творѧщихъ тѣх҆ смр҃тию казни́ши, а҆ добро̀ творѧщих҆ тѣх҆ жа́лꙋеши, кото́рыѧ тебѣ ѕло̀ сотвори́ли, тѣ по дѣлом своим смр҃ть прїѧша ѿ тебѧ гд҃рѧ̀. — 58) не зна́ешъ чѣм҆ ѿвѣтꙋ да́ти мд҃рымъ лю́дем. — 59) тꙋ́ганъ (sic). — 60) Ms. поуставше. — 61) Ms. жити. — 62) Ms. минѧше.

Povestea lui Dracula, versiunea C.

Ѿ цари Дракѹлѣ и ѡ смерти его.

Бысть нѣкий цѣсарь именемь Дракѹлъ мѹтѧнъскои, житие зло имѣѧ и ѧръ и немилостивъ, и не пощади нихкомѹ ж, казнитель злыи [и] скоръ къ смерти.

1. И некогда посол иноземеч и повѣле емѹ цар Дракѹл быти ѹ себѧ на посолство и прииде тот посол к немѹ скоро и вшед пред царѧ не снѧв шапки своеѧ по своеи вѣре и поклонис[ѧ] царю Дракѹлѹ. Царь ж ѹвидев вопроси его: что так твориши, к великомѹ госѹдарю пришел еси поклонитисѧ а з главы своеѧ шапки не снѧл еси. Посол же отвѣща емѹ и рече: госѹдарю царю Дракѹлѣ, наши госѹдари так любѧт по вѣре нашеи. Дракѹл же рече: аз того не люблю и хощѹ обычаи ваш потвердити, да твержеѣ того бѹдете; и повѣлѣ главам прибити [1]) гвоздием желѣзным и отпѹсти их [2]): скажите госѹдарю своемѹ що он повык [3]) срамотѹ терпети от вас, а мы томѹ не навыкохом, да впред не посылает своего обычаѧ ко иным госѹдарем, кои того не хотѧт имѣти.

2. Послове же пришед[ше] от Дракѹла цѣсарѧ въ землю свою и сказаша царю своемѹ; царь же тѹрскии велми разѧрисѧ о послех своих, и собрав своѧ воѧ поиде на Дракѹла царѧ с великим боем, со многими силами; царь же Дракѹлъ нача противъ его збиратисѧ своим воиском и великим собранием, елико ж имѧше воиска своего .҂л҃ц. [4]) и ѹдарисѧ Дракѹлъ на тѹрков нощию и множество побиша тѹрчан, и не возможе против многих людеи стоѧти и с ними битисѧ малымы людми, и

возвратися з бою того и нача цар сам смотрѣти людеи своих; у коего рана спреди, тому честь дая, а хто ранен созади, тех на колѧ посадиша. А егда царь Дракул поиде против турков и глагола воиску своему: аще кто восхощет ити со мною на ратное дѣло а помыслит кто смерть, тот не ходи со мною, но останьнися здѣ; цар же турский слышав то поиде проч со срамом великим.

3. И посла къ Дракулу посла своего клисаря (sic) взяти у Дракула дань. Дракулъ же посла по клисаря (sic) и показа все свое имѣнье и рече клисарю: аз не токмо хощу ему давати дань, но со всем воиском своим и со всею силою и с казною своею хощу к нему на службу ити, и ты возвести от меня турскому царю своему, как я поиду к нему и в землю его, да бы царь приказал во все свое царство, чтобы мнѣ в царствѣ его и в земли никакова зла не учинили, мнѣ и людям моим, аз хощу, клисарю, скоро поити. Цар же турский слышав от посла своего клисаря рад бысть велми и веселяся, в[о]сточными странами[5]), скоро посылает с наказы по всеи земли своеи и по всѣм градом своим, повелѣ накрепко наказывати во все турское свое царство: куды поидет Дракул цар в мою землю, то никто ж бы ему и людям его не учинил зла ни пакости и воздали б ему честь велику и хвалу. И как поиде цар Дракул в землю турскаго царя и как будет в земли турскои, срѣтоша[6]) его многие турци и поклонишася ему на колѣну, приставы ж турскаго царя сѣдящие с ним и честь воздаяху ему. Дракул же поиде по земли турскаго царя и в пят днеи землею и внезапу вернялся цар Дракул назадъ и нача плѣнити землю и грады и села турския, много множство плѣнил и сѣк, а иных казнил, на коле сажал[7]), и до сущих младенцов не оставил, и всю землю турскую учинил пусту и множство христьян плѣненых возвратил в землю свою и много имѣния взял, приставы ж турские почти и отпусти их глаголя: повѣжте царю своему еже видѣте; колико аз могох толико и послужил царю вашему, аще будет служба моя ему угодна[8]), и аз ему еще послужу. Приставы же турскаго царя от Дракула пришед[ше] повѣдаша по ряду; цар же

тȣрскии велми потȣжа и глаголѧ : никто ж ми зла ȣчинил ѧкож Дракȣл, срамом от него побежден быχ.

4. Колико грозен есть Дракȣла[9]) во всеи земли, ѧкож нигдѣ ни царѧ ни кнѧзѧ было и нѣсть [ꙗ]коже он, аще ли развои или татбы или кое зло или неправда гдѣ ȣчинит сѧ въ его земли, то никакож не бȣдет[10]), аще боѧрин или простои человѣкъ, хотѧ много χто богатства имѣет, то никако не может искȣпитисѧ от смерти.

Тогда бысть на нѣкоем мѣсте кладѧз сладок и χладен велми, и к томȣ кладезю многие пȣти приидоша от многиχ стран и пиѧχȣ от источника того; цар же Дракȣл ȣчини чашȣ великȣю златȣ и постави еѧ на источнице том и рече, аще кто пиѧше тою чашею и паки поставлѧше на том же мѣсте; людие же от всѣχ стран ѣздѧχȣ χ кладезю и пиѧχȣ златою чашею водȣ елико χотѧχȣ, и никто не смѣѧше взѧти чаши, от грозы великаго царѧ Дракȣла, донележе он пребысть.

5. Нѣкогда ж во царстви его и во всеи земли когда ȣслышил аще каѧ жена от своего мȣжа прелюбы творит, он же велѧше тои женѣ вырѣзати срам еѧ и привѧзати среди торгȣ еѧ, и вдовам также творѧше[11]) кои дѣвства своего не соχранили, а иным сосца отрѣзаша, а иным кожȣ здираше; також которые мȣжи от своиχ жен творѧт прелюбы и ȣ теχ ȣды отрѣзываше, а иным к пѧты гвоздиѧ вбиваχȣ, а иныχ на коле сажаχȣ.

6. Також Дракȣл цар обычаи ȣ себѧ имѣѧше : от кȣдȣ приχождаше к немȣ послы, от царѧ или от кралѧ или от кнѧзѧ, а не ȣмѣѧше противъ его отвѣщати, того казниша глаголѧ им : не аз повинен вашеи смерти, но вы сами рцѣта на мѧ, и не наȣча послал тѧ к великомȣ госȣдарю ȣмномȣ, то госȣдарь тѧ твои ȣбил есть, и аще сам еси дерзнȣл не наȣчивсѧ глаголати, то сам еси ȣбил сѧ; и так поклисарем чинѧше.

Тогда ж прииде к царю Дракȣлȣ поклисар от ȣгорскиѧ земли именем матиѧн, родом велик человѣкъ. Дракȣл же роспроси его про о[т]чество его и повѣле емȣ сѣсти съ собою

на обѣдѣ, среди трѹпиѧ, а иже пред ним лѣжит кол велик и злащен, добры сии, велик и высок. Дракѹла же спроси поклисарѧ: скажи ми чего ради кол ѹчинен; поклисар же велми ѹбоѧсѧ и глагола емѹ: великии госѹдарь царь Дракѹл, мнит ми сѧ тако: нѣкии велик человѣкъ аки аз пред тобою своим госѹдарем пред царем Дракѹлом много согрешил и разѹмѣхом и видѣхом иже хощеши емѹ честнѹю [12]) смерть воздати паче иных. Дракѹла же рече емѹ: право рек еси, ты великаго госѹдарѧ кролевские земли поклисар, тебѧ ѹчинил сеи кол; поклисар отвѣща емѹ: аще достоино мнѣ смерть днес бѹдѹщих, твори що хощеши, праведен бо еси сѹдиѧ; не ты мнѣ, госѹдарь, ѹчиниш смерть, но аз сам себѣ. Дракѹла ж царь розсмѣѧвсѧ рече емѹ: аще бы еси, поклисарю, мнѣ не так реклъ и не тако отвѣщал, во истиннѹ бы еси был на сем колѣ. Царь же Дракѹл почтив поклисарѧ велми и отпѹсти его в землю его глаголѧ: за то отпѹстих тѧ что в правдѹ ходиши на посолство, а иные не дерзнѹт, но первие бѹдѹт [13]) како с великими госѹдари говорити [14]).

7. Тогда ж цар Дракѹла обѣдаше подлѣ трѹпиѣ мертвых людеи иж на коле около трапезы его, и приидоша к немѹ послове и тѹт же на трапезе повелѣ им ѧсти и посолство правити тѹ ж; Дракѹла ж царь среди их на обѣде сѣдѧше а слѹги пред ним ѣствѹ ставлѧхѹ; и смрада того не мощно терпѣти послы рѹками закрывахѹ носы и главы ѹклониша на странѹ; видѣв же царь Дракѹл и глагола им, ѧко послы носы закрывахѹ и ѹклонѧхѹсѧ, и рече им: что ради се творите? они ж рѣша: не могохом смрада сего терпѣти. Дракѹла ж повѣле в тои час послов на коле всторгнѹти [15]) глаголѧ: тако вы есте высоко и смрад вас доити не может.

8. Тогда цар Дракѹл заповѣда по всеи земли, да аще кто стар или чем недѹжен или скорбен или чем вредим или слѣп или хром или каким недѹгом одержим, да вси приидѹт ко мнѣ и сотворю их всѣх безпечалных и от вс[ѧ]киѧ болезни свобождѹ их. И собрасѧ к немѹ множество нищих и болѧщии, всѧкими недѹги одержими, чающе от него всѧкиѧ милости; цар же повелѣ их собрати в великѹю храминѹ и

повѣле им дати ꙗсти и пити доволно; они ж ꙗдꙗхꙋ и пиꙗхꙋ и возвеселишасꙗ о цареве милости; цар же Дракꙋла[16]) прииде к нищим и к недꙋжным и глагола им всѣм к слꙋх: что вы еще хощете да сотворю вам? ониж глаголаша аки единѣми ꙋсты отвещаша: вѣдает богъ да твое царское величество как тебѣ госꙋдарю нашемꙋ богъ ꙋтвердит. Цар же глагола им: хощете ли да с[о]творю вас безпечалных на сем свѣте и ничим не нꙋжны бꙋдѣте во вѣки. Вси же нищии недꙋжные слышахꙋ от царꙗ велми возрадовашесꙗ радостию великою, чающе от него великиꙗ милости, вси глаголюще: хощем, госꙋдарю царю. Дракꙋла же повелѣ их затворити в храминѣ и обослати хв[р]астием и зажжещи, и тако всѣх сожже глаголꙗ: сотворих вас безпечалных во вѣки от сего свѣта. Цар же рече боꙗром своим: вѣсте ли что аз сотворих, перкие да не стꙋжают людем и никтоже нищ не бꙋдет в земли моеи, но вси богати бꙋдꙋт, второе ж свободих ихъ от печали и скорби и да никтож не постражет на сем свѣте от нищеты и от недꙋга и скорби.

9. Нѣкогда приидоша к немꙋ от ꙋгорскиꙗ земли два латинска миниха милостыни ради. Дракꙋла же повелѣ их розвести разно и повелѣ привести к себѣ единаго миниха и показа емꙋ около двора своего много множество на коле людеи посаженых и на колесѣх и вопроси миниха: добро ли то аз творю? миних же рече: добро твориши, но зело без милости казниши; подобает ти госꙋдарю милостивꙋ быти к тем иже в темници сꙋт. Д[р]акꙋл же призва миниха дрꙋгаго и вопроси его о кажненых людех також ꙗко и перваго; миних же отвѣща: ты госꙋдарь от бога поставлен еси злотворꙗщих казнити а добротворꙗщих жаловати; а сии лихотворили и они по своим дѣлом смерть приꙗли. Цар же призва перваго миниха и глагола емꙋ: почто ходиши из манастырꙗ ис кѣлии своеꙗ не познаꙗ ничтож; а нынѣ сам еси глаголал ꙗко те мꙋченицы сꙋт[17]), и аз тꙗ хощю нынѣ мꙋченика ꙋчинити; а дрꙋгомꙋ царь минихꙋ повелѣ дати .н҃. дꙋкат злата глаголꙗ: разꙋмен еси человѣкъ, и повелѣ его на возѣхъ до ꙋгорскиꙗ земли проводити с великою честию.

10. Нѣкогда приидє к немꙋ кꙋпец от ꙋгорскиѧ земли въ его град, по царскои заповѣди постави на ꙋлице пред полатою все имѣние свое и тавары на возах елико имѧше, и сам кꙋпец нача спати ꙋ полаты; и пришед нѣкто человѣкъ и ꙋкраде с воза .р͠ѯ. дꙋкат злата. кꙋпец же вста, иде ко царю Дракꙋлꙋ и повѣда емꙋ о погибшем своем златѣ; цар же рече кꙋпцꙋ: не бꙋди печален о том, иди домов, к сию нощъ обрѧщетсѧ злато твое на возѣ твоем. Тогда царь заповѣда всемꙋ градꙋ своемꙋ искати татеи глаголѧ: аще не обрѧщете в скорѣ, то весь град погꙋблю; и повелѣ погибшее злато положити кꙋпцꙋ на возѣ его приложив един златои; кꙋпец же обрѣте свое злато погибшее на возѣ своемъ и сочте дважды и в третеи и обрѣте един лишнеи златои на возꙋ, и сказа кꙋпец царю ѧко един златои лишнеи; цар же глагола кꙋпцꙋ: иди с миром, аще бы еси не повѣдал мнѣ злата того лишнѧго, то бы тебѧ с ним велѣл на кол восторгнꙋти с тѣм же татем; и отпꙋсти кꙋпца здрава, не вредив ничем, а татѧ велѣл на кол посадити.

11. Нѣкогда ж единомꙋ царю Дракꙋлꙋ идꙋщꙋ пꙋтем и видѣ на нѣкоем мѣсте человѣка сѣдѧща въ ветхои срачице издранѣ и хꙋдѣ и вопроси его: имаш ли женꙋ? он же отвѣща имам; и глагола цар: веди мѧ в дом свои; и пришед видѣ женꙋ его здравꙋ и вопроси человѣка: не сѣѧл ли еси лнꙋ? он же рек: много лнꙋ имам, и показа емꙋ лен. Дракꙋл же глагола женѣ его: почто имаши лѣность к мꙋжꙋ своемꙋ, он должен орати и сѣѧти и хранити тѧ, а ты еси должна мꙋжꙋ своемꙋ одежꙋ свѣтлꙋ и лѣпꙋ чинити, и ты емꙋ не хощеши срачицы нарѧдити, а здрава сꙋщи тѣлом своим; повинньна еси смерти, а не мꙋж твои; и повелѣ еи рꙋцѣ отсѣчи и самꙋю повелѣ на кол посадити.

12. Нѣкогда же мастеры по его велѣнию ꙋчиниша бочки желѣзныѧ и насыпав ихъ златом и положив рекꙋ, а мастеров тѣхъ царь повѣле посѣчи, да никтож не ꙋвесть содѣланнаго.

13. Нѣкогда же поиде краль ꙋгорскии матѧшь[18]) на царѧ Дракꙋла с воинством своим; вѣсть же приидє царю Дракꙋлꙋ о сем, он же поиде на против его с силою своею, и егда сни-

доша сѧ оба, ȣхватиша Дракȣла жива, от своих здан по крамолѣ, и приведоша его х кралю и всади его в темницȣ в Вышеградѣ на Дȣнаю, вышина его бȣдет .в҃і. лакот[19]). На мȣтѧнскои земли посади воеводȣ иного; Дракȣла же сѣдѧше в темнице, не оста своего злаго обычаѧ, мыши ловѧше в темницѣ и птицы покȣпаше и тако казнѧше[20]) их ѧкож во царствии своем люди казнѧше[21]), иныѧ на коле сажаше, а иным перьѧ ощипываѧ отпȣщаше, а иныѧ на ȣды меташе и всѧкиѧ казни даваше; и наȣчисѧ в темницѣ платьѧ дѣлати и тѣм кормѧ сѧ.

14. По сем крал повелѣ извести его ис темници и приведе его на Бȣдин и дасть емȣ дом в Пищȣ, против Бȣдина. Єще ȣ кралѧ не бывал, и слȣчисѧ некоемȣ злодѣю прибѣгнȣти на его двор и схоронѧщȣсѧ от гонѧщаго, и прибѣжа гонѧщи на Дракȣлов двор, сии реч пристав, и ȣхватиша злодѣѧ; видѣвъ же Дракȣла взем меч свои и отсече главȣ приставȣ и держаше злодѣѧ и отпȣсти, а прочии бѣжаша и пришед[ше] сказаша кралю матѧшȣ бывшее; и собърашасѧ вси посадницы, идоша х кралю жаловатисѧ на Дракȣла; крал же посла по Дракȣла и повелѣ спросити его что ради сотвори, он же отвѣща: зла не ȣчиних, но он сам сѧ ȣбил находѧ разбоинически на великаго госȣдарѧ и на дом его; аще бы ко мнѣ так пришол и аз бы въ своем домȣ нашед того злодѣѧ, отдал бы емȣ или в отпросил его от смерти; крал же нача дивитисѧ дѣѧнию его.

15. Тогда ȣмре воевода на мȣтѧнскои земли к[о]торои был послан после Дракȣла царѧ; крал же посла х Дракȣлȣ глаголѧ: аще восхощеши быти воевода на мȣтѧнскои земли ѧкож преже, то прими вѣрȣ латиньскȣю, аще ли не примеши, в темнице ȣмрѣши. Дракȣла ж возлюби временнаѧ паче безконечных, отпаде православныѧ вѣры и от истинны отстȣпи, оставѧ свѣт и приѧ тмȣ и ȣготовисѧ на безконечное мȣчение, остави православнȣю вѣрȣ и приѧт латынскȣю прелесть. Крал же не токмо воеводство дасть емȣ на мȣтѧнской земли, но и сестрȣ своего за него даде; от неѧ же родисѧ емȣ два сына и поживѣ лѣто[22]) и тако в прелести скончасѧ.

Конєц єго сицє. Живѧшє[23]) ж на мѹтѧнской землн, принидоша на землю тѹркн н начаша злочйннтн много. Дракѹла жє ѹдарнсѧ на них н побѣгоша тѹркн; дракѹлнно жє вонско бєз мнлостн сѣчахѹ тѹрков, н отторгшє сѧ от вонска своєго н мнѧхѹ ѧко тѹркн, тогда єдннъ ѹдарн єго копьєм, Дракѹла ж с конѧ ѹвалн сѧ, ѧко от своих ѹбнваємъ мнѧ, н тѹ єго множство копнѧмн [н]зб[о]доша; н тако Дракѹла ѹбнєнъ бысть н злѣ скончасѧ. Тако житиє дракѹлнно.

Notă. — Filele 412—425 din sbornicul Tichonravov 2, după care am reprodus textul de maĭ sus, formează în acest sbornic un fel de tetradă osebită, cu titlul deasupra: о Дракулє царє мѹтѧнском, ĭar în josul filelor cu însemnarea: кннга глаголємаѧ Романа Дашкєвнча Хохлова. Avem dar a face cu un fel de broşură à parte, răspîndită sub forma aceasta în popor. Tot în acelaş sbornic se maĭ află, la fila 490 b., scrise de altă mînă, titlul şi începutul povestiĭ despre „ţarul Dracula şi moartea luĭ". — Reproducerea noastră se deosebeşte de original numaĭ prin aceea, că în loc de ү rusesc are ѹ; aceasta din cauze tipografice.

1) Lipseşte шапокъ. — 2) Lipseşte probabil глаголѧ. — 3) In ms. din greşală що нє повъік. — 4) = 30,900; numărul oştireĭ luĭ Dracula nu este indicat în celelalte versiunĭ. — 5) Aci e o lacună în text; lipsesc probabil cuvintele: бѣ бо тогда царь ратѹѧсѧ сь. — 6) Ms. срѣтнша. — 7) Ms. сажань сожжєнью, după care lipseşte ceva din text. — 8) Ms. нєѹгодна. — 9) Ms. Дакрала. — 10) S'a omis probabil жнвъ. — 11) După творѧшє lipseşte probabil н дѣвнцам. — 12) Ms. чєстно мѹ. — 13) Aci s'a lăsat ceva afară, poate ѹчнтн сѧ. — 14) Ms. створнтн. — 15) Ms. всторгнити. — 16) Ms. Дракала. — 17) Ms. тє мнцы сѹд. — 18) Ms. матѧщь. — 19) Glossă ce nu se află în celelalte versiunĭ. — 20) Ms. казннша. — 21) Ms. казнѧша. — 22) Ştirea aceasta, maĭ apropiată de adevăr, că Dracula ar fi trăit numaĭ un an după instalarea luĭ în a doua domnie, nu se află în celelalte versiunĭ; acestea îĭ daŭ 10 anĭ; cf. notele 4 şi 19. — 23) Ms. жнвѧщє.

Povestea lui Dracula, versiunea D.

Сказанїе о Дракуле мутьянскїе земли воеводе греческїе вѣры, а влажинскимъ ѩзыком звася Дракула, а руским ѩзыкомъ именовася дїяволъ, по житїе его зломудрых людей.

1. **О посольстве турскаго ц҃ря.** Прїидоша к Дракуле от турскаго ц҃ря послы и поклонишася ему по своему ѡбычаю, шапок своих и шляпъ з глав своих не снимая. Дракула ж вопроси послов тѣх: что се вы тако творите, послы? Коея ради вины в шапках і в шляпах кланяетеся, а шапок своих з главъ не снимаете? Да како вы [к] великому государю приидосте с таковою хулою і велику мнѣ срамоту принесосте? Они ж послы отвѣщаша ко Дракулы: о господине, не дивися ты о сем, понеж таков обычай в нашей турской земли держит. Дракула ж замысловат был и догадлив велми, он же рече к послом: аз не хощу вашего закона разорити, но велми паче хощу утвердити. Дракула ж повелѣ им послом шапки на главах своихъ крѣпко вздѣти и тѣ шапки гвоздием во главы прибивати тѣмъ послом. І рече Дракула к послом турским: скажите вы своему государю турскому царю от Дракула: он навыкъ от вас ту срамоту терпѣти [1]), а мы не навыкохом.

2. **О походе турскаго посла от Дракулы во свою землю.** Турские земли посол прїидоша от Дракулы въ свою турскую землю къ царю своему и сказавше Дракулины рѣчи и писмо Дракулино самому царю турскому от Дракулы подасть, что ему говорил сам Дракула и о том писано от Дракулы.

Турский же царь от посла своего слышав и грамоты прочет, что хощет самь Дракула со всѣм своим войском служити, не тохмо что ему дань принимать у турского царя, но і велми радостен бысть; бысть ж тогда турский царь со иными с восточными странами много ратуяся. Турский же царь скоро написав грамоты своя посла по всей своеи земли по градом, а в грамотах своих турской царь написал: по всѣм моим турским градом куды Дракула поѣдет по моей земли со всею мутянскою землею и с силою, в которой город, то никтож бы ему никакова дурна и зла не учинил, но всѣму бы войску честь великую воздавали.

3. О походе дракулине с воиском своим в турскую землю служить. Дракула ж мутянские земли воевода пойде со всѣм войском своим в турскую землю служити в подмогу к турскому царю в скоре за турским послом.

4. О пленеціи турской земли от Дракулы и о походе в свою землю. Пріиде Дракула в турскую землю и іде он двѣ недѣли слишком и много турских городовь заиде и великое богатство достиже і по сем возвратися вспять и начатъ турские городы пленити и сѣч старых і малых; многие грады повоева и пусты учини, овых посѣче а овых на кол посаждаше, овых пожже и до сущих младенцев, и остави тѣ грады и предѣлы пусты и много людей турских пленил и во свою землю приведоша со многим імѣнием турским.

5. Об одпуске от Дракулы турским провожатым. Дракула ж велми замысловат был; призвав себѣ турских провожатых, которые приставы провожали Дракулу с воиском ево в мутянскую землю, и какъ пріиде и тогда Дракула почтив тѣх приставов и отпусти их во свою землю и рече к ним: повѣдайте вы царю своему яко сами видѣсте, сколко аз мог, толко и послужил, такова му есть сила будет ему (sic); да аще будет моя служба годна вашему царю турскому, аз ему еще послужу в скорѣ на турской земли. По сем Дракула отпусти турских послов во свою землю с великою честию и одари их подарками великими; провожатые ж тѣ от Дракулы из мутянские земли пріидоша во свою землю и сказаша все по ряду своему царю турскому случившаяся от Дракулы, и слыша царь турский от

своих турских людей что Дракула многие турские городы повоевал, велми о том печален бысть, разстерза ризы своя на себѣ, плакася горко, но не успѣ себѣ ничтож сотворити.

6. О грозы и о укрепленїи дракулине во своей земли. Толко Дракула велми бысть грозень во своей земли, ненавидит Дракула у себя злаго человѣка, по сем татбы, разбою, пиянства і всякие неправды, аще ли священникъ или болярин или простыи человѣкъ, аще и много кто богатсва имыи, не может бо іскупитися от смерти; такова убо бысть гроза по всей земли мутянские.

7. О кладязи в мутьянской земли на нѣкоем пусте мѣстѣ. В мутьянские земли при нѣкоем пути учинен бѣ кладяз ключевой, хладен велми и сладок, и к тому источнику мнози со иных далних стран людие приходяще воды тоя пити от источника того. Дракула ж видя многих людей приходящих со иных стран ко істочнику тому исцѣления ради телеснаго от скорби, тогда Дракула учини чару злату велми дивну и постави на источники том, да аще кто пияше воду и паки поставляше чару на том мѣсте, но никтож взяти не возможет посягнути.

8. О укрепленїи в мутьянской земли о женах и о вдовах и о дѣвицах. Аще которая жена от мужа своего прелюбы творит, Дракула ж пред свидѣтели сыскав о тое жены пронырство ея [ю]вляше у ней и ста женские вырезати срам и привязати ею нагу [к] столбу посреде торгу, чтоб всѣм людем было жити в крѣпости со своими женами; да такожде учини заповѣдь свою Дракула вдовам и дѣвицам, которые вдовы вдовства своего а девицы дѣвства своего не сохранят; а иным сосцы повелѣ рѣзати, а овим же кожу содрати.

9. О злонравіи дракулине и о замысле его. Таков же обычай бѣ у Дракулы: егда к нему от коле посол в мутянскую землю прихождаше от какова царя или от короля или от князя, каков ни буди посол, и неумѣяше противо дракулиным кознем и затейкам его отвѣщати, и того человѣка на кол сажаху в скоре, а сам Дракула к послу тому глаголеть: не аз тебѣ, посол, винен такой смерти і ни ты на мя рцы каково зло, но государь твой вѣдый тя малоумнаго человѣка у себя ненау-

ченнаго, како послал тебя ко мнѣ Дракулы, или таковых і иных малоумных во иныя государьства пословать? Но тако государь твои убил тя есть и сам ся ты привел на бран. Аще ли ты посол самь пред государем своим дерзнул еси в посолства ходити не научився, то ты сам себя убил; и повелѣваше Дракула такова посла н[а к]олѣ посадити, а и ко государем их писати о том после.

10. О дракулїне и о горском (sic) после и о трапезѣ. Нѣкогда в мутянскую землю от горскаго короля прїиде къ Дракулы посол іменем Матияше, влах родом, от великих человѣкъ породою. Дракула ж повелѣ к себѣ посла того призвати [2]), и повелѣ ему сѣсти с собою на обѣде среди трупия мертвых, и пред полатою пред окнами лежаше кол велик обострень. Дракула ж вопроси посла: чесо ради сеи кол лежит обострен учинен тако? Посол же тое слышав от Дракулы велми убоявся и рече тако: ѡ великий воевода Дракула, мнит ми ся мнѣ быти хощет тако: нѣкий у тебя пред тобою великий человѣкъ согрѣшит, то ты ему хощешь честную смерть воздати паче иных людей. Дракула ж то слыша от горскаго посла рече к нему: правду ты посол реклъ еси ко мнѣ, что тот сеи кол тебѣ учинен за невѣжливые рѣчи твои посолские. Посол же отвѣща к Дракулы: аз же, государь Дракула, буде достоин таковой смерти буде что содѣял тебѣ, но се твори еж[е] хощеши; праведныи судия бо еси от бога поставлен, не ты мнѣ смерть учинишь, но аз сам себѣ. Дракула ж то слышав от посла велми радостен бысть, разсмѣявся рече к нему: аще бы еси ты посол да не тако ко мнѣ отвѣщал, во истинну был есть ты посол на колѣ сем; и почтив его посла велми одарив отпусти его во свою горскую землю. І глагола Дракула к послу турскому: ты впред на посолство по правдѣ ходи, а прочии по тебѣ да не дерзнут, а иные да не умны будут как с великими государи говорити и пословати, и за то они сами от себя смерть прїимут в скоре.

11. О собранїи гостей дракулиных и о столнике его и о смерти столника. В нѣкое время ѡбѣдал Дракула под трупиями мертвых человѣкъ иж[е] на коле всаждени; множество около трапезы его стояху столники да ту тож ядяху

с ним Дракулою за однѣм столом. Дракула ж посредѣ их ꙗдяше [3]), слуга же его дракулин столничаше, пред ним стояше [4]), смрада оного от мертвых телес не могий терпѣти, и заткнув нос главы своея приклонися на землю; Дракула ж вопроси слуги своего столника: что тако чиниши [5]), затыкаеши нос свои и главу свою преклоняеши к земли низ[у]. Слуга ж дракулин рече: ѡ великий воевода Дракула, смрада оного от мертвых телес не могу терпѣти. Дракула ж повелѣ того столника его на кол посадити выше всѣх главъ и глагола Дракула: тамо бысть высоко и нѣсть смрада и не дойдет к тебѣ смрад, понеж высоко есть.

12. О нищих оуказ дракулинъ, единою пусти свое повелѣнїе по всей земли мутьянскїе. Нѣвкое время случися Дракулы много жалобы от нищих приносити от многих людей по всей мутянской земли на нищих, на ханил и на калѣк перехожих старцовъ. Дракула ж от многих жалоб и челобитья людскаго не возможе ничтож сеи сотворити, да умысли Дракула се тако: аще кто стар да увѣчен или слѣпъ или хром и всяким недугом одержим, да прїидут к нему и сотворю всѣх тѣх безпечалны. И посла Дракула о канжах и о калигах и о старцах перехожих проповѣдников своих по всеи своей мутянскоп земли кликати; и собрашася к нему къ Дракулы от всѣх стран ханилы и калиги и старцы перехожие множество нищих всякими недуги одержимы, бысть чающе от него великие милостыни. Дракула ж учини тѣм нищим храмины великие и повелѣл им давати ꙗсти и питя доволно, ониж нищии ꙗдоша и спивше возвеселишася, велми радостни быша без печали. Тогда Дракула ж реке к нищим тѣм: хощете ли вы всѣ ханилы и калиги и старцы перехожие да сотворю всѣх вас безпечалны, ничимже вы будете нужны всегда. Они ж вси нищии рекоша к Дракулы: ѡ великии Дракула, хощем мы того по словеси твоему да сотвори нам тако чтоб беспечалным быти всегда. Дракула ж повелѣ едину храмину сотворити велику на три перестрѣла и во едину тою храмину собра нищих вскоре всѣх, не остави ни единого, и сожже их ту всѣх нищих много множество; и рече Дракула к боляром: вѣсте ли вы всѣ боꙗре мои да что сотворих? первие нищим да не стужают сии нищии людем, второе да свободих от печали

их, да не стужают впред к тому ничем, да никтож от них постражет.

13. О мнисѣхъ и ѡ вопросѣхъ старцовъ. По времени ж нѣкоем в мутянскую землю прїидоша единова два мужа латынских от югорские земли просити милостыни ради. Дракула ж повелѣ тѣм мужем быти поутру к себѣ по единому по дни, и показа им Дракула на кольях посаженых множество людей безчислено много множество мертвых і вопроси единаго мужа старца нищаго: добро ли аз сие дѣло тако без милости творю? И отвѣщав мнихъ глагола: ѡ великии воевода мутянские земли Дракула, велми зло есть, чиниши тако без милости; подобает тебѣ Дракула быти милостиву, а тѣх людей иже на кол[ь]ях мучен[иц]ы суть повелѣ их сняти. Дракула ж того нищаго старца повелѣ поставити в таинѣ мѣсте а не выпущаи его никуды; і призва к себѣ Дракула другаго мниха и вопроси такожде по прежнему. Вторыи мних догадлив быв онже отвѣщав къ Дракулы: ты государь Дракула воеводою в мутянскои земли от бога поставлен еси, лихо велико злотворящих казнити а добротворящих жаловати, а сии мертвыя люди по дѣлом своим восприяли сию смерть. Дракула ж призва к себѣ перваго мниха и рече к старцу первому: по что еси ты старче из манастыря ходиши по великим государем а не умѣеши с ними говорити; и аз ныне старче по твоим словесем мучеником тебя учинити [хощю]; и повелѣ и того старца на кол посадити вскоре, а второму старцу повелѣ из своеи казны дати осмъ дукат злата и повелѣ его с великою честию проводити во своя си, да впредки по странам не волочится и злою смертию да не умрет сеи старецъ от того Дракулы сохраненъ бысть без вреда от всякого зла.

14. О нѣкоем приѣзжемъ купцы югорском в мутьянскїе земли и о погубленїя злата. Нѣкогда, прїиде купецъ от югорские земли в мутянскую землю идѣже Дракула во граде живяста, и по заповѣди того мужа которой в тое полаты пребывая постави пред полатою на улицы возы свои с товары, а сам купецъ той югорской в тонокъ сонъ уснул у полаты тое, а не вѣдая того что прїиде тат к возам красти товаров из возовъ.

15. О тати і о кражи злата. В тоеж нощъ прїиде

тат и украде с воза у купца .рѯ. дукад злата, тоиже купецъ пріиде къ Дракулы повѣда ему о погублении своего злата, како тати покрали его. Дракула ж глагола купцу югорскому: поиди сѣмо, в сию нощъ ѡбрящеши свое погубное злато; и повелѣ Дракула вскоре сыскивати всѣм градомь татя, аще не обрящете татя сего дни, то вес град погублю; а сам Дракула повелѣ своим людем югорскому гостю на воз положити свое злато в тайнѣ и приложи к тому един златой. Купець ж тои ѡбрѣте в тое нощъ златники своя погиблемыя и сочте себѣ злато дважды и трижды, ѡбрѣте един златник лишней а не свои. Тогда Дракула рече: иди ты купець к себѣ с миром, аще еси ты не повѣдал, то бы тя повелѣл на кол посадити вскоре. А граждане ж тот час и татя сыскав во граде, привели къ Дракулы на очи. Дракула ж повелѣ татя того скоро на кол посадити, а злато краденое сыскав отдал в казну Дракулину противо того злата что купцу дано.

16. О голеньком человѣки в роздранней одежди ходяща по улицы и о женѣ его и о смерти жены. Нѣкогда прилучися самому Дракулы единому идуще по улицы во граде путем и узрѣ на нѣкоем мѣсте голенково человѣка а на том человѣки срачицу едину виде раздрану и худу, и вопроси у того человѣка самъ Дракула: о убогии человѣче, имѣеши у себя жену? Онже отвѣщав рече: имѣю государь Дракула жену; и глагола Дракула: поиди в дом свои; і пріиде к нему Дракула, видѣ жену его младу здраву сущу і Дракула рече к нему: имѣеши ли у себя в дому своем ленъ? Тои же убогой человѣкъ глагола: много есть лну у мене; и сказа Дракула женѣ той младой: почто ты за собою лѣность имаши к мужу своему, а муж твои всегда должен ходити орати и сѣяти и тебя кормити, а ты должна с мужем своим одежду свѣтлу и лѣпу имѣти и чинити, а ты сама и срачица здѣлати не хощеши состроити ни единые наволочки мужу своему, а тѣлом здрава ты; аще кабы в том пред тобою муж виновать, и то аз бы его велѣл вскоре на кол посадити, для того чтоб иным женам не повадно такъ воровати на то смотря.

17. О бочечных мастерах. По нѣкоем времени повелѣ Дракула привести к себѣ бочечных мастеров и повелѣ им

бочки учинити желѣзные и сыпати в них злато в бочки і ввергоша в реку на сохранение, а мастеров тѣх бочечных повелѣл посѣщи, да никтож увѣдает сокровеннаго злата.

18. О приходе югорскаго короля на Дракулу и о взятїи его в полон. Нѣкогда же корол югорский пріиде в мутянскую землю на Дракулу со множеством многою силою и войском своим вскорѣ, і Дракула ж поиде в стрѣчю против югорского короля и бишася меж себя велми крѣпко, и ухватиша Дракулу на том бою жива в полонъ и посадиша его в темницу. И бысть Дракула живяста в темницы .вı. лѣт, а на мутянскую землю посадиша воеводу иного югорской земли человѣка добра. Дракула ж сѣдя в темницы не отста злаго своего обычая, но мышки ловяше и птицы 6) обастривавше, си рѣчь перье щипая, і посаждаше на кол мыши и птицы аки человѣковъ казнил, а когда ж не уловил мышей или каковых птицъ, тогда Дракула покупая птицъ да казнити овых на кол сажает а иным главы усѣкая а иным перье ощипываѧ отпущая на волю. По сем научися Дракула в темницы платя шити и тѣм 7) кормился до испущения іс темницы. Егда ж югорской корол Матияш изведе его іс темницы и повелѣ Дракулы двор дати, но еще он у короля на очех не бывал, случися быти нѣкоему злодѣю прибѣгнути от виселицы на тот Дракулин двор, гонящие ж королевские приказные воины прибѣгоша за тѣм осуженым злодѣем на дворъ Дракули́н. Дракула ж взем меч свои отсѣче главу гонящему приставу тому держащаго злодѣя, а прибѣгшаго злодѣя отпустил на волю, а прочии приставы бѣжаще скоро от Дракулы з двора и повѣдаше королю своему тот час. Корол же то слыша послал от себя нарочита дворянина скоро ко Дракулы на двор и вопроси его, для чего 8) тако чиниши? И отвѣща[в] Дракула к вопрошающему дворянину рече: не аз его пристава убилъ, но он пристав самъ себя той смерти предал; не ходи разбоинически на великого государя двор, не обослався тѣм, государские домы не безчесть, да не лаѧл пес на чюжем дворѣ, не кусаи собака напрасно людей б[о]жиихь, такова тои сабаки и смерть случися; а ты друже королевской дворянин о том не печался и о дѣле таком не скорби. Да аще бы корол самь по ми-

лости своей того злодѣя разбоиника на мнѣ спросил, что он ко мнѣ на королевской дворъ тот человѣкъ ушол, и аз бы того разбоиника и самъ бы его выдал или у царя упросил. Посланный ж королевской дворянин взялъ у Дракулы на писмѣ скаску и скоро пойде к королю своему и пріиде пред короля тот дворянин и сказал королю Дракулины рѣчи все поряду и скаску самому королю подасть в руки ево; корол же от посланнаго своего дворянина про Дракулу слыша и скаску приняв прочет пред всѣми своими думными дворяны и подивися скорому отвѣту і скаски Дракулиной со всѣми своими людми, и тѣм ево Дракулу никтож не могии ѡбвинити, по тому что Дракула велми в правде всякого человѣка судилъ, и по сем корол Дракулу начал велми жаловать а пристава ѡбвинил, смерть ему случися от себя, а злодѣя по упрошению Дракулину от смерти свободил а толки поучение градцкое дал.

19. О посланїи от короля Дракулы на воеводство мутьяньское и ѡ отверженїи вѣры христїяньскїе і о рожденїи дву сыновъ его и о побѣге турскихъ воевъ. Бывшу ж Дракулы на оном королевском дворѣ сѣдящу за великими стражи королевскими і в тож время случися воеводы мутянскому мутянъские земли во граде том умрети немчину пасти от живота своего, злѣ скончася, и король ж югорской Мартьян скоро посла по Дракулу тово посла своего дворянина : да аще хощеши Дракула быти у меня первым человѣком а оставити свою греческую вѣру, си рѣчь благочестивую християнскую, да пріимет нашу латынскую, да за то поставлю его Дракулу на мутянской земли воеводою і всю мутянскую землю начнет владѣть ıако ж и первие; аще ли он Дракула не восхочет того повелѣнное мною сотворити, то в темницы да умретъ. Дракула ж то слыша от посланнаго королевского дворянина, обѣщався волю королевскую сотворити и в то время ѡн Дракула отпаде от православныя вѣры християнъския, отстави свѣт і возлюби себѣ тму кромѣшную, а нужды темничныя тягости телесном понести на себѣ ни мало не возможе, но уготова себѣ на бесконечныи живот на вѣчную муку, приняша ѡн себѣ латынскую проклятую вѣру а святое крещение порудил

окаянный Дракула. Да какъ отпал вѣры християнскія і в то время югорской корол Матянь слыша о Дракулине отпадении, повелѣ ему к себѣ быти вскоре и бысть король радостен велми; и какь Дракула приѣде въ югорскую землю пред короля Матяна став поклонися ему с радостию, корол же Матян видѣв скорое и нелицемѣрное отпадение Дракулино от вѣры християнские, дасть сестру свою королевну девицу Дракулы в жену и посла тот час Дракулу в мутянскую землю на воеводство владѣть, якож и первие. По сем бывшу ж Дракулы на воеводстве том и родися у него два сына и поживе Дракула десят лѣт невступно, дни своя он проводя злѣ, забыл святую християнскую вѣру, содѣяся дѣло божие изволивыи богъ отмсти окаянному Дракулы за православную вѣру християнскую, попустил господь на него свои праведныи гнѣв. Пріидоша на мутянскую землю турский царь с силою, начаша плѣнити землю мутянскую, на самого Дракулу пришел. Дракула ж видѣвъ плѣнение от турского воиска себѣ многа, собравь мутянское своe воиско все велми его устроил, востав Дракула по прежнему с воиском своим поиде на турские полки воѡружившесь велми крѣпко; побиваху турские полки, и видѣша турки Дракулино войско воѡруженно, і велми храбро ополчены идоша на бои противо турского воиска, и турки ж убояшася велми и не возмогоша стояти противо мутянского воиска и бѣгоша турки вскоре во свояси, никим же гоними бысть, и видѣвше бѣжание турского воиска полковъ мутянское ж все воиско шедше ж турокъ множество посѣкоша, а овѣх гнавше, а овѣх в полон имаше и во град отсылаху полон.

20. О смерти Дракулы мутьяньского воеводы в нечестивые вѣры, от своих воинъ убіен бысть. Дракула ж выѣхав за град Мутян 9) видѣв полки турские их побѣгъ, не возмогоша стояти противо мутянского воиска, сам Дракула возшед на великую высокую гору в радости бысть, нача соглядовати на четыре страны о погублении турскаго воиска и нача дивитися и не вѣдая над собою дѣла б[о]жия, смертнаго часа не опасеся. Не подалеку стоя нѣкто Дракулин человѣкъ исторгнувся от полка его и подивися тому человѣку Дракула, видѣнием турчанин тотарин стоит, внезапу. взем своим копием тои

человѣкъ и ударил Дракулу тѣм копием созади, проиде сквоз тое копие. Дракула ж видѣвъ смерть себѣ свою ꙗко от своих убиен бысть, а в то время Дракула во иступлении ума своего бысть, убил от своих воин пят мужей над собою велми прекрасных лицем и мужественных и доброродных и в воинствѣ храбрых ѕѣло; воинские ж людие мутянского полку видѣвше [10]) то како Дракула напрасно убил пять мужеи добрых лутчи себя, посем они велми зжалишася всѣмъ полком мутянским и восплакашася о тѣх мертвых, вземше его Дракулу еще жива засташа в живот и в том часѣ взяша копия свои воинѣ тѣ многи, Дракулу прободоша; и тако Дракула скончася ту злѣ; живот свои препроводи в прелести, лютаго жития своего конецъ восприятъ. Богу нашему слава ныне и присно і во вѣки вѣком аминь.

Notă. — Scriitoriĭ acesteĭ versiunĭ, deşi s'aŭ silit să păstreze formele vechĭ ale limbeĭ literare, aŭ lăsat totuşĭ să se strecoare într'însa o sumă de particularităţĭ ale limbeĭ populare ruseştĭ, pe care nu le găsim în celelalte versiunĭ, şi aceasta atît în domeniul formelor gramaticale, cît şi al sunetelor şi construcţiuneĭ sintactice. Afară de aceea găsim foarte multe cuvinte curat ruseştĭ, ca: затейка, казна (turc.), канжа (de obiceiŭ ханжа), калѣка saŭ калика, ханила (de maĭ multe ôrĭ, de obiceiŭ хананыла = хандрыга), перестрѣлъ, наволочка, приказные воины, думные дворяне, догадливъ, повадный, впредки, невступно, кабы, etc. — Unele greşelĭ gramaticale, provenite din necunoştinţa formelor vechĭ, le-am lăsat neîndreptate.

1 Ms он Дракула навыкъ от вас царей турских срамоту терпѣти. — 2) In Ms. maĭ urmează după призвати încă odată к себѣ. — 3) Ms. ꙗдяще. — 4) Ms. стояще. — 5) Ms. are după тако încă un что. — 6) Ms. спицы. — 7) Ms. are un ся după тѣм. — 8) Ms. чего для. — 9) Scriitorul a făcut din мутянская земля un oraş închipuit Мутянъ. — 10) Ms. видѣние.